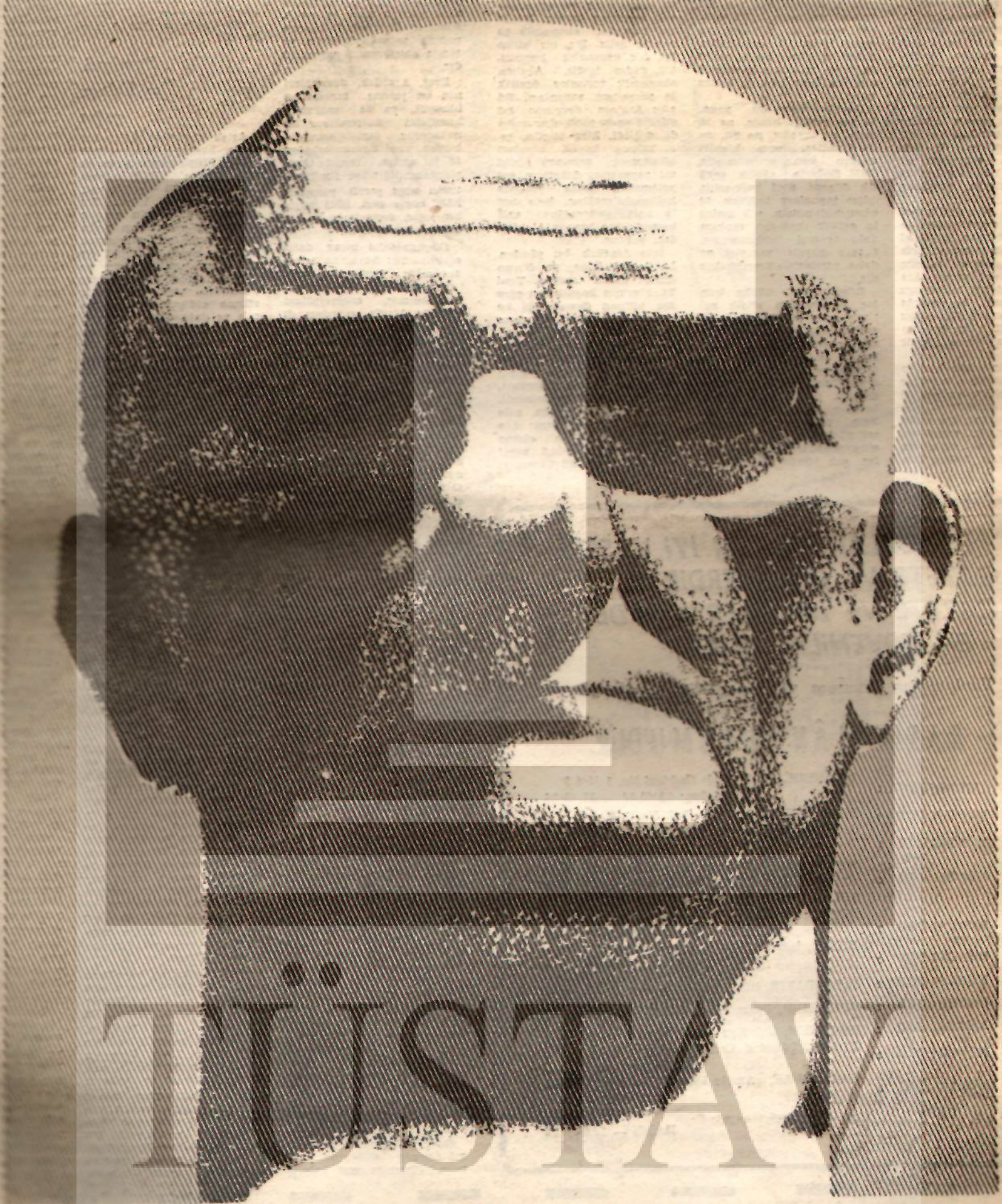

YÖN

HAFTALIK GAZETE

Açık Oturum

ATATÜRK ÖZEL SAYISI

BAKIS

Kaynağa dönüş

Kuvayı
Milliye
Ruhu

Bugün içine düşüştüğümüz çıkmazdan çıkış yolları arıyan gerçek Atatürkçüler, Kurtuluş yolunu yine Atatürkte bulacaklardır.

Bundan 42 yıl önce, belki de daha büyük bir çıkmazın içindeydik. Başta Atatürk olmak üzere, kurtuluş mücadelesi yapan devrimciler, bir taraftan düşmanla ölüm kavgası yaparken, öbür taraftan da yarınki Türkiye'nin esaslarını çiziyorlardı.

Dr. Turhan Tokgöz o günleri ve o günlerin Millet Meclisini (Yön, Sayı 24) şöyle anlatıyor: «Milletvekilleri Muallim Mektebinin salonunda yerlere serilmiş yataklarda yatıyorlar, aralarında kurdukları bir tablodan 70 kuruşa yemeklerini yerlerdi. Milletvekillerinin yedikleri ile cephedeki askerlerin karavanası ve subayın yiyeceği arasında büyük farklar yoktur. Vekillerin maaşı 100 lîradır, Orta Öğretim Müdürü de 80 lîra maaş almaktadır. Meclis Senede 2 gün tatil yapmış, bazen mum ışığı altında sabahlara kadar çalışmıştır. Top sesleri Ankaradan duyulunca Meclis Kayseriye taşınmayı reddetmiş, icabında cepheye, çadır içinde faaliyetine devam etmeye karar vermiştir. Vekillerin sırtında ancak bir kat elbiseleri vardır. Bir yabancı misafir gelirse, arkadaşlardan hangisinin elbisesi yeni ise, onu sıra ile giyecek misafirin karşısına çıkmaktadırlar. Maarif Vekili bir esrafın oğlunu halk çocuklarına tercih ederek yatılı mektebe kaydettirdi, esrafa hitamas etti diye kürsüde terler dökmüş ve istifaya mecbur edilmiştir. Zenginlerin az vergi verdiğini, fakirlerin hakuz yere daha çok vergiye bağlandığını yazan bir gazeteyi kapattığı için Dahiliye Vekiline kürsüde tövbe ettirilmiş ve gazete yeniden intişara başlamıştır.»

Bu Kuvayı Milliye ruhuydu ve bu ruhu taşıyanlar ortahallî kimselerdi. Büyük Millet Meclisi, Subaylar, memurlar, küçük kasaba tescileri ve çeşitli din adamlarından kuruluydu. Mecliste büyük ticaret ve sanayi âlemini temsil eden kimse yoktu. Bu mutlu azınlık o tehlikeli günlerde, sarayla ve ılgal kuvvetleriyle işbirliği halinde İstanbulda yaşıyordu...

Bu Meclis, halkın bir Türkiye örneği etrafında birleşti. Birinci Büyük Millet Meclisinin 21 Ekim 1920 tarihli beyanname, bu halkçılık görüşünü ortaya koyar. Beyanname özete şudur: «Emperyalist devletlerin, devlet ve milletimizin hayatına açıkça kastetmeleri karşısında Meclisimiz en haklı müdafas için toplanmıştır. Meclis, Türkiye halkının hayat ve istikbalini birleştirmek için bir. Bu gayeye, Türkiye halkını, emperyalizmin ve kapitalizmin zulmünden ve taassubundan kurtarmak, kendi irade ve hâkimiyetinin sahibi kılmakla varabileceği kanaatindeyiz. Büyük Millet Meclisi, halkın öteden beri maruz bulunduğu zulmet sebeplerini yeni icraat ve teşkilatla kaldırmayı, yerine refah ve saadeti getirmeyi, halkın hedefi addeder. Bina emaleyh toprak, maarif, adliye, maliye, istat ve evkaf işlerinde ve diğer meselelerde icmalî uhurvet ve teayün (Bu şükâhülle sosyal adalete ve yardımlaşma şeklinde çevrilebilir) hâkim kılarak, halkın ihtiyacına göre teşkilat ve tesisatı vürûde getirmeye çalışacaktır.»

Atatürk, çeşitli konuşmalarında «Halk devrimdir, halk hükümetiyiz ve halkçılık yapacağız» diyor ve halkçılığı, sosyal nizâmı emelin hukukuna dayandıran sosyal meslek şeklinde tanımlıyor. O devrin fikir hayatında önemli bir rol oynayan Ziya Gökalp de «Yeni Türkünün Hedefleri»nde aynı halkçılık görüşünü savunuyordu: «Halkçılık, esaret, reyallığı, feodalizmi, emperyalizmi, istibdadı, şovenizmi taassubu, hülâ

sa hüriyete ve eşitliğe aykırı ne kadar kurumlar varsa, hepsini ortadan kaldırmaya çalışan bir hükümdür... Bir esirin efendisine, bir yarıcının ağasına, bir amelinin patronuna, bir cahilin bir zâta eşit olmasını doğal eşitsizlik midir? Yoksa insanların sun'î olarak meydana getirdikleri esaret, serflik, mülkiyet, miras gibi sosyal kurumların sonuçları mıdır? Süpbesiz bunlar doğal eşitsizlikler değildir. Halkçılığın en büyük hedefi, bu sun'î eşitsizlikleri ortadan kaldırmaktır... Eşitlik ölküsünün hükümdarı olduğu bu halkçılık devrinde, artık sosyal eşitsizliklerin devamı caz görülmez. Halkçılık devri, toplumların siyasî tekâmülde eriştikleri en son, en yüksek merhaledir. Bu merhalede, sosyal eşitsizliklerin kaldırılması en esaslı şarttır.»

Görüldüğü gibi, Kuvayı Milliyeciler kurtuluş halkçılığında görüyorlardı. Halkçılık, kapitalizme, aza ve esraf idaresine karşı olması, doğrudan doğruya çalışan sınıfların iktidarı ele alması demektir. Bugün bu görüşün adına Sosyalizm diyoruz. Halkçılık ta diyebiliriz.

Halkçılığın
ölümü

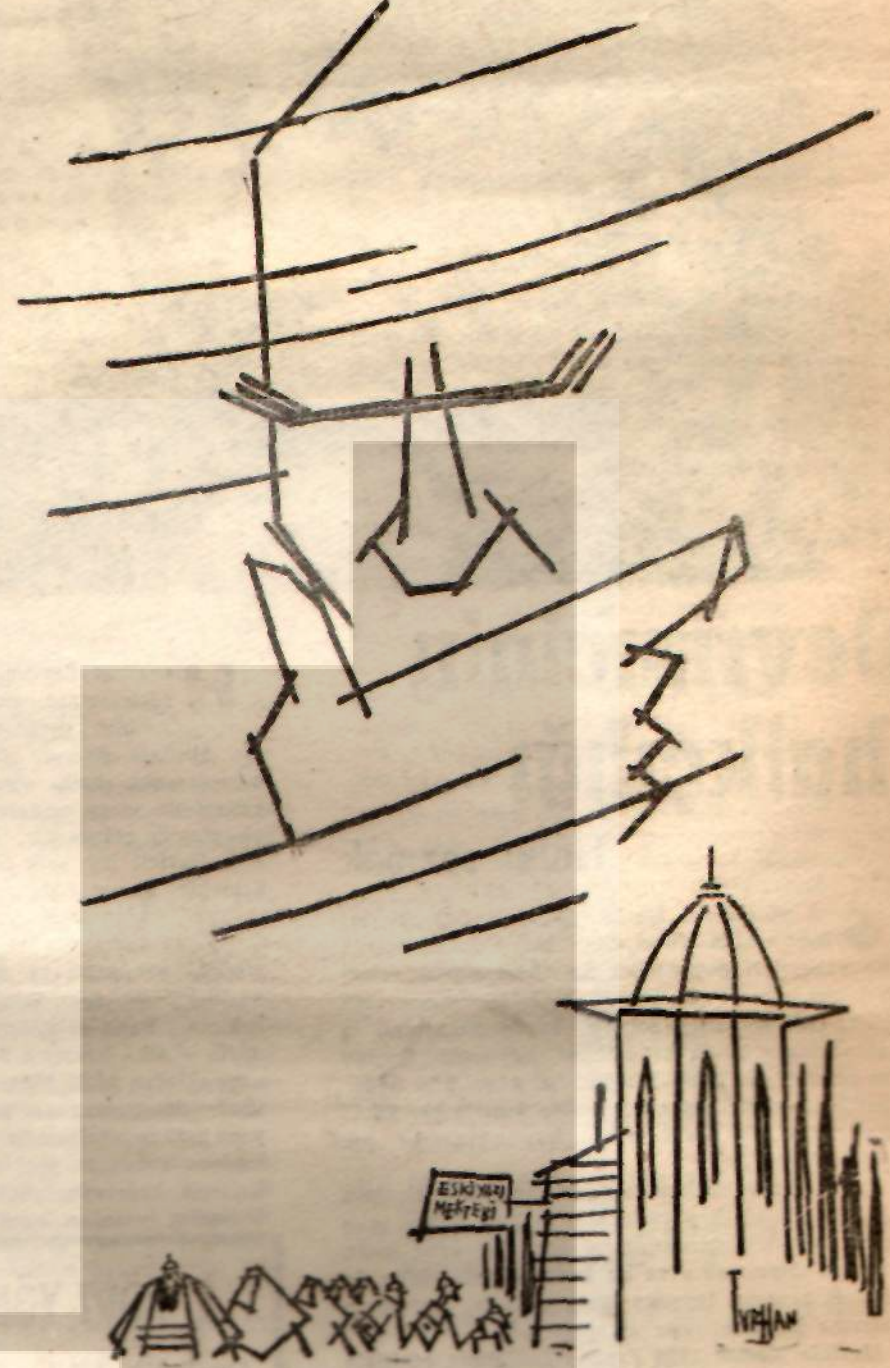
Devir, halk devriydi. Hükümet, halk hükümetiydi. Hedef, halkçılık. Fakat halkçılık programı gerçekleştirilemedi. Halkçılık ilkesi, talbikatta çabucak dejenere oldu.

«Kapitalizmin zulmü ve baskısından halkı kurtaracaklarını ilân eden devrimciler, 1923 İzmir İktisat Kongresinde, özel teşebbüsçülüğü benimsemişler. (Bakınız: Devletçilik nasıl dejenere oldu?) 1924 Anayasası, bedelli peşin ödemedi hiç bir istiklalî yapılamaya çağırarak hükümeti getirerek, toprak ağası ve mütegalibinin siyasî ve iktisadî nüfuzunu kırarak ve köylüyü gerçekten millet efendisi yapacak ciddi bir toprak reformu yolunu tıkadı. Kurtuluş Savaşı sırasında, ılgal kuvvetleri ve Saray ile işbirliği halinde yaşayan büyük işçileri, 1924 te Ankara Palası istisna etti. İnönü'nün, ümitsizce karşı koyduğu nüfuz ticareti, bu devirde başladı. Halktan kopuk Babıâli kadrosu, kadro yetersizliği yüzünden, Ankarada da idareye hâkim oldu. Böylece başkente, Karpis ve Ankara Palası'na boy gösteren halktan kopuk yeni bir sınıf ortaya çıktı. Arsa spekülasyonu aldı yürüdü.

Halkçılık politikasını gerçekleştirerek amacıyla kurulan CHP daha için başında, köy ve kasabalardaki ağaların eline geçti. Bu yüzden esraf partisi olarak, doğdu ve gelişti. Temayülleri İttihadla halktan uzak olan bürokrasi, esraf ile işbirliği halinde memleketi idareye yöneldi. Devlet ve halk arasında doğrudan doğruya münasebet kurulamadı.

İhtilâli kadro, süpbesiz ki önemli işler başardı. Yani, kılık, bukuk ve din alanında yapılan reformlar, halkçılık yolunu açmak bakımından büyük önem taşıyor. Fakat, Köy Enstitüleri ve Toprak Kanunu gibi sosyal ve ekonomik yapıyı değiştirecek köklü reformlar, esraf ve onunla işbirliği halinde çalışan bir bürokrasiye dayanan düzen içinde, halkın mal edilemeden, esraf tarafından öldürüldü gitti. Halk, halkçılığı savunan devrimci kadronun bütün iyi niyetlerine rağmen, bu devirden sadece jandarma ve tahsilat baskısını hatırladı (Dr. İhan Bağışoğlu'nun reformlar yazısına bakınız).

Halk, bürokrasinin baskısını bir dereceye kadar azaltan, olgunüstü şartların yardımıyla köylü ve işçiye az çok bir şeyler getiren Menderes İdaresine bağlandı. Tam bir esraf ve tüccar düzeni kuran Menderese bağlılık bugün de devam ediyor. Halk, halkçı aydınlardan uzakta, halk düşmanlarının safında bulunuyor!

Nerede
yanıldı

Hata, ne kadar geri de olsa, her toplumda menfaatleri çatışan sınıfların mevcut bulundugunun anlaşılmasını oldu (Prof. Sadun Aren'in halkçılık yazısına bakınız). O tarihlerde Türkiye'de Batı anlamında sınıflar yoktu. Fakat yine de üretim araçlarını elinde tutan, bu sayede emekçileri sömüren sınıflar vardı. Halkçı bir politikanın hareket noktası, sınıf gerçeğini kabul etmek ve sınıf tezatlarını kaldırmaya çalışmak olmalıydı. Halbuki bizde sınıf yoktur gibi bilime aykırı bir düşünceden hareket edildi. Ziya Gökalp, bir yandan köy ağası ile topraksız arasındaki uçuruma dikkati çekerken, öte yandan da melekete sınıf yok görüşünü savundu.

Sermaye ve emeğin kendiliğinden, sömürme olmadan bir arada yaşayabileceği zannedildi. Bu düşünüş, özel teşebbüsçü liberal bir politikanın, halkçılık bakımından mahzurlarını gözlerden sakladı. Devletçilik hiç bir zaman, halkçılığı gerçekleştirme vasıtası olarak kullanılmadı.

Bunda Osmanlı devrinin kısır fikir hayatının kabahati büyük. Halkı tanımayan İstanbullu aydın kadro hiç bir tenkit süzgecinden geçirmeden Batıda o tarih

lerde hâkim olan fikirleri, sosyal ve ekonomik kurumları aktarmakla meselelerimize çare bulacaklarını sandılar. Vatanı sömürgelektikten kurtarmak mümkün olduysa da, zihinler sömürgelektikten kurtarılamadı...

Sistemsizlik, fikirsizlik ve halkçılığın gerektirdiği metodu anlamamış yüzünden Kurtuluş Savaşı yıllarının halkçı fikirleri boşlukta kaldı. Halk, bürokrasi ve esraf hâkimiyetinden kurtarılamadı. Halk yararına girişilmiş reformlar dahil, bu süzgen içinde, halkı ezmekten başka sonuç vermedi.

Halkçılığa
dönüş

Bugün de Türkiye'nin en önemli meselesi halkçılık. Geçmiş denemenin de gösterdiği gibi, halkı inandırmadan, halkın gönüllü işbirliğini sağlamadan köklü hiç bir değişiklik yapılamaz ve Türkiye'miz hızla ilerleme yoluna sokulamaz. Halkı, ufak telek tavizlerle peşinden sürükleyen halk düşmanlarının elinden kurtarmak, demokrasinin işlenmesi için de şart.

Kurtuluş yolu, 1919 da olduğu gibi, bugün de halkçılıktan geçiyor. Gerçek Atatürkçüler, geçmiş hatalardan da ders alarak, sistemli ve metodlu bir «Halkçılık programı» etrafında toplanmak zorundadırlar.

Doğan Avcıoğlu

Devrimcinin halkçılığı

Halkı sezmek

Son yüzelli yıl içinde geçirdiği değişiklikler bakımından Türkiye'nin belki de en büyük meselesi devrimci ile halk arasında bağlantı kurabilme meselesidir. Üçüncü Selim'den 27 Mayıs'a kadar, yarım kalmış bütün adımların, tamamlanamamış bütün hamlelerin başarısızlık nedenlerini bu noktada bulmak mümkün. Atatürk'ün önderlik ettiği hareketi böyle bir açıdan incelemek, Türkiye'nin gelecekteki devrimci atılışları bakımından çok şey öğretebilir.

Yakın Türk tarihindeki yenileşme hamlelerinin en belirli niteliği hep yukarıdan aşağıya doğru gelişlerdir. Değişiklik gereksinmesi önce bir aygıtın tarafından duyulmakta ve bu kadro Batıda görüp de beğendiği tutumu, tepeden inme yollarla, toplum ta bakalarına benimsetmeğe uğraşmaktadır.

Mustafa Kemal, 1789 Fransız İhtilalinin etkisiyle yetişen ve 1908'den sonra bu etki içindeki milliyetçilik dozunu iyice artıran kuşakların yarattığı insanıdır. Ama, kendinden önce gelenlerin hepsinden daha halkçı bir insan. Gözleri, dıştan çok, içe dönüktür. O zamana kadar ülkenin kaderine hâkim olmuş kadronun dışında, halkta ve özellikle Anadolu halkında bir şeyler seziniştir; İstanbuldan uzaklarda, işlenmemiş bir potansiyelin yatığına inanmaktadır. Mücadele etmek için hep Avrupaya kaçmanın moda olduğu, hattâ Enver Paşa'nın bile Türk sınırları dışında cihat limitleriyle dolaştığı bir devirde, Mustafa Kemal Anadolu kıyılarında ayak basmaktadır.

Millî Mücadele bayrağını açan bir kimsenin saraya ve saray çevresindekilere nefretle bakması tabiiydi. Fakat Mustafa Kemal'de bir başka tiksinti daha sezmemek imkânsız: İstanbulla kapanıp kalan, türlü adaptasyon formülleriyle oyalanan veya boylarından büyük maceralar peşinde koşan bazı İttihat ve Terakkiçilere karşı bir tiksinti. Tarihçiler bu tepkide geçmiş kırılganlıkların, kişisel çekememezliklerin rolünü de göstereceklerdir ama, başlangıçtaki bu davranış ile Mustafa Kemal'in Millî Mücadelede vermek istediği halkçı renk arasındaki yakınlık aşikârdır.

Samsuna çıkış, hele Erzurum ve Sivas toplantıları, o zamana kadar alışılmış kadrodan uzaklaşmak, Anadolu'yu okur—yazarlara el uzatmak isteğinin birer belirtisidir. Ancak, Mustafa Kemal'deki bu, kadro yenilemek, daha «halkçı» gruplara inmek çabası iki bakımdan başarılı olamamış. Bir defa, oralarda da kendisiyle işbirliği yapanların büyük kısmı eski İttihat ve Terakkiçilerdi; Anadolu «aydını» İstanbul'daki prototiplerinin etkisinden tam anlamıyla uzak kalabilmiş değildi. İkinci, Millî Mücadele sırasında veya zaferden sonra, işleri yürütmek, devlet erkânını döndürmek gerektiğinde ister istemez Osmanlı kadrolarını kullanmak gerekiyordu. Atatürk'ün yaptıklarını bu kadrolarla yapabilmis olması bile büyük başarıdır.

“ Türk genci inkılapların ve rejimin sahibi ve bekçisidir. Bunların lüzumuna, doğruluğuna herkesten çok inanmıştır. Rejimi ve inkılapları benimsemiştir. Bunları zayıf düşürecek en küçük veya en büyük bir kıpırtı ve bir hareket duymuş; bu memleketin polisi vardır, ordusu vardır, adliyesi vardır demiyecektir. Hemen müdahale edecektir. Ve kendi eserini koruyacaktır. Polis gelecektir. Asıl suçluları bırakıp suçlu diye onu yakalayacaktır. Genç, «Polis, henüz inkılap ve cumhuriyetin polisi değildir» diye düşünecek, fakat asla yalvarmayacaktır. Mahkeme onu mahkûm edecektir. Gene düşünecek «Demek adliyeyi de ıslâh etmek, rejime göre düzenlemek lâzım» diyecek. Onu hapse atacaktırlar, konun yolundan itirazlarını yapmakla beraber, Meclisetelgraflar yağdırıp haklı ve suçsuz olduğu için tahliyesine çalışılmasını, kayırılmasını isteyecektir. Diyecek ki «Ben inan ve kanaatimin icabını yaptım, müdahale ve hareketimde haklıyım. Eğer buraya haksız olarak gelmişsem, bu haksızlığı meydana getiren sebep ve âmilere düzeltilmek benim vazifemdir.» İşte benim anladığım Türk genci, Türk gençliği...”

Halkı bilmek

Hayatları devrimler ortasında geçen devlet adamlarının sözleri, içinde buldukları hareketin gerçevesine göre değerlendirilmelidir. Mustafa Kemal, Millî Mücadele yıllarında ve hemen sonra «halk» sözünü sık sık kullanmış, emperyalizm ile saray çevreleri arasındaki çıkar birliğini göstermeğe çalışmıştır. Ağustos 1923'te «Yeni Türkiye Devleti bir halk devletidir, halkın devletidir» demektedir, Kasım 1924'te «halk idaresinin mânilerden tasfiyesi»nden bahsetmektedir.

Öyle anlaşılıyor ki, Fransız İhtilâlcilerinin zihnindeki çok geniş ve çok müphem «halk» kavramı Atatürk'te de aynı şekilde sürüp gitmektedir. Bir bakıma, Paris sokaklarının meşhur «vatandaş» deyişimiyle «halk» kavramı bazı noktalarda birbirini kaynaşmaktadır. Millî Mücadelede önderlik edenlerin gözünde de, Saraya ve Saray çevresine mensup olma yan herkes «halk»dır. Böylece, halk kavramının modern anlamını, yani toplumun daha çok alt tabakalarını kapsayan, yaşayışlarını günlük emeklerine bağlanmış insanları içine alan bir anlamı o devirde

DÖRT YÖNLE SONSUZ

Özgürlük değil de ne
Yeşili güne doğru dal yapan.

Özgürlük değil de ne
Gökçe çınarı çatal çatal yapanı.

Özgürlük değil de ne
Toprağı dağ üzre kartal yapan.

Özgürlük değil de ne
Doruklarda doruklarda bayrağı al yapanı.

Özgürlük değil de ne
Seni Mustafa Kemal yapan.

Fazıl Hüsnü DAĞLARCA

bulmak mümkün değildir. Zaten, başlangıçtan beri, tek parti rejiminin resmi dayanak noktalarından biri de bu çok geniş ve çok müphem halk anlayışı olmuştur. 1931'de yayınlanan ve devrimlerin resmi yorumunu veren «Tarih» adlı kitabın IV. cildine bakarsanız, «halk içinde çarışan iktisadi menfaatler bulunmadığına göre, bu menfaatleri temsil edecek çeşitli partilere de ihtiyaç yoktur» şeklinde bir izah tarzıyla karşılaşacaksınız.

Tabii, böyle bir anlayış Türk toplumunun «bunların kökünden değiştirecek reformlara gidilmesine imkân vermemiştir. Atatürk hareketi siyasi bakımdan devrimci; devlet şeklinin kökünden değiştirmiştir.

Hareket, toplumun dış görüşünü bakımdan da devrimci; gelenekler, kalıplar, şekiller yıkılmış, yerlerine yenileri konmuştur. Fakat, toplum bün yasal bakımından, hareket muhafazakâr kalmış, temel kuruluş aşağı yukarı devam etmiştir. Denebilir ki Fransız İhtilâlinin Türk devrimcileri üzerindeki etkisi, toplumsal bünye konusunda pek büyük bir yenilik getirmemiştir; çünkü 1789'da yıkılan aristokrat rasi ve kilise hâkimiyetinin benzeri Türkiye'de zaten yoktu. Dünyanın bundan sonra geçirdiği toplumsal dalgalanmalar ise, Türkiye'deki devrimci kuşakların ilgi alanı içine henüz girmemiştir.

Halka eğilmek

Bugün, sokaktaki adam, Atatürkü sevmektedir. Fakat Atatürkçülüğün aynı derecede yaygın olarak sevildiğini iddia edebilir miyiz? Sokaktaki adam için Atatürk, kendisini düşmandan, festen, kargasık burgasık yazıdan kurtaran adamdır; ama, aynı sokaktaki adam, Atatürk'ün kendisini, toplum için dedi yüzlerce yıllık ters kaderinden kurtaran adam olup olmadığına henüz kanaat getirememiştir; çünkü, kendi kaderiyle Atatürk'ün yapmak istedikleri arasında da bir bağlantı kuramamaktadır. Böyle bir bağlantının kurulmasına imkân verecek köklü reformlar ya başlangıçta akla gelmemiş, ya da çok sonra, iş isten geçtikten sonra düşünülmeğe başlanmıştır.

Öyle anlaşılıyor ki, çok doğru bir sezgiyle hareket eden Atatürk, bu sezgiye göre tutması gereken yollar bakımından bazı tereddütler geçirmiştir. Devletçilik hamlesine girişmek için 1930'lara kadar beklenmiş olması bunun en açık delili. Türkiye, başlangıçtan itibaren tarım reformlarına girişebilseydi, yeni sermayedar yetiştirmek amacıyla değil, halkçı bir tutumla yönetilen bir devletçilik hamlesine başlanılsaydı ve eğitimi büyük kütellere açacak hareketlere harf devriminden hemen sonra geçilseydi, bugün, her halde, sokaktaki adamın Atatürkçülük hakkında ki düşüncesi daha başka olurdu.

Ama, Atatürk bir son değil, başlangıçtır. Halkçılığını bıraktığı yerden alıp tamamlamak gerek. Geçmişler, yanlış yollara sapmalar başlangıçtaki sezginin doğruluğunu ve büyüklüğünü azaltmaz. Atatürk devrimleri, halkçılığı tabii sonuçlarına götürmek için gerekli araçları vermiştir. Türk toplumu geleneksel bir toplum, olmaktan çıkmakta, yeni devrimlere imkan veren akile tutum Atatürkçü kuşaklar arasında gittikçe yayılmaktadır.

Bundan sonraki her devrimci atılış, amacını ve bu amaca göre yanına alacağı ortakları iyi seçmelidir. Halkçı olduklarını söyleyenler, gerçekten halktan yana olduklarını gösteren ve kitleleri kendileri ne yaklaştıracak olan köklü adımları mutlaka hemen atmak zorundadırlar. Bunun belki de en önemli şartı, kimin halktan yana, kimin halka karşı olduğunu iyi bilmek. İktisadi ve toplumsal bakımdan «halka karşı» olanları yanına alıp da «halk için» çalıştığını söyleyene herkes güler. Türkiye'nin toplum manzarası Atatürk'ten bu yana hayli berraklaşmış, cephe ler az çok belli olmuştur. Artık, halkçılığı gerçekleştirme yolunda eski yanlışlıkları tekrarlamak için sebep kalmamıştır.

Mümtaz Soysal

Halkçılık ilkesi

Sadun Aren

ve sosyalizm

Bugün kendine ya da içinde yaşadığı topluma karşı sorumluluk hissi duyan herkes, memleketimizin karşılaştığı meseleleri çözümler için var gücü ile düşünmekte ve çaba sarfetmektedir. Büyük ve ölümsüz Atatürk'ün bu çabamıza da da yardımımıza koşması ve bizlere ışık tutup yol göstermesi, elbetteki, şaşılacak bir şey değildir. Bu sebepten dolayısı ki, Atatürk ilkeleri, bugün, ilk defa ortaya atıldığı zamanlarda bile sahip olmadığı bir canlılık kazanmış ve alâka konusu olmuş bulunmaktadırlar. Gerçekten Atatürk devrimleri ve yeni Türk devletinin esaslarını teşkil eden prensipler, bugün en büyük bir dikkat ve alâka ile eleştirilmektedir. Bu eleştirilerin amacı, memleketimizin bugün kü meselelerine, tarihimizden kuvvet alan, yüzde yüz yerli çözümler bulmalarıdır.

Ancak bu noktada şu gerçeği de önemle belirtmek lâzımdır ki, yeryüzündeki toplumların meseleleri ve dolayısıyla bunların çözüm yolları arasında mahiyet farkları yoktur. Bu sebepten, her topluma has olan ve yerli telâkki edilen çözümler, çevre koşullarının farklılığından doğmakta ve genel çözüm yollarında sadece rötünlar yapılmasını gerektirmektedir. Atatürk ilkeleri üzerinde yapılacak incelemeler bu gözlemi doğrulamaktadır. Gerçekten, meselâ, halkçılık ilkesi, aşağıda göreceğimiz üzere, Türk sosyalizminin yerli adıdır.

Halkçılık, Atatürk ilkelerinin formüle edilmiş hali itibarıyla en çok değişikliğe uğramış, fakat bugünkü meselelerimiz bakımından en canlı ve manidar olanıdır. Bugün halkçılık değerinden, bir taraftan demokrasiyi diğer taraftan da sosyalizmi anlıyoruz. Halkçılık ile siyasi demokrasi arasındaki bağlantı apaçık olduğundan bu noktada üzerinde durmayacağız. Sosyalizme gelinecek Demokrasinin ancak sosyalist bir toplumda en olumlu şeklini alacağı gerçeğini gündelik bir taraftan koyarak, halk ve halkçılık terimlerinin Atatürk'ün düşünce sisteminde, sosyalizmle olan bağlarını görelim:

Atatürk, büyük zaferi takip eden günlerde, 2 Kasım 1922 de, bir yabancı gazeteciye verdiği beyanatta bir yerinde aynen şöyle demiştir: «..... Hülasâ, bizim şekli hükümetimiz tam bir demokrat hükümettir. Ve lisanımızda bu hükümet (halk hükümeti) diye yad edilir» (1). Bu parçada demokrasi ile halkçılık arasındaki bağlantı aşikârdır.

Aşağıdaki parça, Atatürk'ün 16 Ocak 1923 te, İstanbul gazeteleri temsilcilerine verdiği beyanatın, kurmayı tasarladığı siyasi parti ile ilgili kısmından alınmıştır.

«İşte bu hakikatin istilzam ve icbarı üzerine dir ki, bütün sunufu yekdiglerine lâzımı gayri müfârik olan, çünkü menfaatleri de yekdiglerinden taha lûf eylemeyen, halkımızın müsterek ve umumî olan menafî ve sadetini temin için «Halk Fırkası» namı altında bir fırka teşkilî tasavvur edilmiştir...»

Bu ifade ile beyan edilmek istenen şudur ki, ismi fırka olan halk teşekkülünden maksat evlâdi milletten bir kısmının, sunufu ahaliden bazılarının, diğer evlât ve sunufun zararına menafîini temin etmek değildir. Belki birbirinden ayrı ve harîf olma yıp halk namı altında bulunan umumî milleti müsterek ve müteahhüt bir surette müsterek ve umumî olan refahı hakikiye isal faaliyetine getirmek tir...» (2)

Atatürk'ün kendi ağzından yukarıda iktibas ettiğimiz bu sözler, onun Türkiye için sınıfsız bir toplum düşündüğünü, halk terimi ile bu sınıfsız toplumu ve halk partisi ile de bu topluma yol gösterecek ve ürettirecek bir siyasî teşekkülü kastettiğini anlaşılmaktadır. Burada dikkat edilecek nokta, Atatürk'ün meselelere çözüm yolu ararken sınıf realitesini göz önünde tutmuş olmasıdır. Gerçekten, bir toplumda henüz sınıf tezatlarının bulunmadığını iddia etmek başka şeydir, toplum meselelerinin tahlilinde sınıf realitesinden hareket etmenin lüzumuluğunu iddia etmek başka şeydir.

Birincisi bir vakıya taallük edip doğru veya yanlış olabilir. Meselâ, Cumhuriyetin ilk yıllarında memleketimizin sınıfsız bir toplum olup olmadığı tartışılabilir. Halbuki ikincisi bir metod meselesidir. Sosyal gelişimin tahlilinde sınıf realitesini görmemektense gelen bir metod hiç sübesiz olarak yanlış ve onu kullanması çıkmazlara götürür.

Bu bakımdan halkçılık ilkesinin C.H.P. programlarındaki ifade edilmiş tarzlarındaki değişimleri incelemek çok ilginçtir: Başlangıçta halkçılık, kanun karşısında herkesin eşit olduğu şeklinde ifade edilmiştir. 1935 te, partinin 4. Kurultayında, halkçılık ilkesine aşağıdaki iki manidar fıkra ilâve edilmiştir: «Türkiye Cumhuriyeti halkın ayrı ayrı sınıflardan mürekkep değil fakat ferdi ve içtimalî hayat için

iş bölümü itibarıyla muhtelif iş ve hizmet sahiplerinden teşekkül etmiş bir camia telâkki etmek esas prensiplerimizdendir. Çiftçiler, küçük sanayi erbabı ve esnaf, işçi, serbest meslek erbabı sanayi erbabı, tüccar ve memurlar Türk camiasını teşkil eden başlıca çalışma zümreleridir. Bunların herbirinin çalışması, diğerlerinin ve umumî camianın hayat ve saadeti için zaruridir.

Partimizin bu prensiple hedef tuttuğu gaye sınıf mücadelesi yerine içtimalî intizam ve tesanüt temin etmek ve birbirini nakzetmeyecek surette menfaatlere âhenk tesis eylemektir. Menfaatler, kabiliyet ve çalışma derecesiyle mütenasip olur.»

Halkçılığın bu tanımı, görüldüğü üzere, sınıf realitesini kabul etmekte fakat bunun Türkiye'de olmadığını iddia etmektedir. Bu iddia başlangıçta (1920 lerde) doğru olsa bile, sınıfsız bir toplum yaratmanın gerekleri yerine getirilmemiş olduğu için, zamanla kuvvetini kaybetmiş ve II. Dünya Harbinden sonra tamamiyle mânasız bir hal almıştır. Memleket koşullarındaki bu değişikliğin aksini CHP'nin 1947'deki 7. Kurultayında kabul edilen metinde görüyoruz. Bu metinde yukarıda bahis konusu ettiğimiz iki paragraftan ikincisi tamamiyle çıkarılmış, birincisi de çok yuvarlak bir hale sokulmuştur. Değişime aynı yönde devam etmiş ve 1950 den sonra, Halkçılık, halka hizmet şeklinde tanımlanarak, artık manidar bir ilke olmaktan çıkarılmıştır.

Özetleyecek olursak diyebiliriz ki, Atatürk Halkçılık ilkesi ile sınıfsız bir toplum kurmayı düşünmüş ve tesis ettiği siyasî teşekkülle Halk Partisi adını da bu maksatla vermiştir. Bilindiği gibi, sosyalizmin amacı da, aynı şekilde, sınıfsız bir toplum kurmaktır. Halkçılık, maalesef, amacına erişmemiş ve Atatürkçülüğün bu en önemli ilkesi, yavaş yavaş gerçek muhtevasından boşaltılarak bugün hiçbir anlamı olmayan boş bir lâf haline sokulmuştur.

O halde, Atatürkçülerin ödevi, bugünkü gerçeklerin ışığı altında halkçılık ilkesine eski ve asil anlamını tekrar kazandırmaktır.

- (1) Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Cilt III, Türk Tarih Kurumu Basımevi 1956, s. 51
(2) Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Cilt II, Türk Tarih Kurumu Basımevi 1952, s. 60

MUSTAFA KEMAL

— Dağ başını efkâr almış
Gümüş dere durmaz ağlar —
Gözyaşından kana kesmiş gözlerim:
Ben ağlarım, çayır ağlar, çimen ağlar.
Ağlar — ağlar, Cihan ağlar.
Mızıkalar iniler: ırlam — ırlam dövülür
Altmış üç ilimiz, altmış üç yetim.
Yıllar gelir—geçer
Her geçen seni bizden parça parça götürür
Mustafa'm, Mustafa Kemal'im!

Diz dövdüm
Gözlerim şavkı gitti Sakarya'nın suyunu
Sakarya'nın suları namın söyleşir.
Hemşehrîm Sakarya, öksüz Sakarya!..
Ankara'dan ucan kuşlar,
«Kemalim» der, günler günü çağırır,
Kahrolur, bulutlara karışır.
Öşk bulut, yaşmak bulut,
Uca dağlar, dev boyunu morca dağlar
Divan durmuş beklesir
Mustafa'm, Mustafa Kemal'im!

Nasıl böyle varıp geldin? Hoş—geldin!
Çingir kaymış, yalazlanmış gözlerin
Sarı yüzünde güneş—südü sıcaklık
Gülerinden öperim Mustafa Kemal
Sana dalın yaprağın, biz senin fidanların
Bu bunları yapmadık

Sen elbette bilirsin, bilirsin Mustafa Kemal
Elsiz—ayaksız bir yeşil yılan

Yaptıklarımı yıkıyorlar Mustafa Kemal
Hani bir vakitler Kubilay'ı kestiler
Çün buyurdun, kesenleri astılar
Sen uyudun, asılanlar dirildi
Mustafa'm, Mustafa Kemal'im!

Karalar kusanmış, Karadeniz akmam diyor
Dokunmayın! Aşlamaktan bıkmam diyor
Bu gece kıyamet gecesini
Bu vapur Bandırma Vapuru
Yattığı yer nur olsun Mustafa Kemal
Ben ölümünden korkmam diyor.
Korkmam diyen dilleri, toz oldu—toprak oldu.
Değirmen döndü dolandı: On yıl oldu.
Bir kusur işledik, bağışlar mı kimbilir
O bize öğretilmedi kazan kaldırmasını
Günahı—vebâli öğretenin boynuna
Erdirip—öldürana, ana—avrat söğmesini,
Yüreğim kırıldı, kanım kurudu
Var git Karadeniz, var git başımdan
— Mızıkâ çalındı: Düşün mü sandın
Bir yol köyüp gideni gelirmi sandın? —
Mustafa'm, Mustafa Kemal'im!

Ankara'nın taşına bak!
Tut ki baktım, uzar gider efkârım
Çayır ağlar, çimen ağlar, ben ağlarım.
Gözlerimin yaşına bak!
Ankara Kafesinde, Rasat Tepede
Bir akça şahan, gezer dolanır
Yaşın—yaşın mezarın; aranır...
Şu dünyanın işine bak
Mustafa'm, Mustafa Kemal'im!

Attila İLHAN

Devletçilik nasıl dejenere oldu?

Izmir sabotajı

Kurtuluş Savaşının ilk yıllarında Atatürk, «halk devrindeyiz, halk hükümetiyiz, halkçılık yapacağız» diyordu. Halkçılığı da, 1921 Aralıkta «Sosyal nizamı emeğin haklarına dayandırarak istiyen sosyal meslek» şeklinde tanımlıyor, ardından da «Milletçe bizi mahvetmek isteyen emperyalizme karşı ve bizi yutmak isteyen kapitalizme karşı savaşacağız» diyor. 1922 Martında da Atatürk «Tanzimatın açtığı serbest ticaret devri»nin, yani liberalizmin gelişmeye elverişli sanayimizi mahvettiğini söylüyordu.

Devrimlerin fikir hocası sayılabileceğimiz Ziya Gökalp de, dımlık sosyalizmle eş anlamda kullanabileceğimiz bir halkçılık tezini savunuyor, mülkiyetin kamu yararına sınırlandırılmasını istiyor ve «Plus — Value»nin topluma ait olduğunu belirtiyordu. Hatta Celâl Bayar 1921 de Sosyalizm kelimesini kullanıyordu. Hâkimiyeti Milliye muhâbirinin sorusuna cevap olarak, Bayar'ın söyledikleri şudur: «Devlet sosyalizme muvazir olanlar ferdiyetli kuvvetli, sermayesi mebul memleketler ahâlisidir. Tanzimatlı Hayriyeden beri gayri müsait şerait altında Avrupa kapitalinin memleketimize mümtaz bir şekilde girmesinin ve menabil iktisadiyemize hâkim bulunmasının müessif... neticeleri gözlemimizin önün dedir... İktisadi nazariyelerin faydalarını... görmek için Anadoluyu teklik ile mahsulât ve masnuatımız... tasnif etmek ve her bir nev'i için mahiyetine... nazaran karar itti haz eylemek iktiza eder... Devlet Sosyalizminin fevaidini müteaddit misallerle feyit etmek mümkündür. Almanya'da devlet Sosyalizmi... pek güzel neticeler vermiştir.»

Görüldüğü gibi Celâl Bayar, devlet sosyalizmini hararetle savunuyordu. Niha yet Kurtuluş Savaşı da, kapitalizme ve emperyalizme karşı yürütüldüğüne göre, anti emperyalist ve antikapitalist bir hüriyete sahipti.

Halkçı veya halktan yana devletçilik bütün bu düşüncelerin ve şartların mantıklı sonucu değil miydi? Fikirler de, olaylar da devrimci kadroyu devletçiliğe doğru itiyordu. Bunda en ufak tereddüde yer yok. Fakat devrimci kadro daha işin başında, Batıdan kopya edilmiş saf bir liberalizm ve «bizi mahvetmek isteyen» emperyalizm ve kapitalizme karşıyız» derken, öbür taraftan da «memleketimizde milyonerlerin, hattâ milyarderlerin yetişmesine çalışacağız» diyor ve bizde «Küçük elçi büyük arazi sahibi, küçük san'at erbabi — büyük tüccar, amele — büyük sermaye sahibi» gibi farklı sınıfların olmadığını belirtiyordu.

Birbirleriyle uzlaştırılması imkânsız görünen bu sözler, o devrin fikir alanındaki özelliklerini iyi bir şekilde ortaya koymak tadır: İyi niyetli, halkçı ve devrimci bir kadro iktidardadır. Halk yararına, yüz yıllardır ezilen Anadolu köylüsü yararına reformlar yapmak ve Türkiyemizi bir an önce çağdaş uygarlık seviyesine ulaştırarak istemektedir. Fakat hedeflere nasıl varılacağı hususunda bir ciddi hazırlık yoktur. Çelişik hedefler çizilmekte, gayeler ve o gayelere götürececek yollar üzerinde durulmamaktadır. Bu fikir keşmeke

şi, takip olunan iktisadi politikaya da damgasını vuracaktır.

Devlet liberalizm yapıyor

İktisadi Politika 1923 te büyük ümitlerle toplanan İzmir İktisat Kongresinde çizildi. Kongreye meslek grupları katıldı. 15 gün süren Kongrede her meslek grubu kendi görüşünü savundu. Büyük ve organize gruplar, Kongrede görüşlerini kolayca kabul ettirebildiler. Meselâ ticaret alanında, 1922 de İstanbulda kurulan Milli Türk Ticaret Birliğinin liberal görüşleri hâkim oldu. Boş çiftliklerin köylüye verilmesini isteyen bir teklif, kıyâmetlerin kopmasına yol açtı. Varlıklı zümrelere mensup oldukları anlaşılacak köylü temsilcileri, bu teklifi reddettiler. Bu iki ufak örneğin de gösterdiği üzere, Kongreye, büyük toprak sahipleri ve tüccar damgasını vurdu. Kongrede tam liberal bir formül olan «özel faaliyet inisiyatifinin son bulunduğu noktada Devletin görevleri başlar» görüşü kabul edildi. Atatürk 1923 Martında, «Ticaret hakkında düşünceleri» iki şekilde tebliğ ediyor. Biri bugüne ait... diğeri âtiye ait düşünceler... Bugün için düşündüğüm yegâne şey kapitülasyonlardır... Yarına ait olan, Türkiye ticaretinin dünya ticareti ile rekabet edebilmesi için düşünülmesi lâzım gelen şeyleri, bittâbil siz tüccarlar benden daha iyi bilirsiniz» diyordu. Tüccar ise serbest ve bol devlet yardımı istiyordu. Lozan anlaşmasıyla da 1923 yılına kadar, gümrük serbestisi tanınmıştı.

Bu şartlar altında, hem icraat, hem de nazariye bakımından serbest teşebbüsün geniş ölçüde destekliyen liberal bir zihniyet (yabancı sermaye hariç) yetkililere hâkim oldu. Özel teşebbüsün teşvik edici tedbirler dışında, devletin iktisadi hayata fiilen müdahalesi, Osmanlı İmparatorluğu devrinde devletçe idare edilen işletme ve inhisarların devralınması, yabancı şirketlerin elindeki bazı teşebbüs ve inhisarların satın alınması ve devlet eliyle yeni demiryolu inşaatından ibaret kalmıştır.

Bu devrin özel teşebbüsün vasfını gösteren en önemli olaylardan biri, mecburen devletin eline geçmiş işletmelerin devletçe âdetâ bir yük sayılması ve bu sebeple bunları ya özel teşebbüse devretmek,

— SİZİ BİR YERDEN GÖZÜM ISIRIYOR...

ya özel şahısların iştirakini sağlamak, ya hut (demir yollarında olduğu gibi) özel şirketlere yaptırmak bir amaç olarak kabul edilmiştir. İnhisarların hemen hemen hepsi, devlet tarafından mukavelelerle çoğu yabancı olan özel şirketlere devredilmiştir.

Tuz inhisarı bir Anonim Şirkete, Petrol — Benzin İnhisarı bir Amerikan Şirketine (Standard — Oil Co.), kibritle — çakmak inhisarı yine bir Amerikan Şirketine (The American — Turkish Investment Corporation), İspirto ve Alkolün İşkileri inhisarı 1927 ye kadar bir Polonya Şirketine, Liman İnhisarları devlet sermayesiyle özel sermayelerin ortaklığından meydana gelmiş Anonim Şirketlere verilmiştir. Şeker Sanayiinde devletin sermayesi sayesinde kurulan bazı işletmelere özel şahıslar ortak girmişlerdir. Sanayi ve Maden Bankasının elindeki fabrikaların özel teşebbüse devri, ilgili kanun metnine konarak, mecburi hâle getirilmiştir. Demiryolu inşaatı yerli ve yabancı Şirketlere ihale edilmiştir. İş Bankası özel teşebbüsün geliştirmek maksadıyla kurulmuş ve bankanın nüfuzu idarecileri, başta Bayar olmak üzere, daha sonraki devrede ciddi bir devletçilik politikasının uygulanmasına başarıyla karşı durmuşlardır.

Devrin özel teşebbüsün karakterini gösteren en önemli teşebbüslerden biri 1927 de çıkarılan, Teşvikî Sanayi Kanunudur. Bu kanun ile özel teşebbüse tanınan imtiyazlar şunlardır:

— İşletme kuracaklara parasız arazi verilmesi.

— Müsakkafat, arazi, kazanç, maktu

zam vergilerinden ve bazı belediye resimlerinden muafiyet.

— Gerekli yatırım maddeleri ithalinde gümrük muafiyeti.

— Gerekli yatırım mallarının ithalinde demiryolu ve vapur nakliye fiyatlarının da yüzde 30 tenzilat veya o nisbette prim. Ham ve mamül madde nakliyatında da tenzilat.

— Devlet daire ve müesseselerinin, ithal malından yüzde 10 pahası da olsa, yerli malı satın alma mecburiyeti.

Görüldüğü gibi özel sanayi geliştirme için çok önemli tüzidiler o devirde verilmiştir. O kadar ki liberal görüşlü Serbest Fırkanın lideri Fethi Okyar bile, «Devletçilik, devlet sermayesini hususî adamlar vasıtasıyla işletmek ve unumli hizmetleri hususî adamlara bırakmak suretinde tecelîl ediyor». (Meclis Zabıtları 2.10.1930) demekten kendini alınamamıştır. Okyar, İzmir nutkunda da «Fırkamız... İnhisarlardan halkın yararına... ceplerini doldurmak istiyenlerin gayri meşru hareketlerine karşıdır. Devlet Hazinesi, Liman İnhisarlarını tesli için fedakârlık etmiş olduğu halde İnhisardan hâsıl olan fayda tamamen hususî şahıslara terk edilmiştir. (Hakimiyeti Milliye 8.9.1930) diyordu. Serbest Fırka Sözcülerinden Ağaoglu Ahmet Bey de, demiryolu inşaatı için «Araya... komisyoncular giriyor. Asıl... bunlar istifade ediyor... Si mendiferleri, zahirde hükümet yapıyor, fakat hakikatte Avrupanın ve komisyoncuların hesabına çalışıyor oluyor» fikrini ileri sürüyordu. Bu tenkidlerden iki yıl önce Başbakan İsmet Paşa da TBMM'de

«Devlet Hazinesini gerek doğrudan doğruya, gerek inhisarlar ile bilvasıta mal satın alan bir hayrat ocağı sanmak, mücadele edilerek lâzım gelen bir zihniyettir... Bilmen kaçınıcı elden fâhiş faizle büyük alışveriş heveslilerinin bütün veya mükirat heveslilerine mal satmak için... müraعاتları bu kabildendir» diyerek, bu tenkidleri paylaştığını belirtiyordu.

Mecburen devletçiliğe yöneliş

Devlet parasıyla özel teşebbüsçülük yapma politikası, iyi niyetli devrimci kadroda hayal kırıklığından başka bir şey yaratmadı. Serbest Fırkanın seçimlerde sağladığı büyük başarı da halkın bu iktisadi politikayı tutmadığını ortaya koydu. Büyük Dünya Buhranı ise kapitalizme karşı duyulan güveni tamamen sarstı ve devleti iktisadi hayatta artan müdahalelere zorladı. Devletçilik politikası, bu zaruretlerin ve hayal kırıklığının sonucudur. Hayal kırıklığı, özel teşebbüsün devlet Hazi

ATATÜRK VE EMEK

«Biz hayatını, bağımsızlığını korumak için çalışan emekçi kişileriz, zavallı bir halkız. Mahiyetimizi bilelim. Kurtulmak, yaşamak için çalışan ve çalışmaya mecbur olan bir halkız. Bundan ötürü her birimizin hakkı vardır, yetkisi vardır. Çalışmak sayesinde bir hak kazanırız. Yoksa arkamızda yatmak ve hayatını çalışmadan geçirmek isteyen insanların toplumuzda yeri yoktur, hakkı yoktur. O halde ifade ediniz efendiler! Halkçılık, toplum düzenini emeğine, haklarına dayandırmak isteyen bir toplumsal öğretilerdir. Efendiler, biz bu hakkımızı, bağımsızlığımızı korumak için, bizi mahvetmek isteyen emperyalizme ve bizi yutmak isteyen kapitalizme karşı, milletçe mücadeleli uygun bulan bir mesleği takip eden insanlarız.»

1922 ”

Gerçekçi ve Osmanlı MUSTAFA KEMAL

Cahit Tanyol

Devrimleri değil, düşünceyi Atatürk'ten başlatmak gerek. Ta ki aksiyonda bir gelişme olsun. Türkiye'nin önemli konularını gözden geçirmek için, Atatürk'le görüşmek, onu anlamak için, Atatürk'le hesaplaşmak, O'nu yapmak anlamına gelmemeli. Milli hayatımızın ister istemez bir parçası olmuş bir insanı övmek ve yapmakla işi kavuşturamayız.

Bir tabiat olayının nedenlerini anlamak için, olayı övmek veya yermek yoluna gitmeyiz; onun özünü, dokusunu araştırırız.

Atatürk hakkında yazılanları şöyle bir düşünüyorum da O'nda Doğu ahlakının şakidesindeki havayı buluyorum. Övmek, gerçekten uzaklaşmaktır. Her övgü gücünü emübalâğas dan alır. Mübalâğa ise olanı büyütmek ve ve değiştirmektedir.

Gerçek bizi rahatsız ediyor. İşkandan kaçan yarasalar gibi ondan kaçıyoruz. Başımızı karanlığa gömerek, aydınlık ruhu yası görüyoruz. Devrimciğin şartı, Atatürk'ün kişiliğini kavramak ve onu kendi gerçek yerine oturtmaktır. Oysa ki, Atatürk'ü kendi yerine oturtacak yerde, O'nu, ithiralarımızın, kinlerinin bir vasıtası yapıyoruz. Atatürk böyle bir anlayış açısından ele alınınca, O'nu savunanların, O'nu yerenlerden farkı kalmaz.

Atatürk'e saygı, O'nu övmekle bağlar. Gerçekçi açıdan düşünülünce, yer mek ve övmek arasında bir fark yoktur. Halbuki, tam tersine, Atatürk'ü korumak için kanun çıkardık. Ve O'nu dokunulmaz hale getirdik. O'nu dondurduk. Sa dece başımız sıkıştığı zaman O'nu elimiz de bir silah, bir kalkan yaptık. Bu yet miyormuş gibi, Atatürk adını, körpe çocukların kafasında, ulaşılmaz ve aşkın bir değer haline getirdik. Kıskanç, akla ve gerçeğe aykırı şeylere karşı idi. Biz O'nu akıl ve gerçek dışı bir hale soktuk. O'nu, yıkmak istediği bir düşünüş tarzının konusu haline getirdik.

Bunda hiç şüphe yok ki Atatürk'ün hayatının bir devresindeki tutumunun da bir etkisi vardı. Çok iyi hatırlıyorum. Ben henüz bir ortaokul öğrencisi idim. Atatürk Adana'ya gelmişti. O'nu ilk defa o zaman görmüştüm. Kitapların, şiirlerin anlattığından başka türlü bir insanla karşılaşmışım. Kişiliğini hiç de yadırganmamışım. O henüz kurtuluş savaşının efsanesi içindeydi. Bütün memleket halkı da O'nu bu efsane içinde görüyordu. Çevresine şükranla karışık bir saygı telkin ediyordu. Fakat o gün şahit olduğum bir olay, çocuk düşüncemde, tiksindirici benzer bir tepki yarattı. Halkevinin küçük salonunda, Atatürk'ün etrafını sarmıştık. O, hem sigara içiyor, hem de günün olaylarından bahsediyordu. Bir ara, saygıdan çok, bir usaklık davranışıyle bir adam Atatürk'e doğru ilerledi, elinde zarif bir kavanoz vardı. Sigara küllerini dolu tablayı ona boşalttı, kut-

sal bir hazineye sahip olmuş da onları müzede saklıyacakmış gibi bir tavır ta kınarak, masadan uzaklaştı. İçimde bir sayan kabardı. İçimden: «Ben olsaydım Atatürk'ün yerinde, şu adamı bir tepelerdim diye düşünürdüm.»

Sonraları Atatürk'le ilgili her şeyi kutsallaştırmaya çalışan insanlar, O'nun çevresinde bir kadro oldu. Ve bunlar, Atatürk'ü kendi çıkarlarına uygun bir mübalâğa içinde didik didik ettiler. O'nu bir Osmanlı paşası haline getirdiler. Bütün değerlendirmelerini de bu yolda yapmaya çalıştılar. Halkçılığı devrimlerin prensibi yapan bir adamı haktan böylece uzak yaptılar.

Aynı yıllara ait bir başka olay, her zaman gözümün önüne gelir. Bir gün okulun kapısına kilik kıyafetli perihan saç sakal birbirine karışmış yaşlı bir köylü gelmişti. Yırtık bir çuval içinden bir santur çıkardı. Çocuklar hep onun etra-

fına toplanmıştık. İhtiyar köylü, ibadete benzer bir coşkunluk içinde, Mustafa Kemal adını Anadolu'nun dağına, köyü ne dağıtan bir türküyü çalmaya bağladı.

Yaşa Kemal Paşa sen binler yaşa,

Askerin süniyor dağınen taş,

Başka şey çalmadı; hep aynı türküyü tekrarlardı. Fakat türküyü her tekrarla yanında bir başka anlam kazanıyordu. Öyle ki o, içimizde, zengin bir Anadolu halk destanı haline geldi. Sanki, küçük santur çekişleriye telleri döven bu nasırli ellerde, Mustafa Kemal'in halk gönüldü ne malolmuş hikâyesi bir bir anlatılıyordu. Tellerde sade, duygulu bir büyük uçuşuyordu.

Anadolu gecelerini dolduran kağıt yankıları, cepheye mermi taşıyan kadın yüzleri, gölge gölge bu küçük ses çalması yanının içine karıştıyordu. Bir ürperme içine düşüm; heyecandan ağlamaklı oldum.

Emperyalizm ve
kapitalizme karşı
ATATÜRK

Türkiye Büyük Millet Meclisinin
21 Ekim 1920 tarihli beyannamesi

Emperyalist devletlerin, devlet ve milletimizin hayata açıkça kastetmeleri sonucunda meşru savunma için toplanan Büyük Millet Meclisi, şimdiye kadar çeşitli vesilelerle seçke veya örtülü olarak ilân ettiği tutum ve amacını bir kere daha bütün cihana duyurmak için şu beyannamesi yayımlamayı gerekli görmüştür.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, milli hudutlar içinde hayat ve bağımsızlığını sağlamak ve hali felik ve saltanat makamının kurta rınması ahiyle kurulmuştur. Bu sebeple, hayat ve bağımsızlığını, tek ve mukaddes emel bildiği Türk halkını, emperyalizm ve kâpi talizmin baskı ve zulmünden kurtararak irade ve egemenliğinin sahibi kalmakla amacına ulaşacağı kanaatinde dir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, milletin hayat ve bağımsızlığına göz diken emperyalist ve kapitalist düşmanların saldırılarına karşı savunma ve bu amaca aykırı hareket edenleri cezalandırma

azmiyle kurulmuş bir orduya sahiptir. Emir ve kumanda yetkisi Büyük Millet Meclisinin manevî şahsiyetindedir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, halkın öteden beri maruz bulunduğu sefalet sebeplerini yeni teşkilât ve vasıtalarla ortadan kaldırmak yerine refah ve saadet sağlamayı başlıca hedef sayar. Bu sebeple toprak, eğitim, adalet, maliye, iktisat ve vakıflar işlerinde ve diğer meselelerde sosyal adaleti hâkim kılarak halkın ihtiyacı na göre yenilikler ve tesisler yapmaya çalışacaktır. Bunun için de siyasi ve sosyal haklarını milletin ruhundan almak ve uygulama da milletin eğilim ve geleneklerini gözetmek düşüncesindedir.

Bu sebeple Türkiye Millet Meclisi, memleketin idari iktisadi ve sosyal genel ihtiyaçları ile ilgili hükümleri peyderpey incelemeye ve kanun şeklinde uygulama alanına koymaya başlamıştır. Allah yardımcısı olsun.

Ne zaman bu yaşlı köy çalgısını hatırlasam, gözümün önüne, Ege şehirlerini köy köy dolayarak «iyada» hika yerlerini anlatan Homeros'un coşkun çehresi gelir. Bu santur sesinin gerisinde, Yunan aytelerini yaratan bu kör epope gairini görür gibi olurum.

Sonra, kâhvelerde, okul kapılarında, halkın gönülündeki Mustafa Kemal'i dile getiren yaşlı köylüyü düşünürüm. İçimi Homerik bir coşkunluk kaplar; adı, Anadolu dağlarında yankılanarak sonra ormanlara, toprağa sinen Mustafa Kemal'i ararım. O'nu, Firdevs'in «Şehnâme»sindeki Acem mübalâğası içinde uyur bulurum.

O'nu, sigarasının küllerini toplayan adamlar haktan çalmış, buraya hapsedmiş gibi gelir bana.

O halde, Mustafa Kemal'e yeniden dönmek ve devrimlere birer kalıp olarak değil, O'nun gerçek kişiliği açısından dan bakmak gerek. Mustafa Kemal ne yapmak istiyordu, ne oldu? Kişiliğindeki eksiklik nereden geliyordu? Bunları çözümlenemeyen, devrimleri bir temele oturtamayız.

Bir kışın aydınlık devrim deyimce, bunu gerilik karşısında direnen bir takım şekiller olarak düşünüyorum. Gerçekçi davranışa karşı Cumhuriyet devrimleri Batıya doğru bir toparılanıştır. Ama devrim denilen şey, donmuş bir kalıp değildir. Duran, kalıplaşan hiçbir şey; ne kadar heri olursa olsun, devrim olmaz, bir nevi gerilik olur.

Bu bakımdan «inkılaplar eden gidiyor, gerilik inkılapların da, Atatürk'ün de karşındadır, onları yıkmak istiyorsanız tarzında ortaya atılan fikirlerde de bir gerilik vardır. Çünkü bu düşüncede, devrimler, dondurulmuş kalıplar olarak ele alınmış ve gerilige dinamik bir güç ve ritimdir. Oysa ki hakikat bunun tam tersinedir. Bu tarz bir devrim anlayışı, halkla ezelden beri ilişkisini kesmiş bir Osmanlı aydınının telâşından başka bir şey değil.

Osmanlı aydınına göre Mustafa Kemal, Tanzimat'tan beri devam eden ve sadece üst yapıda değişimleri gaye eden bir Batılaşma hareketinin son halidir. Yapılan devrimlerin dış görünüşü böyle bir düşünceye hak verdirir. Fakat, Mustafa Kemal'in kişiliği ön plana getirilince, gözümüzün önüne bir başka görüntü gelir. Bunu daha açık olarak belirtmek için, Mustafa Kemal'in kişiliği üzerinde durmak gerekir.

O'nun kişiliğinde üç unsur vardır.

- 1 — Osmanlı aydını Mustafa Kemal,
- 2 — Gerçekçi Mustafa Kemal,
- 3 — Çatışma.

Osmanlı aydını Mustafa Kemal, Tan zimat'tan beri gelen, sosyal derinliği olmayan, bir yenilik hareketinin adamı idi. Bu düşüncede batılaşma, devlet kadrosunda ele alınan bir «islahat hareketi olarak görünür.

Osmanlı aydını için önemli olan politik kuruluş ve bir de üst yapıda cereyan eden kültür değerleridir. Her yenilik devlet kadrosunda, daha açık bir deyimle, idareciler ve onlara bağlı zümreler için düşünülmüştür. Halk için, halk kadrolarına imkân, memleketi derinliğine bir değişmeye kavuşturmak, onların akından geçmemiştir.

Mustafa Kemal'in kişiliğine sonradan eklenen bu Osmanlı etkisi, içinde yetişmiş olduğu kültür çevresiyle açıklanır. Fakat O, Anadolu'ya ayak bastığı andan itibaren, kültürden, öğretim ve eğitimden gelen bu kişiliğini, edindiği olduğu bütün rütbe ve kazançlarla bir likte silkip atmıştır; kendi deyimle, «Sinet millette bir terd-i vâhibe ol muştur.

Kurtuluş Savaşını yapan Mustafa Kemal, «Osmanlı aydını Mustafa Kemal» değildi.

Gerçekçilik, O'nun en belirli vasfı idi. O'nu Anadolu'ya çeken de buydu.

YÖN, 7 EKİM 1962

ATATURK VE ORDU

"Ben, ordumuzun varlık gücünü, paramızla denk buldurmamak nazariyesini kabul edenlerden değilim: «Para vardır, ordu yaparız; paramız bitti ordu çözülsün...» benim için böyle bir mesele yoktur. Efendiler, para vardır veya yoktur, ister olsun ister olmasın, ordu vardır ve olacaktır.

MAYIS 1922

Ben askerliğin herşeyden çok sanatkârlığını severim.

10 ŞUBAT 1929

Ben Türk ordusunun yabancı bir adam değilim: Ben ordu ile çok uzun zamandan beri derinden temas etmiş bir askerim. Ben olayların sevk-i ile ordunun içinde subay, nihayet kumandan olarak iş görmüş ve zannıma göre başarı kazanmış bir kumandanım. Türk ordusunu, onun faziletini, kıymetini ve bu ordu ile neler yapılabileceğini benim kadar anlayan az olmuştur.

15 MART 1926

Ordumuz, Türk topraklarının ve Türkiye idealini gerçekleştirmek için yürütmekte olduğumuz sistemli çalışmaların, yenilmesi imkânsız teminatıdır.

KASIM 1927

Zafer, «zafer benimdir» diyebilenindir; başarı, «başarı kazanacağım» diye başlayan ve «başarı kazandım» diyebilenindir.

OCAK 1925

Hiçbir zafer, ölkü değildir. Zafer ancak kendisinden daha büyük bir ölküyü elde etmek için belli başlı vâsıta'dır. Ölkü, fikirdir. Zafer, bir fikrin elde edilmesine yaradığı ölçüde değer ifade eder. Bir fikrin elde edilmesine dayanmayan zafer süreli ve verimli olamaz. O, boş bir gayrettir. Her büyük meydan savaşından, her büyük zaferin kazanılmasından sonra, yeni bir âlem doğmalıdır. Yoksa başlı başına zafer boş gitmiş bir gayrettir.

11 KASIM 1933

Zaferleri ve mazisi insanlık tarihi ile başlayan, her zaman zaferle beraber medeniyet nur larını taşıyan kahraman Türk Ordusu..

Memleketini en buhranlı ve güç anlarında zulümden, felâket ve musibetlerden ve düşmanın istilasından nasıl kurtarmışsan, Cumhuriyetin bugünkü fevzili devrinde de, askerlik tekniğinin bütün modern silâh ve vasıtalarıyla mücehez olduğun halde vazifeni aynı bağlılıkla yapacağına hiç şüphem yoktur.

Türk vatanının ve Türk toplumunun şan ve şerefini iç ve dış her türlü tehlikelere karşı korumaktan ibaret olan vazifeni, her an yapmaya hazır ve âmade olduğuna benim ve büyük ulusumuzun tam bir inan ve güvenimiz vardır.

EKİM 1938

"

O, ne romantik ve ne de rasyonalist idi. Rasyonalizmi burada Batı anlamında, gerçeklerin peşine koşan bir yeti olarak alıyordum. Bununla ortaçağ akli olgısını kast ediyordum. Bu ortaçağ akli olgusu, gerçekle bağlantısı yitmiş bir «Kıyas mekanizması» idi. Aradığı şey, her şey değil, emantiki tutarlardı.

Descartes'a beraber başlayan çağdaş akılcılık ise, gerçekler arasındaki bağlantıları araştırarak bir yetidir.

Bütün felâketimiz, bu iki türlü rasyonalizmi birbirine karşı koymasız. Mantıklı ve hukuki rasyonalizmi gerçekçe ölçü sanmamızdır.

Mustafa Kemal'de almış olduğu Osmanlı kültürüne rağmen, yasadışıdan gelen son bir gerçekçilik vardı.

O'nun Anadolu'ya geçtiği zamanlar da ortaçağ rasyonalizmini, İstanbul'daki Osmanlı aydınları temsil ediyordu. Gerçekle bağlantısı olmayan böyle bir rasyonalizme göre, elbette ki Mustafa Kemal'in «Millî bir ayaklanma» ya teşebbüs etmesi delilikti. Akil böyle emretti yordu: Orduları dağıtmış, en güçlü çocukları Birinci Dünya Harbinde şehit olmuş, toprakları parçalanmış bir mehle kette, evedi döneles karşı halkı ayaklan dırmak, onlarca bir cinayet, bir—delilikti. Akil ve mantık bunu gerektirirdi.

Evet, bu zihni kıyaslama doğru idi. Ama bunun yanında da bir halk gerçekçi vardı. Bu halkın neler yapacağını, neler yapamayacağını kimse bilmiyordu. Yalnız bizim aydınlar değil, batılı aydınlar da Türküğü, Osmanlı kadrosundan ibaret bir mekanizma sanıyorlardı. Mekanizma çözülmüştü, yapılacak şey yoktu.

Gerçekçi Mustafa Kemal, böyle düşünmedi. Gerçek Mustafa Kemal, dağılan orduların, çöken vatanın gerisinde, yüz yılların sefaletiyle poliklegmiş bir halk görüyordu. Bu artık onunla yapılamaz bir işti. Bu yüzden O, Anadolu'

daki perakende ordu birliklerini toplu olarak işe başlamadı. Erzurum'a gitti. Orada müteavazı birkaç insan, vatanın telaşıyla kuruyor, «Erzurum Müdafaa Hukuk Cemiyeti» namıyla bir dernek kurmuştu. Parası yoktu, binası yoktu, askeri yoktu. Belki de bu Cemiyetin ilk hedefi, legal devletlerine hukuki yoldan müraaat etmek ve Doğu illerinin hukukunu korumaktı.

İşte gerçekçi Mustafa Kemal, bu küçük topluluğun gerisinde, bütün bir memleketi, bütün bir halkı gördü. Ordular yenilebilir; fakat halk daima ordu yaratır. Millet ordu haline gelebilir. Nitekim de öyle oldu. Bütün bir memleket halkı hiçbir karamsarlığa kapılmadan, Mustafa Kemal'in etrafında toplandı.

Alışmış, medreselerde çignene çigne ne sakız haline gelmiş ortaçağ akılcılığı, bunu anlayamazdı.

Mustafa Kemal, mucizeleri harekete getirmede Gerçekçi aksiyona başvurdu.

O, romantik değildi; ve fakat duygulu, heyecanlı idi. Bu duygulu ve heyecanlı gerçekte birleşince bir «Kuvayı Milliye» romantizmi çıktı; memleketi kur tardı, Cumhuriyeti kurdu ve fakat, devam etmedi.

Yeni devletin kurucusu Mustafa Kemal'i, en çok düşündürdüren şeylerden biri Cumhuriyetin ilkesi idi. Yeni devletin kurucusu Mustafa Kemal'in karşısına çıkan tehlike, Osmanlı aydını idi. Bunlar, önce O'na karşı geldiler, O'nu öldürmek istediler. Gerçekçi Mustafa Kemal, onları tasfiye etti.

Mustafa Kemal'in karşısına çıkan, O'nu tasfiye etmek isteyen zümre geri ellere, yani Doğu kültürüne bağlı olanlar değildi. Doğu kültürü ve kurumları, esasen Tanzimat'tan itibaren yavaş yavaş kendi kendisini tasfiye ediyordu. Cumhuriyet inkılabları bu temizliği

resmi ifade idi.

Mustafa Kemal'in karşısına çıkan «Osmanlı politikacıları» idi. İmparatorluğu bir hâmlere batırlarlar. Mustafa Kemal'de Abdülhamit'e mücadelenin bir devamını yapmaya çalıştılar. O'nu bir diktatör gibi gördüler Mustafa Kemal diktatörlük kurmak istemiyordu. Gerçekçi sadakat, O'nu İcraî Meşrutî yetin siyasi parti, hürriyet, demokrasi oyunlarından uzak tutuyordu. Harap kurtarılış bir vatan üzerinde ihtirasların tahrik eden hiçbir politika oyununa müsadde edemezdi; ve etmedi.

Fakat Osmanlı aydını müthişti. Osmanlı aydını gerindi, Osmanlı aydını her kalıba kolayca giren bir dalka vakti. Başka yoldan Mustafa Kemal'e sokuldular. Bu suretle Osmanlı aydınıları O'nun cevresini aldı. Kraldan çok krallık oldu Cumhuriyeti ve devrimleri öylesine bir şiddetle savundu ki, Mustafa Kemal için yapacak iş kalmadı. Sağın Devri İçinden yıktılar, O'nda Osmanlılığı tahrik ettiler. Her sözü bir âyet, her yaptığı bir keramet oldu.

Kadrosuz iş görülemezdi. Birinci kadrosu Türk milleti idi. Onunla millî mücadaleyi yaptı. İkinci kadrosu, ikinci kadrosunu kurmadı. Mücadaleden sonra, Mustafa Kemal, Osmanlı kadrosuna angaje oldu. Esasen O'nda, Osmanlılığı karşı, almış olduğu terbiye icabı, ne kadar olsa bir yakınlık vardı. Bu kadro, asil inkılabın, Tanzimat'tan beri sürüp gelen yenileşme hareketi içinde olduğuna O'nu inandırıyor.

Devrimlerin dinamik temeli «Halkçılık» ve «Devletçilik» olması gerekir. Ken, ortaçağ kalıtsız kurumların tasfiyesinde mucizeler arandı. Sonradan, «Halkçılık», «Halk Partisi» ne, «Devletçilik» de, millet namına yapılış kurumların bir zümre tarafından istisnai mesine, yeni bir devlet terbiye ünitesi yetiştirilmesine ilişkin etdi.

Halbuki «Kuvayı Milliye» ruhunu ikinci merhalede, halkla elele vermiş Mustafa Kemal'in geniş kitlelerin hayrını, hedef tutan bir idealle yürütmesiyle devam gücüne sahip olabilirdi.

Üst yapıda, sosyal ve politik kurumlarda, kültür olaylarında yapılacak değişmeler, ancak o zaman yepyeni bir anlam kazanırdı.

Bu da ancak «Devletçilik» ve «Halkçılık» ilkelilerinin lider ve temel prensip olarak alınmasıyla mümkündür.

Gerçekçi Atatürk, buna daha çok yakındı. Bu, O'nun mücazandan gelirdi.

Halkla beraber yola çıkan, yaptığı her güzel şeyi halka maleden bir insanın genel faydaya, genel saadeti için ve zümre çıkarlarının üstünde tutmaması imkân yoktu.

Atatürk hiçbir zaman, bir azıcık azıcık sömürüşünü yapmayı Devrimlerin gelişine hedefi, O'nun için, derinliğine Türk milletinin saadet ve refaha idi.

O halde, Atatürk'e yeniden dönmek, O'nu gerçekçi ruh için yakalamak. «Halkçılık», «Devletçilik» devrimlerin temel ve lider ilkesi haline getirmek gerekir. Bunun dışında Atatürk'ü savanlar, gerçekçi Atatürk'ü değil, ancak Osmanlı Atatürk'ü savunurlar. Bunlar için Atatürk bir insan konusudur. Atatürk'ü hayatta iken içine dışına götürebilecek bir durumdan, ancak bu suretle kurtulmak mümkündür.

Osmanlı Atatürkçüleri, yaptıkları her şeyi kendi çıkarlarına göre yapmışlardır. Onların her şeyi kendilerine göre yapmışlardır. Onların her şeyi kendilerine göre yapmışlardır. Onların her şeyi kendilerine göre yapmışlardır.

Gerçekçi Atatürk'ü yakalamak için, her şeyi kendilerine göre yapmışlardır. Onların her şeyi kendilerine göre yapmışlardır. Onların her şeyi kendilerine göre yapmışlardır.

Milfi
kahraman
hasreti

Atatürk'ün yüksek şahsiyetini ve başardığı büyük işleri Umu mi Tarih'in ve hususiyile Türkiye Tarihinin ölçülerine vurmadan değlendirmek bence mümkün değildir. Bu, mümkün olmadığı içindir ki, şimdi ye kadar Atatürke dair gerek yabancılar, gerek bizim tarafımızdan yapılan yayınlar O'nun yalnız gölgesini verebilmiştir. Gerçi, bu gölge bile gözlerimiz önüne hayran edici bir yücelik manzarası sermektedir. Fakat, hayran olmakla anlamak keyfiyetleri arasında derin bir fark vardır. İnsanlar, çok defa içyüzlü ne varamadıkları büyük hâdiseler ve büyük kişiler karşısında hayranlığa düşerler. Bu ruh hâli ise ancak mistik bir görüşle doğru götürülebilir. O hâdiseler ne zarflarında birer mucize ve o kişiler birer masal kahramanı haline girer ve hakikat ortadan kaybolup yerini bir takım fiksiyonlara bırakır.

Biz, Atatürk'ü ve devrimlerini böyle bir tehlikeye düşürmekten sakınma lıyız. Bunun içinde takip etmemiz gereken yol o büyük adamın eserlerini ilmi tarih metodlarına göre çözümleme ve yorumlama yoludur. Atatürk'ü böyle bir açıdan baktığımız zaman görürüz ki, O bizim gözümüzde şimdikinden çok daha ziyade büyür. Şahsiyetinin boyutu, tıp ki mitolojik devirlerde darsak bir çerçevede içinde görülen dünya ve kainatın müsbet ilimler ışığında bugünkü eninliğine varısı gibi, genişledikçe genişler ve o vakit Atatürk'ün biyografyasını yalnız Türkiye tarihinden değil hattâ cihan tarihinden ayırmak imkân dışına çıkar.

Nitekim, bu biyografyayı yazmak şerefi bana düşmüş olsaydı O'nun doğum yılını ve doğduğu yeri şu şekilde tesbit etmek lüzumunu duyardım:

«Mustafa Kemal, Avrupa emperya İliminin yeryüzünün dörtte üçüne hâkim olduğu bir devirde, yarı sömürge bir memlekette dünyaya geldi».

Lâkin, korkarım ki, çoğumuz, belki de hepimiz bununla neyi ifade etmek istediğimizi anlamakta güçlük çekeceğiz. Size bu hususta bir yardımda bulunmak için, 24 yıl önce Atatürke dair yazdığım bir kitabın başlangıcındaki şu paragrafı okunama müsaadenizi dilerim:

«Bizim ilk gençlik yıllarımız bir millî kahramana hasretle geçti. Biz, —şimdi elli yaşına varanlar, ellisinden ötedekiler— gözlerimizi dünyaya bir bozgun havası içinde açtık. Babalarımız, analarımız bize tutuk bir dille Moskof seferlerinden, Rumeli kıyılarından, Yemen isyanlarından ve bunları takip eden ecebî müdahalelerinden bahsederek durulardı. Kaybolmuş ülkelere, gidip dönmeyenlere, gözleri yaşlı nişanlılara dair yanık halk türkülleri bizim ninnilerimizdi».

«Nâmk Kemal'e çağdaş olan baba larımızın yüreğinde bir vatan aşkı, bir tâ eskiden kalma destanı neha var mıydı yok muydu, pek iyi hatırlamıyorum. Yalnız, bildiğim bir şey varsa, büyük lerimizin bize Avrupalılardan daima saygı ve korku ile bahsedilmiştir. Ara sıra İmanlarımızda yabancı harp gemilerinin görünüşü veya herhangi bir Büyük Devlet Hükûmdarının memleketimize ayak basışı halka heyecan veren önemli hâdiseler idi. Çünkü, kendisine ve kendi devletine güveni kalmayan o halk, mukadderatına hâkim olan kudretlerin bu sembollerde teecessüm ettiğini sanıyordu».

Atatürk «Biz, bu mücadeleye kendi kurtuluşumuz için olduğu kadar bütün esir şark milletlerinin kurtuluşu için girişmiş bulunuyoruz» diyordu. Gerçekten Atatürk'ün zaferi, yalnız bir vatanın düşman istilasından kurtarılması değil, yeryüzünün dörtte üçünü kapsıyan bir manevî fetihtir. Ne yazık ki biz bu fetih'in ganimetlerini gereğince değlendiremedik

Yakup Kadri Karaosmanoğlu

Esir milletlerin lideri : Atatürk

Ne hakla
vuruyorlar?

«On oniki yaşlarında bir çocukum; bir gün Manisada babamla bir gezinti den eve dönüyorduk. Oturduğumuz so kağın ağzındaki Sultan Camii meydanında acayip bir kalabalığa rastgeldik. Beş on kişilik, kızıl yüzlü, panama şapkalı bir seyyah grubu etrafındaki bir küme çocuğu kalın bastonlarla merhametsizce döğüyorlardı. Çoğunu şahsen tanıdığım bu çocuklar hiç şüphe siz, memleketin görgülerine göre, tuhaf kıyafetli bu seyyahlara sırf bir teces süssa saikasıyla yanışmış bulunuyorlar; öbürleri de, bunları, sanki bir sürü muzir ve rahatsız edici mahluklar imişce aine, yanlarından defetmek istiyorlardı. Fakat, bunun için kullandıkları tedbir o kadar vahşi ve gayri insani idi ki, benim küçük yüreğim bile isyanla doldu ve boğazım hicretlerle tikanarak bağırardım».

«— Baba, ne hakla vuruyorlar?»

«Babam başını önüne eğdi ve bana cevap vereceği yere dayak yiyen çocuklara seslendi».

«— Heydi savulun bakayım; haydi savulun dedi».

«Lâkin savulmak isteyenler de bir müddet daysktan kurtulamıyorlardı».

«— Baba, dedim, gidelim, karakola habere verelim».

«Babam acı acı gülümseyerek elim den tuttu».

«— Karakol ecnebilere karşı ne yapabilir, a oğul? dedi».

«Bu söz üzerine, sanki yaşama bir den bire on yıl daha katılmıştı. Üstüne gamlı bir ciddiyet çöktü ve millî gururum —zannedirim— o andan beri kanamaya başladı. O andan beri, tam yirmi beş yıl, bu yarım kanı, ölüm işkencesine mahkûm Çinlilerin taşıdığı te pesine akıtılan damlalar gibi, yüreğimin üstüne damladı, damladı».

«Yirmibeş yıl bu bütün bir gençliktir. Yirmibeş yıl, bütün millî ve sosyal kıy

metleri altüst olmuş, «bütün kaleleri zaptedilmiş», etrafı bir demir çemberle kuşatılmış vatan ve perişan bir ülke de, yüzyıllardan beri durmadan kovan, dumandan tekmlenen yığın ve âvâre bir sürünün arasında, içeriden dışarıdan sövüle sayıla, itile kakıla ve o yara, o millî gurur yararı bağrımızın içinde damla damla kanayarak sürünmek sürünmek. İşte, bizim neslin dünya realitelerine ilk temasından olgunluk çağına ayak basıncaya kadar geçirdiği ömür bu olmuştur».

Atatürk de bu nesildendi ve dışarının ceberutuna, içerinin zilletine karşı isyan bayrağını açtığı güne kadar bu acı hayat şartları içinde didinerek, çırpınarak yaşamıştır. Harp Okulu sıralarında talebe; ordu kadrosunda Yüzbaşı, Kolağası, Binbaşı, Albay ve General olarak zihnini kurcalayan tek mesele Türk milletinin bu berzahtan nasıl kurtulacağı idi. Gençliğinin bütün şevkiyle atıldığı Meşrutiyet hareketi, Önu, çok geçmeden derin bir hayal kırıklığına uğratmıştı. Saray her fenalığın kaynağı addedilen ve Tahtından indirilme siyle her şeyin yoluna gireceği sanılan Sultan Abdülhamit ortadan atılıp gitmişti amma, yerine bir sürü zulüm ve zorbalık unsurları geçmiş ve İtilahü— Terakki adını taşıyan gayri—mes'ul bir siyasi teşekkülün, Umumi Merkezî Yıldız Sarayının birçok kötülüklerini hatırlat maktan geri kalmamaya başlamıştı. Meşrutiyet rejiminin temelini teşkil etmesi lâzım gelen ve halkın «Yaşasın hürriyet» haykırışları arasında oldukça serbest bir seçimle kurulmuş olan Mebusan Meclisi bu yüzden mürakabe yetkisini kullanamıyor; bu yetkiyi kullanmak cesaretini göstermeye kalkışan bazı Milletvekilleri ise türlü baskılara altın da indiriliyordu. Abdülhamit devrinde açılan ilk Mebusan Meclisine Avrupa lılar «Evet efendiler» meclisi adını takmıştı. İkinci Türk Parlamentosu da çok geçmeden bu tezyife müstahak bir hâle girecekti».

İngiliz
elçisinin
arabası

Devlet ve hükümete gelince, gene eski âcizlik, bilgisizlik ve perişanlık içindeydi. Ne dış ne iç politikasına yeni bir yön verebiliyordu. Memleketin mali ve iktisadi meselelerine el sürmek şöyle dursun en küçük bir idari ıslahat yapmaşa bile kudretli yoktu. Yabancı devletlerle münasebetlerinde ise ya te reddüdü, ya çekingenliği, ya da gaffeli ifade eder sarsak ve şaşkın bir siyaset takip etmekte idi. Nitekim, bu siyasetin neticelerinden biri olarak, Meşrutiyet ilânının ilk devresinde, yarı mutlak bir Monarşidir diye, Almanya'ya sırt çevirmiş ve bütün gayretimizi Meşrutiyet ve Hürriyetin kâbesi olarak bildiğimiz İngilterenin dostluğunu kazanmaya hasretmiştik ve bu yolda ilk attığımız adım Mebusan Meclisinin açılış merasimine gelen İngiliz Büyük Elçisinin arabasını, atlarından ayırıp, Divanyolundan, o zaman Meclis binasının bulunduğu Sultan Ahmet meydanına kadar çekmek olmuştu».

Sokak kalabalığına, bazı politikaçılarımızın teşvik ve tertibiyle yapıldığı şüphe götürmeyen bu aşağılık sevgi gösterisinin İngilizlerde veya İngiltere kiralığı hükümetinde bize karşı herhangi bir sempati uyandırmamış olacağına ihtimal verilemezdi. Bu sempatiyi, biz, bir kaç yıl sonra, İngiliz dostu olarak tanınmış ve İngilizlerin itimadını kazınmış eski devlet adamlarımızdan birini, Kâmil Paşayı hükümet başına getirmek suretiyle de sağlayamamıştık. Öyle ki, bir gün gelmiş, Balkan Harbinde uğradığımız hezimet ve onu takip eden millî felâket sıralarında Kâmil Paşa, İngiltere Kralının, bir Mısır seyahatinde rastlaşıp, kendisi ayakta ve o Kraliçenin yanında oturmuş olarak, bir likte resin çıkardığı ihtiyar Türk Veziri, gene hükümet başında bulunuyordu. Ona rağmen, İngiltere, yuvarlandığimiz uçurumda bize efini değil, serce parmasını bile uzatmamıştı».

Zira, diğer Avrupa devletleri gibi Büyük Britanya devleti de bizi ölüm mahkûm addediyor ve mirasımızın bölüşüleceği günü bekliyordu. Avrupalılar, boşuna mı Osmanlı İmparatorluğu na «Hasta Adam» adını takmışlardı? Boşuna mı daha son nefesini vermeden bu geniş ülkeyi paylaşmak için kendi aralarında bir takım anlaşmalar yapmışlardı? (Bu bölge benim, o bölge senin olacak) demişlerdi ve tâ o gündən beri bu bölgeleri «nüfuz mntakaları» adı altında ayırmışlardı. Bu taksime göre, meselâ Antalya ve Konya vilâyetleri mi İtalyanın, Suriye ve Adana havâlisini Fransanın, Irak, Ürdün ve Filistin İngilterenin nüfuz ve menfaat bölgeleriydi. Rus Çarlığının ne istediği ise asırlardan beri malûmdu ve Meşrutiyetin ilânından bir kaç gün önce İngiltere Kralı ile Rusya Çarı arasında Reval'de tertip edilen bir mülâkatta bu hususta bir anlaşmaya varılacaktı».

O zamanlarda, bu Osmanlı ülkesini bölüşme projelerinin gerçekleşmesine yalnız Almanya ile Avusturya — Macaristan imparatorlukları mâni olmaktaydı. Bunun sebebi de o iki Büyük Devletin yukarıda bahsettiğimiz anlaşmalara alınmamasından ileri geliyordu. Nitekim, Almanların inşa ettikleri Bağdat demiryolu İngilizlerce, bu bakımdan, kendi menfaatlerine bir teavüz telâki edilmiş; nitekim, Avusturyalıların Türkiye'ye girişmek istedikleri bazı iktisadî

Osmanlı
imparatorluğunun
sonu

Müsaadenizle kontuya girmeden önce, burada nakledeceğim hatıralarla, Atatürk'e ait sözlerin getirdiği değerleri diriltmesini kolaylaştırmak için, O'nun Büyük Nutkunun bağındaki giriş kısmının küçük bir parçasını birkaç cümle ile özetliyerek, Osmanlı İmparatorluğunun son yıllarındaki durumunu kısaca hatırlatmayı faydalı görmekteyim:

«1335 senesi Mayısın 19 uncu günü Samsun'a çıktım. Umumi durum ve görünüşü: «Osmanlı İmparatorluğunun birikte Birinci Dünya Savaşına girdiği devletler yenilmiş, Osmanlı ordusu her tarafta zedelennmiş, şartları ağır bir mütareke imzalanmış, uzun savaş yıllarında millet yorgun ve yoksul düşmüştü, devlet bu savaşa sokanlar canlarını kurtarmak kaygusu ile memleketten kaçmışlar, zamanın Padışahı Vahidettin, yalnız şahsını ve tahtını koruyabileceğini sandığı sağduyulu tedbirler araştırmakta, Damat Ferit Paşanın başkanlığındaki kabine aciz, baysiyetsiz, korkak; yalnız Padışahın iradesine tâbi ve onunla birlikte kendilerini koruyabilecek herhangi bir duruma razı.»

Üstelik, milletin iradesini temsil eden «Meclisi Mebusana» dağıtılmış, memleket bu suretle başsız ve dayanaksız kalmıştı. Ayrıca, memleketin birçok yerleri legal altına girmeyle ve birçok memleket parçaları çeşitli milletlere vadedilerek devletin taksimine yol açılmakta idi.

Tek umut ışığı

Bu şartlar herhangi bir ulusu umut suzluğun en koyu karanlığına düşürmeğe yetirdi. Bu durumda tek umut ışığı Türk ulusunun geniş ve şerefli tarihinden aldığı başsuz yavaş yavaş ve azmi idi. Bu ağır şartlara mukavemet de ancak bu şuardan doğabilirdi. Nitekim bu böyle oldu.

Daha Mondros Mütarekesinin imzaları kurumadan, Türk ulusunda bu mukavemet şuru uyandı. Bu uyanık, memleketin birçok yerlerinde kurulan Müdafaa-ı Hukuk, Reddi İhtak, Muhafaza-ı Hukuk Cemiyetlerinde ifadesini buldu ve millet teşkilatlanmaya başladı. Fakat burada önemli bir eksiklik başgöstermişti. O da milletteki bu azmi gören, buna inanan ve bu kuruluşları bir araya topluyabilecek olan başı. Bu baş, bir türlü bulunamıyor, herhangi bir şahısa el atılmasa boş dönüyordu.

İşte millet, bu çırpınışlar içinde kıvrılırken, 19 Mayıs'ta Samsun'da bir

...umud ışığı belirdi. Anafartalar kahramanı, Yıldırım Ordularının eşsiz kumandanı Mustafa Kemal Paşa, Samsun'a çıkıştı. Bu çıkış, kurtuluşun ilk müjdesi oldu. Halkın bu imanı, O'nun belli vasıflarına dayanıyordu.

Atatürkün millete inancı

O'nun en büyük kuvvet kaynağı, Türk ulusuna olan inancı idi. Nitekim, daha Samsun'a ayak bastığının üçüncü günü (22 Mayıs 1919) Mustafa Kemal Paşa, Erzurum'daki 15. Kolordu Kumandanı Kâzım Karabekir Paşaya çektiği bir şifrede; memleketin o günlerdeki ağır durumunu belirttiikten sonra, şöyle devam ediyordu: «Bununla beraber, bütün umudlar kaybolmuş değildir. Memleketi bu durumdan ancak Türk Milletinin mukavemet izmi kurtarabilir. Bu mukavemet şuru birçok yerlerde kurulmuş olan Müdafaa-ı Hukuklarda kendini göstermektedir. Ben bu durumu bura dan izlemekte ve bu kuruluşların iki üç mizde kuvvetli olduğunu görmekteyim. Bunlardan biri Balıkesir'deki Reddi İhtak Cemiyeti, öteki de Erzurum'daki Müdafaa-ı Hukuk'tur. Balıkesir'deki durumu, oradaki Kolordu Kumandanından sorunuz. Erzurum'un durumu üzerinde beni aydınlatmanız ve bu teşkilatı desteklemenizi rica ederim» diyordu.

İşte bu şifre üzerinden ki, Anadolu'daki yüksek kumanda makamlarında oturanlar hareketi daha açıkça benimsemeye başladıkları gibi, o zamanlar bu teşkilatı çalışanlar için de arzu edilen bağın bulunması bakımından büyük bir gaye nak olmuştur. Bu şifre, Mustafa Kemal Paşanın Türk ulusuna olan inancını göstermek bakımından tarihtimize geçmesi gereken bir belgedir.

Bu inancı açıklayan ikinci bir belge de yine O'nun 22 Haziran 1919 da, Amasya'da gönderdiği tamimnin şu cümlelerinde belirlenmiştir:

«Vatanın bütününü tehlikededir. Aneak bu tehlikeden «Milletin istiklalini yine milletin azam ve kararı kurtaracaktır.» Bunun için de «her türlü tesli ve murakabeden âzade bir heyet-i milliyenin vücutu elzemdir.» Bu cümlelerle, bu inan bir daha açıkça görülmektedir. Sayın dinleyicilerim,

Bu inanın başka bir tezahürüne de Mustafa Kemal Paşanın Erzurum'a geldiği gün, şahit olmuş ve o zaman (43 yıl önce) almış olduğum notu, bundan 20 yıl önce yayımlanmıştım. O'nun bu yönü nü başka bir açıdan belirttiği için, bu gözlemi tekrarlayacağım:

Tarih: 3 Temmuz 1919...
Anafartalar kahramanı Mustafa Ke

mal Paşa Erzurum'a geliyor.

O gün Paşayı küçük bir kafilde, Erzurum'un 15 kilometre batısındaki İlica'da karşıladı. Karşılayıcıların başında, Kolordu Kumandanı Kâzım Karabekir Paşa ile kurmayları bulunuyordu. Erzurum Müdafaa-ı Hukuk Heyeti de bu kafilenin ikinci kısmını teşkil ediyordu.

Mustafa Kemal Paşa ile arkadaşları, ikindi üstü İlica'ya varmışlardı. Kaplıca lazın önünde, düşman baltasından kurtulmuş birkaç söğütün gölgesinde misafirlere birer kahve sunuldu. Bu küçük kafilde, kahvelerini içerken, gündün durumu konuşmaya başlandı. Paşa, bu görüşmelerde sözü hep millî hareket etrafında dolandırıyor. Bu sırada, güzel İlica'nın batısındaki sirtlara ışığı, Akşam güneşi bu sirtların arkasına doğru çekiliyor ve sirtın üstünü ışıklarıyla sardıyordu. Burada, tam yolun geçtiği yerde, bir adam ufka mürtesem doğduğu için işliyor, koyu bir cevherden döğülmiş bir heykel gibi görünüyordu. Bu güzel ışık ve gölge oyununu ilk gören Mustafa Kemal Paşa olmuş ve yanındakilere göstermişti. Orada bulunanlardan hepisi, o tarafa baktılar.

Heykel sirtlardan aşağıya doğru iniyor, ona ufkun arkasından çıkan yeni heykellerle Anadolu ovalarının cefakâr kağnıları takip ediyordu. Bu, 8 — 10 kağı ile kadın erkek, çocuk çocuk yirmi otuz kişilik muhacir kafilası idi. Kafilenin önünde yürüyor heykel, yavaş yavaş söğütliğe doğru ilerledi. Bu, iri ve dinc bir ihtiyar. Gür ve ak sakallı göğsünü doldurmuş, Anadolu ovalarının güneşi, Anadolu dağlarının rüzgârı çehre sını tunclaşmıştı. Sirtındaki abas, elindeki kesiyle bir yolcudan ziyade, doğu mitolojisindeki yarı Tanrı kabile reislerine benzliyordu.

Misafirlerin önemli kimseler olduğu nu anlayan ihtiyarın zeki gözleri parlardı. İri ve ak tüylerle örülmüş elini geniş göğsünün üstüne koyarak, oturanları selamladı. Mustafa Kemal Paşa, bu ihtiyarın hatırlarını soruyor, o da gövdesine yavaş yavaş derin ve gür sesle teşekkür ediyordu.

Bu kısa hoşbeşten sonra Paşa, ihtiyara:

— Ağa, böyle nereden geliyorsunuz?

— İhtiyar: Paşam, Ruslar gelirken muhacir olduğum Çukurova'da idim, şimdi köyüme dönüyorum, diye cevap verdi.

Paşa, zamanın nezaketini, durumun güvenliğini ileri sürerek, böyle bir zamanda buralara dönmekle pek yerinde olmadığını, kıyam sükutu çekeceğini anlatmak istedi. Sonunda da:

— Yoksa oralarda geçinemedin mi? dedi.

İhtiyar derhal mukabele etti:

— Bayır Paşam, Çukurova cennet gibi bir yer. Bir eken yüz biçiyor. Geçtiğimiz Padışah'ta bile yoktu. Çok rahatlık, yalnız son günlerde ışittim ki, İstambul Hükümetindeki «İrzi kırkılar» bilim Erzurum'a ellere vereceklermiş. Gel dim ki göreyim bu emâretlere kimin malını kimin veriyorlar. Tunç çehreli, ak sakallı, gün görmüş ihtiyarın inan dolu göğsünden gelen bu söz, yine onun gibi tunç çehreli kahraman askerinin gözlerini yaşarttı.

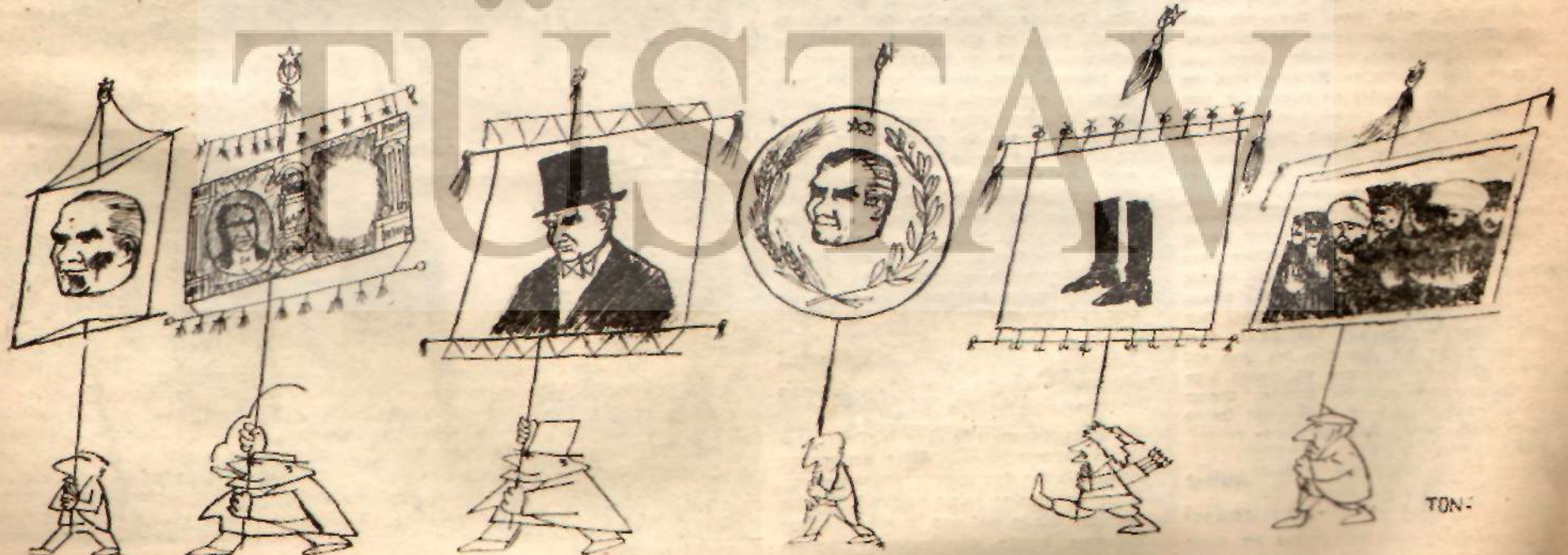
Bu eski Türk kalesine, millet içinde milletin birlikte çalışmaya gelen büyük devlet adamı, nemli gözlerle yanındaki lere döndü ve şu milletin ne kadar bağnaz dedikten sonra, ihtiyarla vedalaştı.

İçten gelen bu birkaç kelimeyi duydu, Onun en büyük kuvvet kaynağı olan inancının üçüncü bir örneği idi. O, bu inancını ömrünün sonuna kadar taşıdı. Nitekim daha büyük zaferin ilk aylarında, 21 Kasım 1922 de, İzmirde İstanbul gazetecilerine söylediği, «Şu hakikatten tegafül ediyorlar: İnsanların mücadelelerinde en kuvvetli kale, iman dolu göğüslerdir.» Cümlesi ile daha 1923 yılında «Benim kuvvet ve kudretim, nekin ben gösterdiğim emniyet ve itimattan ibrettir» sözü, bu inancın ayrı bir ifadesi olmuştu. O, Türk ulusuna inandığı gibi Türk ulusu da O'na inanmış ve bu kutsal inandan kurtuluş zaferi ve devrimler doğmuştur.

İleriye görüş

Mustafa Kemal Paşa, Erzurum'a gelişinin haftasında «Sine-i millette bir ferd-i mübahit süzün» ile daha veraset çalışabilmek için askerlikten istifa etmiş ve bunu bir beyanname ile bütün memleketle bildirmişti. Artık aştan açığı milletle birlikte çalışmak için bir engel kalmamıştı.

Artık Paşa, ilk büyük millî bir toplantı olan Erzurum Kongresinin başına geçebilecekti. Bu işi hazırlamak için, kendi deyimi ile «Bir heyet-i faale» kuruluması gerekiyordu. Mustafa Kemal Paşa bu olayı büyük nutkun 46 nci sahifeğinde, şu cümlelerle tesbit etmektedir: «Erzurum Müdafaa-ı Hukukundan aldığım 10 Temmuz 1335 (1919) tarihli tekerde, Cemiyetin başına geçmesi ve heyet-i faale riyasetini kabul etmemi teklif ediyorlar ve beraber çalışmak üzere tayin ve tefrik ettikleri 5 zatın isimlerini bildiriyorlardı: Bu beş zat Raif Efendi, Müttekait Binbaşısı Süleyman, mütekkait Binbaşısı Kâzım, Albayrak Gazetesi Müdürü Necati ve Dursun Beyzade Cevat Beylerdi. Bu tekerde ayrıca, Rauf Beyin de Heyet-i faale riyasetini saniiyesine intihap edildiği bildiriliyordu»

Anadolu Türklüğü açısından

Kemal Tahir

Atatürkçülük

Atatürkçülüğü şimdiye kadar hep OSMANLILIK açısından incele diğimizi ileri sürmek yanlış ol masa gerek...

Oysa Gibbons, Osmanlılığın YENİ BİR İRK olduğunu söyler, Paul Wittek de bu yeni ırkın nerden, nasıl doğdu ğunu etraflıca anlatır.

Bütün tarihsel araştırmalar, bizi, Osmanlılığın, her hangi bir millete da yanmayan bir DEVŞİRME İDARECİ KADRO olduğu gerçeğine götürmektedir.

Anadolunun Türkleşmesi Onbirinci yüzyıl sonunda tamamlanmıştır. Onüçün cü yüzyıl sonunda tarih yüzüne çıkmış olan Osmanlı İmparatorluğu içinde Ana dolu Türklüğü, imparatorluk kuran, bu nun kazanımı bölüşen HAKİM MİLLET karakteri göstermez.

Osmanlılık türlü sebeplerle, kurulu şunun ilk 120 yılında, Bizans ramluğuy la Balkan Slavlığına doğru genişlemiştir. (Bizans uçlarıyla, Balkanlardaki Hıristi yan Türkleri de unutmamak gerek) son radan Anadolu GAZİ beyliklerini impa ratorluğuna katarak, kadından yana ya kın akrabası olan Bizans ve Slav kuv vellerini bol bol kullanmıştır. Bu hal, bünyesindeki DEVŞİRME karakterinin, sonuna kadra sürüp gitmesini sağlamış tır, denebilir. Anadolu'nun ve Rumeli nin tarihsel, ekonomik — sosyal gartla rı, ayrıca hiç bir millete veya bir mil letin bir zümresine dayanmayan bir DEV ŞİRME İDARECİ KADRO'nun bir impa ratorluğu kolayca kurmasına, bunu — Timur yıkımına rağmen — kolayca bü yülmesine tarihteki benzerlerinden çok daha uzun yaşatmasına uygundu ama, bu özellik, çöküntü başlayınca bunu dur durmaya, önlemek için çareler bulmaya hiç de uygun değildi. Osmanlılık, impa ratorluğunu kurarken temel dayanaktan kaçmış, böylece de yıkılırken hiç bir gerçek dayanak bulamamıştır.

Bilimsel araştırmalar Osmanlılıkta birbirine bağlı —birincil ikincisini do ğurmuş — iki ana özellik gösteriyor:

a) Bünyesiyle PASİF olan —hiç bir şeyi çok zorda kalmayınca değiştir mek istemiyen— Osmanlılık, özellikle Anadolu'da, TABAKALAŞMAYI dikkat le önlemiş, her çeşit zenginliğin belli ellerde toplanmasına meydan vermemiş, b) Bu davranışın sonucu olarak da, açık yağmacılıktan başka, SÖMÜRÜCÜ LÜĞÜ (Ne feodal, ne de burjuva biç i minde) sistemleştirmemiştir.

Osmanlılığın tarih yüzünde görüldü ğü çağda, Onüçüncü yüzyıl sonralarıyla Öndördüncü yüzyıl başlarında Anadolu Türklüğüyle, Marmara çevresine kadar gerilemiş Bizanslılığın, küçük feodalle rin çoktandır aralıksız boğuştuğu Rume linin (Balkanların) ekonomik — sosyal durumunu inceliyen tarihçilerle iktisat çılar, çeşitli sebeplerle buralar halkları nın çok yoksul düşmüş olduklarını ya zarlar.

Bu hal, TABAKALAŞMAYI ÖNLE ME ve SÖMÜRMEYİ SİSTEMLEŞTİR ME özelliği ile gelen, eski vergilerin bazılarını kaldıran, para değerinin düş mesine rağmen vergileri olduğu gibi bu rakan, kapıkullarının geçimini dış talan lardan çıkararak Osmanlılığın, barışsever, çalışkan çiftçi halklarca yadırganmama sını sağlamış, bu yadırganmayı, dış talan lar kesilene kadar da sürmüştür.

Düzeninin temelinde YAĞMACILIK olan bir imparatorluğun TABAKALAŞ MAYI sürekli olarak önlemesi, özel mül kiyetin serpillip gelişmesine meydan ver memesi eynanın tabiatına aykırıdır. Bu şart Anadolu Türk halklarını giderek kara yoksulluğa, cahilliğe, geriliğe at mış, ekonomik bakımdan da küçük ka palı ünitelere bölmüş, kısacası Osmanlı lıkla arasına açılmaz uçurumlar koymuş tur. Osmanlı'nın TÜRK İDRAKSİZ der ken, Türkün de, Osmanlı lafını KAN CIK anlamına kullanması bundandır.

Anadolu Türklüğü, Osmanlı İmpara torluğunun içinde, zaten hem sayı, hem de ekonomik potansiyel bakımından ba şındanberi AZINLIKTı. Osmanlılığın ken disini apansız TÜRK sayması, daha doğ

rusu, öteki milletler ayrılma eğilimi gösterince Türk kaynağından geldiğini hatırlaması Anadolu Türklüğünü aldat mak için kullanılmış, açık bir öyundur. Nitekim, bu oyundan Anadolu Türklüğü sonuna kadar zarar etmiş, batmakta olan bir imparatorluğa sahip çıkmakla 1908 den 1918 e kadar, on yıl içinde, milyonlara insan, milyarlarca lira kay betmiş, en sonunda anavatanın bile teh likeye düştüğünü görmüştür.

Bence bizi sürekli olarak gasırtan, Osmanlı İmparatorluğu ile Anadolu Türklüğünün tarihteki yerlerini kesin ayıramayışımız, bu karışıklığın içinde Anadolu Kurtuluş Savaşının temel özel liğini bulamayışımızdır.

Birinci Dünya Savaşındaki Osman lı yenilgisi olmasaydı da, Anadolu Türk lüğü, tıpkı Sırp, Bulgarlar, Yunanlı lar, Araplar gibi, Osmanlılığa karşı ken di MİLLİ kurtuluş savaşını açıp kazan saydı bir çok temel meselelerimiz gibi, bir çok kişilerimiz de tarihteki gerçek yerlerini kolayca alabilecektirdi.

Mustafa Kemal Atatürk, Anadolu Kurtuluş Savaşına, aynı zamanda, tarihten silin mek üzere bulunan Osmanlı Devleti ordusunun da bir ünlü komutanı ola rak katıldı, uzun bir süre de, düşünce lerini bu açıdan avunmak zorunda kal dı. Böylece, Müdafaa-ı Hukuk Derneği Başkanı Mustafa Kemal Anadolu Türk Cumhuriyetinin ilk Cumhurbaşkanı Mus tafa Kemal (Atatürk)ü birine karıştı r mamak gerektir.

Mustafa Kemal Atatürk, Anadolu Türklüğünün Osmanlı sultanından kur tulma savaşından gelmediği için, Ana dolu Türklüğünün kurtuluşu için önce den hazırlanmış, boğuşmaların gidisinde denenmiş bilimsel bir dünya görüşü ve böyle bir dünya görüşüyle yetişmiş bir KADRO bulmuş değildi. Bu yüzden, Kemalizm, ister istemez, batmakta olan Osmanlılığı kurtarmak için Osmanlılar tarafından çok önceleri düşünülmüş fikirleri kullanmak zorunda kaldı. (Os manlı düşünürleri ve politikacıları bu

fikirleri, Osmanlı İmparatorluğun daha batmadığı için uygulamamışlar, çoğu zaman uygulamayı göze alamamışlardır). Böylece batmış olan Osmanlılık, Kema lizmde bir zaman daha sürmüş fakat, Anadolu Türk Halklarınınca bugün bile gereği gibi kabullenilmemiştir.

Kemalizmin halkçılığı ve inkılâpçı lığı, durumu olduğu gibi tutmaktan baş ka bir dünya görüşüne tarihinin hiç bir basamağında varamamış olan Osmanlı lara yorumlandı, pasif bir açıdan uygu landı. Cumhuriyetçilik bütün ana mü eseseleriyle burjuva cumhuriyeti anla yışından başka bir şey olmadı. Bizim ekonomik şartlarımız daha burjuva de nilen Batılı insan tipini, bunu meydana getirecek olan maddi temel birikimleri yapamadığı için bu açıdan alınan cum huriyetçilik fikirlerinin kaderi de, halk çılık ve inkılâpçılığinkinden östeye gide medi. Bugün de gerek anayasa, gerek se buna bağlı hukuk devleti kurma ça balamalarımızda, ilk ve gerçek burjuva şehidimiz olan Mithat Paşadan bir adım ileriye gitmiş sayılmayız.

Anadolu Türklerinin Lâiklik ile dinsizliği birbirine karıştırmakta yer den göke kadar hakkı vardır. Çünkü, Lâiklik, Hıristiyan — Kilisesine karşı çıkarılabilecek bir ilvedir. Çünkü Ro madan bu yana, büyük zenginliklere sahip olan, bunları kendi çıkarı için uluslararası çapta kullanan Roma — Ka tolik kilisesi, temel bünyesindeki me tafizet yön dolayısıyla, işlerine karışma dan da, inançları gütmek ödevini yapı bilir. Hatta, bunun dışına çıkması, as lunda, dinin maddeden sonra başlaması demek olan ana dâvasını inkâr etmektedir.

Batıda lâikliğin gerçekten tutması da bundandır. İslâmîliğe gelince, İslâm lığın temelinde sosyal reformlar ağır basar, yani sosyal reformlar, dinin ana emirleriyle birlikte yürür. İslâmîlikta, halifeler devlet başkanı iken bile Batı anlamında, eğer bir ekonomik ölüce sahip KİLİSE yoktur. Bu sebeple bizde lâiklik ile, ancak vobzun dini kullana rak halkı sömürmesi önlenir dinsel ah lâk toplum yararına kullanılır.

Kemalizmin Milliyet anlayışı üstün de ırklarımızla her zaman tezelenen gelişme, gerçek halkseverlerin bu ilke yi doğru olarak nasıl anladıklarını sık sık msydana koymaktadır. Buradaki 'karışıklık, altı ilkeyi seçen ilk Kema listlerin, Ümmet anlayışına karşı bu il keyi halkçılıktan ayrı olarak düşünüp koymak zorunluğunu duymus olmaların dandır. Bugün dünyanın hiç bir yerin de, gerçek milliyetçilik halkların di şında düşünülmüyor, halkların böyle bir desteğe muhtaç olduğu heri sürülüyor. Kemalizmin Osmanlılığa en az 'bulaştırılmış, en az bulaştırıldığı için de yüzdeyüz yararlı tek ilkesi DEVLETÇİ LİKTir. Bu ilke, Anadolu Türklüğünün kurtuluş tarihinde, haklı olarak, en bü yük — bu kutsal yeri alacak Atatürkü, Atatürkçülüğü, dünyada en son Anado lu Türkü kalana kadar vasatacaaktır.

Bugün, genel tutarı YÜZ MİLYAR Türk lirasıyla ölelen bu başdöndüğü müsbet eser, sıkıntılı günlerde milletin biricik desteği olduğu eibi, gel-eğin mutlu, zengin, ileri Türkiye'sinin de bi ricik en güçlü temel dayanağıdır. Bu yüz milyar lira, yoksul, geri, b'gisiz Anadolu Türklüğünün alın terinden, el, göz, akıl emeğinden santim santim bi riktilenmiştir. Bugün kara geçmiş du ramdadır.

Bugün şu gerçek en güzel doymaz vurgunu tarafından anlaşılmalıdır ki Anadolu Halkı bütün bilmesin, biricik millî umudunu ve bunun kıranı ne kişi lere ne de gruplara artık kaptırmaya kalktı ve hegimcinin Atatürkçülüğü, Dev letçiliği kararındaki yerimize göre ü lülüp biçilecektir.

ATATÜRK VE EĞİTİM

Koskoca bir millet, inandığı ve güvendiği kitaplardan delil getirerek önder olduk larını iddia edenlerin sözlerine inanarak yürürse ve bu yürüyüşün yönü kendilerini mahv ve çöküntüye düşürürse, kabahat bu yöne giden temiz, vımuşakbaşı, fedakâr, ön derlerine güvenen zavallı halktan çok, bu ön derlere ait değil midir?

EYLÜL 1924

İlim ve fen neredeyse oradan alacağız ve her millet çocuğunun kafasına koyacağız. İlim ve fen için kayıt ve şart yoktur.

EKİM 1922

Hiç bir zaman hatırmızdan çıkmasın ki, Cumhuriyet, sizden fikri hür, vicdani hür, ir fanı hür nesiller ister.

25 AĞUSTOS 1924

Bu memleketin sahibi ve toplumumuzun temel unsuru köylüdür. İşte bu köylüdür ki, bugüne kadar eğitim ve öğretim işiğinden mahrum bırakılmıştır.

MART 1922

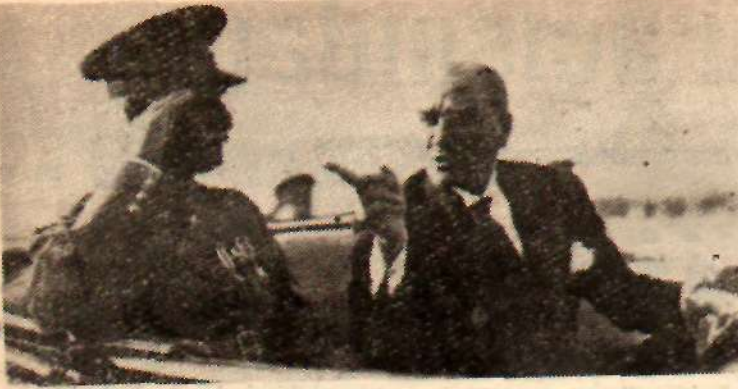
Eğitim ve öğretimde uygulanacak metod, bilgiyi insan için fazla bir süs, bir baskı vası tası yahut medeni bir zevkten çok maddi ha yatta başarılı olmayı temin eden pratik ve kullanılabılır bir organ haline getirmektedir.

MART 1923

Herşeye rağmen munakkak bir nura doğru yürümekteyiz. Bende bu imanı yaşatan kuv vet, yalnız aziz memleket ve milletim hakkın daki sonsuz sevgi ve bağlılığın eğil, bugünün karanlıkları, ahlâksızlıkları, şartatınlıkları için de sırf vatan ve gerçek aşkıyla ışık serpmeye ve aramağa çalışan bir gençlik gördüğümde dir.

MAYIS 1918

Atatürk'ün Dış politikası

Türkkaya Ataöv

Atatürk'ün dış politikası, ulusal bağımsızlığımız ve varlığımıza bütün anlamıyla öncelik tanıyan ve büyük, küçük bütün devletlerle dostluk ve yardımlaşma münasebetlerimizin eşitlik ve karşılıklı saygı içinde kurulmasını isteyen, Kurtuluş Savaşı Türkiye'sine yaraşır bir dış politikaydı.

Hiç şüphe edilmemelidir ki, bu tutum, Türk ulusal kurtuluş hareketinin koşulları ve Atatürk devrimlerine hâkim anlayışın kaçınılmaz sonucudur. Türk ulusal kurtuluş hareketi, milletlerarası bir gelişmenin, yani sömürgeci ülkelerle tam, ya da yarı sömürülen gelişmemiş ülkeler arasındaki ekonomik ve siyasal gelişmenin içinde doğmuştur. Bu gelişmenin kaynağını hem makinenin endüstriye uygulanmasıyla doğan yaşama koşullarında, hem ekonomik gücün birkaç endüstrilemiş büyük ülkede merkezleşmesinde, hem de endüstrilemiş ülkenin türd maskeler altında kendine sömürme pazarları bulma çabalarında aramalıdır.

Kâr temelinde oturtulan endüstrilemiş ülkenin kendini bir türd kurtaramadığı doğal eğilimi, bu pazarları bulmak ve bazan açık, bazan kapalı olsa da, onları sömürmektir. Açık ki, ulusal kurtuluş hareketlerinin en büyük amacı, ister doğmanca, ister dostça görünsün, ekonomik sömürme ve siyasal baskının bütünüyle tasfiyesidir. Yabancı sömürücü çok defa sömürülen ulusun yöneticileri ve onlara hâkim kuvvetlerle işbirliği durumundadır. Hakten ve halktan uzak bu davranış, er geç kaçınılmaz egemenlik taraftarı ve halkçı bir tepki bulur. Bu tepki de hâkim kimliklere karşı açılacak gerçek bir mücadeleye başarıya ulaşır. İşte, Türk ulusunun Atatürk'ün önderliğinde açtığı mücadele, yabancıların siyasal ve ekonomik sömürmelerine ve onlarla işbirliği yapan halk düşmanı zümreye karşıydı.

Bu karşı koyuş, çağımızın başında emperyalizme indirilen en büyük darbedir. Çünkü Türkiye, sömürülen — sömürülen uluslar gelişmesinde sömürülenler safında yer almış ve bu gelişmeyi sömürülenler lehine silâhla çözmüştü. Sömürgecilik yüzyıllar önce, Batı Hind Adaları'ndaki genç kızların boyunlanmadaki boncuklardan başlayarak, insanlığın büyük çoğunluğunun maddel ve mânevi servetlerinin yağmasına kadar gitmişti. Bu sömürme üç metotla oluyordu: Askeri, ekonomik ve kültürel. Birincisi askere dayanarak kuvvet ve açık saldırı olup, modası geçmişte olan bir sömürgecilik tipidir. Ekonomik sömürgecilik ise, askeri değil, ekonomik kontrolle kurulan hegemonyadır. Bir devlet diğerlerinin toprakları askeri saldırıyla elde etmek istemiyorsa, aynı amaçta o ülkeyi yönetenleri evaçları içine almakla ulaşabilir.

Modern bir örnek için, Chicago Üni versitesi Siyasal Bilgiler Profesörü Hans J. Morganthau'nun *Milletlerarası Politika* adlı kitabındaki bir sözünü nakledeyim: «Orta Amerika Cumhuriyetleri egemenlikler: egemenlikte aranan şeylere ve onun görüntülerine sahiptirler. Ekonomik hayalleri Amerikan ihracatına bütünüyle dayandırdıkları için, bu ülkeler Amerika'nın des diktatörlüğüne bir iç, ya da dış politikayı herhangi bir süre uygulamazlar» (s. 55) Üçüncü yol da, Fransızların *la mission civilisatrice idéologique* gibi kültürel sömürgeciliktir.

Osmanlı İmparatorluğu, şeklen bağımsız da olsa, bütün gelişmiş ülkeler gibi, bu üç tip sömürgeciliğin etkisi altındaydı. Durumu, birkaç kelime ile belirtmekte fayda vardır: Yerli sanayi mevcut değildir. Ticaret, sömürücülerin komisyonculuğunu yapan azınlıkların elindedir. Ekonomik, kapitalist ülkelerin mutlak egemenliği altındadır. Ağır bir borçlandırma politikası sayesinde, kapitalist ülkeler, memleketimizin gümrüklerine ve bütçesine el koymuşlardır. Dünyayı Umumiye İdaresi, devlet içinde devletlerdir. Tanzimat tan itibaren zorla kabul ettirilen reform hareketleri ve ecebebi okulların istiklâsı, kültürel sömürgeciliğin açık örnekleridir. Kapitalistler ise her alandaki yabancı egemenliğinin yüz kızartıcı belgeleridir.

Bu durumda, siyasal bağımsızlıktan konuşmak, elbette mümkün değildir. Bir İngiliz zırhlısının Boğazlarda görünmesi, yöneticilerin en ufak direnme gücünü de yoketmeye yeterlidir.

Birinci Dünya Harbinden sonra, sömürücü ülkeler, şeklen mevcut Osmanlı İmparatorluğunu paylaşmaya karar vermişlerdi. Atatürk, bu sırada ortaya çıktı ve ekonomik, kültürel ve siyasal bağımsızlığı gerçekleştirmek için başarıyla savaştı. Atatürk'ün bu konudaki sözü açıktır: «İstiklâlî tam denildiği zaman, bit tabii, siyasal, malî, iktisadî, adli, askeri, harsî ve ilâhî, her hususta istiklâlî tam ve serbestî tem demektir. Bu sayıklarla rimün herhangi birinde istiklâlden mah

hâlâ bünyemizde tuttuğumuz Fasist İtalya'nın sömürge siyasetine tepkidir. Türk kurtuluşu, Lâhurlu düşünür İkbâl ve Bengallî şair Naar-ul İslâm'dan, Cezayir ve Endonezya'ya, Latin Amerika'dan Çine kadar ezilen milletlere ve onların halkçı önderlerine örnek olmuştur. O zaman Türkiye'nin sömürülmesiyle doğrudan doğruya ilgili olmayan endüstrilemiş Batı ülkeleri bile, bu örnekten korkar hale geldiler.

1931 de, bir Amerikalı gazeteci, Falih Rıfkı'ya şunları söylemiş: «Ben Lozan Andlaşmasına karşıydım. Kapitalistlerin kaldırmanızdan korkuyordum. Amerika için Türkiye piyasasının büyük bir önemi yoktur. Buradan imtiyazların kalkışı

ci Cihan Savaşından sonraki değişiklikleri barışçı yolla yapan ilk devlet oldu yordu. Sömürücü, saldırgan ve barışçı tehlikeye düşüren ülkeler arasında Türkiye'nin bütün büyük devletler ve konşularıyla dostluk münasebetleri vardı. Atatürk'ün ulusların diğer ulusların derdine riyle ilgilenmeleri ve dünya yurttaşlığı hususunda söyledikleri tekrara değer: «Beyriyetin hepsini bir vâcut ve bir milleti bunun bir ucu addetmek icabe der. Bir vâcutun parmağının ucundaki acıdan, diğer bütün du müteessir olur. Dünyanın fıldan yerinde bir rahatsızlık varsa, âbana nes dememeliyiz. Böyle bir rahatsızlık varsa, tıpkı kendi aramızda olmasın gibi onlarla alakadar olmamızdır. Eğer devamı sult isteniyorsa, insanlık lelerinin yazıyetlerini iyileştirecek bey nelmisli tedbirler alınmalıdır. İnsanlığın heyet — umumiyesinin refahı, ahlak ve taziyin yerine geçmelidir. Dünya vatan dağları haset, ağzıbuluk ve kinden uzak laşacak şekilde terbiye edilmelidir.»

Dünyın sömürge ulusları, bugün kurtuluş savaşı yapıyorlar. 19 uncu yüzyıl nasıl sömürgecilik çağıysa, 20 nci yüzyıl da sömürülenlerin kurtuluş çağıdır. Çin, Hindistan, Endonezya, Mısır, Tunus, Fas ve Cezayir kurtuluş hareketleri, Afrika'daki hızlı uyanış, Atatürk'le başlayan bu mücadeleden örneklerdir.

Kurtuluş savaşlarının amacı, şekil bir bağımsızlık sağlanmaktan ibaret değil, siyasal bağımsızlığın yanısıra ekonomik bağımsızlık isteniyor. Bu memleketler, gerillik ve fakirliği tasfiye etmek, ekonomik bağımsızlığı gerçekleştirmek için sosyal ve iktisadî alanda savaşıyorlar.

Siyasal bağımsızlıklarına daha önce kavuşan ülkeler de ekonomik bağımsızlıklarını sağlamak, sosyal ve iktisadî haklerini yürütmek dâvası peşindedir.

Sömürgeci ülkeler ise, eski sömürgecilik politikalarını doğmuş dünya şartlarına uydurmaya çalışıyorlar. Bu ülkeler, 20 nci yüzyılda siyasal bağımsızlığın kaçınılmaz olduğunu anlamışlardır. Bunun için hedefleri, siyasal bağımsızlığı tanı makla beraber, şu veya bu şekilde, ekonomik ve kültürel egemenliklerini devam ettirmektedir. Buna yeni sömürgecilik adı veriliyor.

Ekonomik bağımsızlık olmadıkça, siyasal bağımsızlığın lâfta kalacağına inanılan ve yeni sömürgeciliğin egemenliğini den kurtulmak isteyen az gelişmiş ülkeler, kapitalist olmayan, halkçı gelişme yollarını tutmuşlardır. Nâsr'ın mücadelesi si budur. Cezayir, bu mücadeleye başlamak üzere dir.

Bazı az gelişmiş ülkelerde de, içeri deki sömürgecilik düzenlerini sürdürmek maksadıyla, milletlerarası kapitalizme iş birliği yapan hâkim zümrelere karşı, halk hareketleri gelişiyor. Amerikan kapitalizminin ezici ağırlığı altında bulunan Güney Amerikadaki halk hareketleri nin anlamı budur. Hakkında ne düşündükleri düşünülür, Castro hareketi, milletlerarası kapitalizmin himayesinde iş sömürme düzenini sürdürmeye çalışan sağlık hâkim sınıflara karşı girişilmiş bir savaftır. Talihsiz Lumumba, çekilden ibaret bir bağımsızlıkla yetinmeyip, milletlerarası kapitalizme başkaldırdığı için öldürülmüştür.

Sömürülen ve sömürülen uluslar arasında başlayan bu iç ve dış savaşta, Atatürk Türkiye'sinin yeri nedir? Milletlerarası kapitalizme karşı ilk kurtuluş savaşını yapan Türkiye, artık bu öncü rolü kaybetmiştir. 1938 den önce kurtuluş sa vasına girilen ülkelerin gözleri, büyük bir ümit ve hayranlıkla Türkiye'ye çev rildi. Bugün durum değişmiştir. Kahrı manca bir kurtuluş savaşından galip çıkan Cezayir için, dış yardımlara tesir eder endişesiyle, bu mücadeleyi destekle mekten çekinen ve bütün gelişme ümit lerini milletlerarası kapitalizmin ödemert lliğine bağlayan Türkiye, artık bir örnek değildir.

Ancağ, Atatürk'ün bir sosyalizm, memleketimize eski itibarını ve fakir ül kelere öncülük rolünü sağlayabilir.

rûmiyet, millet ve memleketin mâneyi hakikatıyla bütün istiklâlden mahrumu yetli demektir.»

Doğunun yürüyüşü

Türk ulusal kurtuluş hareketi, tam ya da yarı sömürge olan ve bu insanlık dışı durumdaki kurtulmayı isteyen ülkelere ortak cesaret kaynağı ve ilham örneği olmuştur. Atatürk şöyle demişti: «Anadolu yıkılmak, çözülmek, parçalanmak istenmiyor; fakal, efendiler, bu muhammed Anadolu'ya maksur ve mâhsus değildir. Bu muhammedin hedefi umu miş, bütün şark'tır. Anadolu her türlü tasallutlara, taarruflara karşı bütün mevcudiyetiyle müdafiyası nefis emektir ve bunda muvaffak olacağından emindir. Anadolu bu müdafiyasıyla yalnız Ken di hayatına ait vasıfeyi ifa etmiyor, bel ki bütün şark'a müteveccih hücumlara bir set çekiyor. Efendiler, bu hücumlar elbette kırılacaktır. Bütün bu tasallutlar mutlaka nihayet bulacaktır. İşte, ancak o zaman Garp'ta, bütün olanda hakiki sükun, hakiki refah ve insanîyet hüküm sürerectir.»

Türk kurtuluş hareketi, her türd sömürme karşı olan bütün egemenlik hareketleri gibi, kendine benzeyen milletlerin de kurtuluşlarını müfdeleyordu. Atatürk ister, istemez mazlum insan ül keleri için uyardırıcı olmuştur. O'nun hareketi için Batı şaşarınmazlar diyor du. Bunun anlamı şaşarınmazlıklarıdır. Şüphe yok ki yeni Türkiye, bir müddet mânevi çember içine alınmıştır. Türkiye nin Batıya ilk yaklaşması; ceza kanun larından bazı maddelerini aktarıp bugün

bize pek az dokunur. Fakat siz, bunun la Çin'e kapitalistlerden kurtulmanın mümkün olduğu dersini verecektiniz. İşte, ben bunu istemiyordum.» İşte, onun için, örneğin, Paul Gentizon kifa bina şu başlığı koyuyordu: *Mustafa Kemal ya da Doğunun Yürüyüşü*.

Başçı Tutum

Atatürk'ün dış politikası, Türkiye'yi macera ve tehlikelere atmayan barışçı bir dış politikaydı. 1931 de şöyle demiş ti: «Türkiye'nin emniyetini göye tutan, hiçbir milletin aleyhinde olmayan bir sult istikameti bizim dâima düsturumuz olacaktır.» Grace Ellison'un *Ankara'da Bir İngiliz Kadını* adlı kitabında belirttiği gibi, daha 1922 de Yunanlılar Türki ye'ye saldırtan İngilizlerle anlaşmak ama cında olduğunu söylemişti. Gene o sıra da Yunanlılar için de şöyle demiş: «İfî hükümetlerinin hatâlarından dolayı, millet lerden nefret edemem. Yunanlılara karşı da aynı şeyi hissediyorum. Yakında, bu yük dost olacağımdan eminim.» Türki ye Fasist İtalya'nın sömürgeci siyasetinin kendi toprakları ve varlığını da hedef tuttuğunu anladığı, Almanya'nın silâhlan dâğına gördüğü ve İtalya Habesistana saldırdığı zaman, Lozan Andlaşmasında Türk Boğazlarının yeterlikle korunmasını sağlayacak hükümlerin bulunmayışını fleri süren Rhineland'ın silâhlandırılmasını örnek olarak Boğazları hemen silâhlan durabildi. Bunun yerine, barışçı koru makla görevli Milletler Cemiyetini güç lendirmek için, milletlerarası bir anlaşma ya öncelik verdi.

Türkiye, Montrö Andlaşmasıyla Birin

Dr. İlhan BAŞGÖZ, reform hareketlerini dejenere eden aydınların suçunu anlatıyor

Cumhuriyetin Reform yılları ve MUSTAFA KEMAL

Cumhuriyetin ilk on yılı sadece reform devri olarak dikkatimizi çekmiştir. Mustafa Kemal'e ve reformlara duyduğumuz saygı 1922 denberi memlekette bir Meclis bir hükümet, bir idare mekanizması, bir kanunlar sistemi, bir vergi politikası, bir idare felsefesi, bir ekonomik amayı olduğu gibi ze unutturmuştur. Oysa, toplumun yü rüyüsünü asıl bu sonuncular idare etmiş tir. Biz, reform yıllarında temelleri atı lan ve Türkiye Cumhuriyeti'nin gelişme sinde uzun vadeli, yön verici tesirleri olan bu tip bazı olayları incelemeye ça lışacağız.

1 — Devletin güvenliği:

Harbin bitmesi Ankara Büyük Millet Meclisinde kurulan devletin güvenliği meselesini ön plâna geçirmiştir. Milli Müca deleye katılanlardan çoğu, savaşın ger çekten saltanat ve hilafeti kurtarmak için yapıldığına inanmaktadır. Gerçi Os manlı saltanatı harp yıllarındaki tutumuy la sonunu kendisi hazırlamıştır. Ama iş hukukî bir ifade vermek gene de zordur. Tam bu sırada mütefiklerin yaptığı bir hatâ Mustafa Kemal'in işini kolaylaştırır. İstanbul hükümetinin Ankara ile bera ber Lozan sulh konuşmalarına çağırılma sı Meclisi heyecanlandırdır. Çünkü İstan bul ne vakit müzakerelere burnunu sok sa Ankara'nın işini güçleştirmiş, istilâci ların sözcülüğünü yapmıştır. Meclis'in bu havasını iyi bilen Mustafa Kemal Salta nat'ı lağvediverir. Böylece hem sulh mü zakerelerinin geleceği, hem yeni devletin güvenliği teminata bağlanır. Cumhuriye tin ilânı, hilafetin kaldırılması devletin kuruluşunu tamamlar.

2 — Lozan sulhu

Cetin tartışmaların sonra sulh an laşması Lozan'da imza edilir. Türkiye Lo zan sulhu ile toprak bütünlüğünü ve si yası bağımsızlığını kazanmıştır. Ancak, bütün çabalarına rağmen delegelerimiz, büyük devletlerden, Türkiye'nin geleceği için elverişli şartlar koparamamışlardır. Kapitülasyonlar kaldırmamış, fakat onların imtiyazlı hükümlerine dayanarak kuru lan yabancı şirketlere dokunulamamıştır. 1925 — 35 arasında Türkiye bunları satın alabilmek için kısır bütçesinden büyük paralar ödemiştir. Meselâ, tütilen rejisi 4, İstanbul rihim işletmeleri 40 milyon franga, Aydın demiryolları 2 milyon İngi liz lirasına geri alınabilmiştir. Ekonomik bağımsızlığın değerini iyi bilen genç cum huriyet bu fedakârlıklara seve seve kat lanmış, her satın alınan şirketin ardın dan yurtta bir sevinç ve bayram havası dalgalanmıştır. Lozan'da Osmanlı borçla rının % 62 sini ödemeyi kabul ederiz. Bu borçlar 1929 dan başlayarak 15 sene Tür kiye'nin bütçesinin % 12 — 18 ini götür müştür. Ayrıca 1929 a kadar gümrükleri mizi ayarlamak hakkından mahrum edil mişizdir. Bu yüzden yeni gelişen zengin lerin elinden dövizlerimiz su gibi dışarı ya akar, yabancı malları piyasayı doldu rur, ödeme muvazenesiz büyük açıklar verir. Lozan anlaşması ile zengin Musul petroleri de elimizden çıkar. Türk ve Yunan halk arasında yapılan değiş tokuş ise kalkmamıza köllu tesir eder. Çünkü gidenlerin hepsi sanatkâr ve tüccar, ge len Türkler çiftçidir. Bu nazice için kimse nin Türk delegelerini kinayacağına sanmı yorum.

3 — Cumhuriyet Halk Partisi

Kurtuluş harbi biter bitmez Mustafa Kemal bir siyasî parti kurmak zaruretin de kalır, 1922 yılında Halk Fırkası'nın prensiplerini şöyle açıklamaktadır: «Ku rucumuzun Halk Fırkası bir sınıfı değil bü tün milleti temsil edecektir. Çünkü mem leketimizde; küçük çiftçi — büyük arazi sahibi, küçük sanat erbabı — büyük tüc ear, amele — büyük sermaye sahibi gibi farklı sınıflar yoktur. Biz bunların hep sinin menfaatlerini düşüneceğiz. Memleke timizde milyonların, hatta milyarlerle rin de yetişmesine çalışacağız.» Kurulan partinin tüzüğüne göre Milli Mücadeleye ihânet etmemiş herkes CHP ye girebilir.

Oyle anlaşılıyor ki senin parti Milli Müca deleyi el birliği ile yürüten bütün kuv vetlerin bir koalisyonu olarak düşünül müştür. Bunun için inkılâpçı aydınlarla beraber eyyamcılar ve imparatorluktan arta kalan bütün sosyal sınıflar kendileri için Halk Partisinde emin bir sığınak bul muşlardır. Fakat uzun zaman Parti'nin idaresi aydınların elindedir. CHP bu sı mısız cemiyet anlayışına sonuna kadar sadık kalmıştır.

4 — İzmir İktisat Kongresi

1923 yılında İzmir'de pek önemli bir İktisat kongresi toplanır. Liderler bu kongreden ikinci bir zafer bir İktisat za ferini beklemektedirler. Kongreye tüccar, çiftçi, amele, esnaf olmak üzere 1200 kişi katılır. En dışı ve hazırlıklı grup İstan bul Ticaret Odası temsilcileridir. Harbin tehlikelerinden uzak kalan İstanbul tüc carları bir plân tasarısı hazırlayarak gel mişler, genç cumhuriyetin idarecilerine yardımlarını arzetmişlerdir. Alman ka rarlar üzerinde bu tasarıya tesirleri a çıkça görülmektedir. En kalabalık grup çiftçi temsilcileridir. Fakat hepsi toprak sahibidir. Bu yüzden bir ara bos çiftlik lerin köylüye taksim edilmesi teklif edi lince, kıyamet bu köylü temsilcileri arasın da kopar. Oy birliği ile tasarısı reddeder ler. Bunun yerine Aşar vergisinin kaldır ılmasını teklif ve kabul ettirirler. Bu teklife de tüccar temsilciler katılmaz. Bu köylü vergisi kalkarsa açığın kendile rinin de katılacağı bir vergi ile ödenme si ihtimali vardır. Kongrenin sonunda bir İktisat Misakı Millisi ve uzun bir ka rar listesi kabul edilir. Bu kararların özü devletin himayesinde bir liberal eko nomi sisteminin tavsiyesinden ibarettir. Kazım Karabekir imzasını taşıyan İktı sat Misakı Millisi ise «Türkün, doğru yun, çalışkanım, haram yemem, tutum layım, el malına göz koymam» demeye getiren eğlenceli bir okul tahririne ben zemektedir.

Halk Partisinin temel görüşü ve İz mir kararları Milli Mücadele yıllarının sosyal ve ekonomik yapıda «İhtimal tea

vüne dayanan» radikal reformlar isteği nin ifadesini bulamadığını göstermekte dir. Buna mukabil reform arzuları harp yıllarında ortaya konmayan bazı mües seselere yönelir. Bunlar İmparatorluğun siyasî yapısı, bu yapının ortaklarından biri olan teolojik zihniyet ve dini kurum larıdır.

5 — Kanunlar sistemi

Her yeni idare gibi Cumhuriyet'de yeni kanunlar hazırlanmış, görüşlerini on larla ifade etmiştir. Cumhuriyet sonrası nın kanunlarını hazırlayan aydın kadro önemli meselelerde memleket gerçeke rinden habersiz görünmektedir. Niceleri Meclis kürsüsüne çıkıp «Ankara bize ya banca bir ülke kadar yabancısıdır» demiş tir. Ankarayı harbin zaruretleri yüzün den ziyaret etmek zahmetine katlanan bu kadro umumiyetle Osmanlı aristokra sisinin çocuklarından gelmiştir. Büyük şehirlerde tahsiline başlanmış, Avrupa yı görenek bilgisini, görüşünü ilerletmiştir. Parisi Erzurum'dan daha iyi tanır. Ana dolu bunlar için bir sürgün yeridir. Mus tafa Kemal'in en yakın arkadaşlarının çoğu harp biter bitmez ya yurt dışında vazife istemiş, ya kapalı İstanbul'a atma nın yolunu aramıştır. Bat'ın iyi bildik leiri kanun sistemini Türkiye'ye aktarmak bunlara çok kolay gelmiştir. Halbuki bu kanunların aşırı ferdiyetçi temeli Türki ye'nin gerçekleriyle çatışmaktadır. Halkı nın % 90 ı okumamış olan, din veya pa ra asaletine dayanan liderlerin baskını da bulunan Türsciye için bu individualizm mevcut düzenin aynen korunması demek olmaktadır. Anayasa'nın, bedeli peşin ödenmeden her türlü kamulaştır mayı yasak eden maddesi, toprak refor munu önlemiştir. 1937 yılında bu mad de değiştirilerek geniş bir toprak dağıtı mına yol açılmıştır. Köy işlerinin ya rınması için köylüyü zora ve angaryaya koşan köy kanunu anayasa ile çatışmaya düşmüştür. Medeni Kanaoun bazı hü kümleri «devletin zirai meselelere inki lâpçı bir şekilde yapacağı her müdahale yi imkânsız kılmıştır.» Üstelik bu kanun

Osmanlı Arazi Kanunnamasının miri top rağın parçalanmasını önleyen miri top rağın küçük-birimler halinde parçalanma sına sebep olmuştur. Kırsalın elindeki toprağı ancak çalışıkları süre onlara ki raya veren, bir istihlal birimi olarak top rağın parçalanmasını önleyen miri top raklar rejiminin Türkiye için büyük bir önemi vardı.

İşin dikkate değer tarafı, siyasî istilâ darın, kendi icraatında bu ferdiyetçi gö rüşe düşmemiş olmasıdır. Askerlerin pra tik idare anlayışı onları bu hatâdan uzak tutmuştur. Bütün reformları yalnız kişi haklarını değil, Büyük Millet Meclisini de zorlayarak yapılabilmştir. Saltanatın lağvında Mustafa Kemal Meclis'in özel komisyonunu «kellelerinin kesilmesi» ile tehdit ederek netice almıştır. Hilafetin kaldırılması, Atalürk, İnönü, Fevzi Çak mak ve Harbiye vekili Kazım Paşa ara sında İzmir manevralarına kararlaştırıl mış, Meclis de, Halk Fırkası da tasdikçi rolüne düşmüştür. Şapka lâtin barfleri, medenî kanun, tekkeler kanunları Tahriri Sükkün devrinin insan haklarını şiddet le kayıtlayan devrinde kabul edilebilmiş tir. 1923—25 muhalefetinin «kayıtsız şart sız hâkimiyeti milîye» sloganına sarıl ması manâhdır. Bunun kabulü siyasî ha yatta da her türlü değişikliğin önlenmesi demek olacaktır.

6 — Vergi politikası

1924 te Aşar vergisinin kaldırılması köylü için gerçek bir ferahlık getirir. An cak bu «sert operasyon» nazine gelirini % 40 eksiltir. Bütçe açığı gaz, tuz, tütün ve kibrit gibi inhisar maddelerine yapı lan zamlarla kapatılır. Bu fiat artışların dan müteessir olmaması için devlet ken di bürokrasisini zamlar yaparak korur. Yük bu maddelerin asıl alıcısı olan köy lünün omuzunda kalır. Üstelik, Aşar ver gisini mal olarak ödeyebilen köylü, bun ları satın almak için mahsulünü paraya çevirmek zorundadır. Bunun ne demek olduğunu birazdan izah edeceğiz.

Kısa bir zaman sonra ca. galiba 1926 da, tren yolu politikasını desteklemek için yol vergisi 8 Lira olarak tesbit edilir. Vergi; köylü, memur, zengin, fakir tam madan her ailenin yetkin ferdi başına eşit bir para istemektedir. Vilâyet idare heyetleri yetkilerini kullanarak bu sekiz lirayı 15 e kadar çıkarırlar 5 yetkin fer di olan bir köylü ailesi ortalama 50 lira yıllık vergi ödemek zorundadır. Tıpkı ay nı tipten bir memurun, bir tüccarın bir sanayicinin ödeyeceği gibi. Türkiye'nin gerç bir ziraat memleketi olması yüzün den köylünün para ile pek işi olmaz. İst ihsalini daha çok kullanacak işyeri yapar. Parayı pek zaruri ihtiyaçları, bir de ver gi için kullanmaktadır. İş pazar gelişme miş olduğu, ufaştırma sistemi kötü bu lunduğu, devletin de dağıtım ilgilili hiç bir faaliyeti olmadığı için mahsulünü pa raya çevirmek zorunda kalan köylü en yakın hakkala, tüccara, ayağa müracaat etmektedir. Bunlar da köylünün mecbu riyetini bildikleri için mahsulünü değe rinden çok aşağıya alırlar. Böylece yol vergisi ve diğer vergiler köylüye aslından daha pahalıya gelmektedir. Hele 1929 yı lının buhranı patlayıp da ruğday fiatları düşünce bu alım satım hakiki bir felâ ket haline gelir. 50 lira vergi parası te min edebilmek için köylü okkası 4 kuruş tan 1 tonu aşkın buğday satmak zorun dadır. Bu miktarda yalnız fakir ve orta halli değil nice ortanın üstündeki köylü ailesi de verememiş, ya yorganını sırtına vurup yolda çalışmaya, ya da hepse git miştir.

Şikâyet konusu bir kanun da İpekdal Tahsil Muvakkat Kanunudur. 1914 yılı da kabul edilmiş olan bu kanun Cumhu riyet devri boyunca yürürlükte kalmı ştır. Kanun köy, kasaba ve karyelerdeki ilk mektep masraflarının açısını —işlet men masrafları dahil— oranla halkın yük letmiştir. Nüfusu kalabalık ve zengin olan yerler bu masrafları iyi köllü kararla

yabilmekte, Türkiye köylerinin % 85 ini teşkil eden az nüfuslu köylerde bu masrafı almaya imkân olmamaktadır. Bu yüzden köylü mektep istememekte, öğretmene para veremeyi düşünmemektedir. Zengin vilâyetlerde ilk öğretimi geliştirme mümkün olduğu halde, söz gelimi, Hakkâri de 1930 lardan sonra bile Cumhuriyet bir tek ilk okul- evet bir tek- açmamıştır.

1927 de sanayi teşvik için bir kanun kabul edilir. Bu kanunla devlet, sanayi müessesesi kuracak müteşebbis ve sermaye sahibi vatandaşlara bazide arsaları m bedava vermektedir. Onların dışardan getirecekleri malzemeden gümrük resmi almamakta, bunları devlet vasıtalarında % 30 tenzilatla taşımaktadır. Bu gibi müesseselere musakkafat, arazi ve tesis ruhsatı gibi vergiler yoktur. Üstelik devlet daireleri bunların mamûllerini almaya mecbur tutulmaktadır. Devletin önemli bir gelir kaynağı olan kazanç vergisinin büyük bir kısmı ise dükkân kiraasına göre hesaplanmaktadır. Sermayesi ve kazancı ne olursa olsun tüccar vatandaş dükkânının kirası nisbetinde vergi ödemektedir. Vergilendirmedeki bu sosyal adalet eksikliği yüzünden, yükün ağırlı çifli çubuğu ile geçinen büyük çoğunluğu omuzuna binmiştir.

7 - Kredi politikası

Ziraat Bankası 1924 te Ankaraya nakledilerek kredi unvanları genişletilir. Köylüye tohum, âlet v.b. için kredi vermektedir. Ancak bankacılığa zaruretli açılan krediye sağlan teminat istemektedir. Bu yüzden muteber kefil veya teminat bulamayan köylü kredi alamaz. Kendisini ziyarete gelen Mustafa Kemal'e, 1926 da Konya'nın Mehmet ağası, şöyle der: «Paşam banka kredi vermek için bizden ticar kefil istiyor. Bana hangi tüccar kefil olur? Beni dinlersen Banka'nın idare he yetini çiftçilerden yap.» 1925-35 yılları arasında bu konudaki yazınları Mehmet ağayı hakkı çıkarmaktadır. Krediyi Ziraat Bankalarından ticarar ve eşraf % 10 faizle almakta, köylüye normal olarak % 80-120, fevkalâden de % 500 faizle kendisi vermektedir. Bu boyrat muraba hacihk beş vekilin sert ve acı tenkitleri ni çekmiştir. Bunu önlemek için İtibari Ziraat Birlikleri adı ile bir kooperatif bir kette girilir. Fakat hareket ancak Aydın'ın beş köyünde tutunur. Tam bir başarısızlıkla neticelenir. Sühran yıllarında, bu beş köydeki mütevazı kooperatifler incir bahçelerini murabahaçının eline düşmekten korunmuşlar. 1930 dan sonra kooperatifçiliğe yeniden ve daha kuvvetle girişilir, fakat yine başarı elde edilemez.

Cumhuriyetin ilk 10 yılı içinde önemli bir demiryolu şebekesi kurulur, netice li bir sıtma mücadelesine girişilir, küçük sulama işlerine de küçümsenemeyecek yatırımlar yapılır.

Bir yandan Atatürk reformları gerçekleştirilip, kanunlaşırken bir yandan da kısaca belirtmeye çalıştığımız yukarıdaki olaylar toplumu sevk etmeye devam etmiştir. Dünya buhranı ve Serbest Fırka hareketi, kimse pek dikkatini çekmeyen bu gidişi su yüzüne çıkarır. Hu zursuzluk elle tutulur hale gelir. Serbest Fırka'nın çif gibi gelişerek kısa zaman da iktidara namzet olmasını sadece İrtica teması ile izah etmek doğru değildir. Tipki Menderes hareketini aynı konuya bağlamanın doğru olmadığını gibi. Mustafa Kemal Serbest Fırkayı dağıttırır, halkın şikâyetlerinin nelerden geldiğini an-

Ekonomide Atatürkçülük

Bizim en büyük suçlarımızdan biri Hele de başka uluslar atabildiğine ilerli, ekonomik konulara yönelme lerken, bizi mahveden emperyalistlerden, miş olmamızdır. Bu konuda ko ve bizi yutan kapitalistlerden yardım nusanları, yazınları suçlayagelmıştır. beklemekle oyalanmak, iç ve dış kapita Bu konuda bizde ilk uyanıklardan listlere, sömürçüçü olanaklar tanımak ulu Önder Atatürk, şöyle buyurmuştu: halkı yoksul koyan, ağı bırakan hareket «*Öyle bir iktisat devri lazımdır ki, lerdir.*

memleketimiz insanca yaşamasını bilsin, insanca yaşamayı neye bağlı olduğunu öğrensin ve o yola başvursun.»

İnsanca yaşamaya nasıl olur? Başka larının sefaleti üzerine bir sefahat sal tanatı kurmak, insanca bir yaşamaya mı dir? Böyle bir ekonomi düzeni, insanca yaşamayı gerçekleştirebilir mi? Yoksa huzursuzlukları, katilleri, savaşları mı doğurur? Düzensiz bir ekonomi düzeni, zararlı ise, hangi yola başvuracağız? Ek meği bile bulamayan, en ilkel, en yüz ve sonra: «Halk mutlu, bağımsız, sengin olmak istiyor. Komşularının mutluluğunu, ge çim genişliğini gördüğü halde, yoksul olmak pek şırdır.» der.

Bu konuşmalarından da anlıyoruz ki, Atatürk, ekonomik düzenin halkın yararına işlemesini istiyordu. O, kitle rin, zümrelerin çıkarıldığı bir düzene karşıydı. Toplumun insanıydı. Dolayısıyla halkıydı. Toplumcuydun...

Atatürk de biliyordu ki, toplumu ekonomi namusludur. Namuslu bir dü zende bireyler de namuslu olacaktır...

Bu gün ekonomik durumumuzun görünüşü acıdır. 27 Mayıs'tan sonra yapılan bir hesaplama, 2000 yılına kadar borçlanmış bulunuyorduk. O günden bu yana, tekrar borçlanmakta yız. Bu demektir ki, bizden sonraki ku şağı da yabancı uluslara borçlandırıyor ruz.

«Bir milletin doğrudan doğruya ha şağı ile, yükselişle, alçalışı ile ilgili o lan, münasebetli olan, ulusun iktisadi yaladır. Tarihin ve denemelerin tesbit ettiği bu hakikat, bizim millî hayatımız da ve millî tarihimizde de tamamen bel buhranlar doğurmaktadır. Ekmeğe bile güve rir. Gerçekten Türk tarihi incelenecek ni olmanın bir sınıfı doğuran düzensiz olursa, bütün yükseliş ve alçalış sebeplerinin iktisat meselesinden başka bir

uygar bir dünyada, uygar olmayan ulusların bile gereksinimleri ço ğalmaktadır. Halk, bu skuntunun dışında değildir.

«Bir hırka ve bir hurma hikâyesini artık bir insanlık erdemi olarak gösteril mek felsefesi esas tutularak, tarih yacıl mamalıdır.»

Derken, Atatürk, şark felsefesinin daha o günlerde güncelliğini anlatır, «Halk mutlu, bağımsız, sengin olmak istiyor. Komşularının mutluluğunu, ge çim genişliğini gördüğü halde, yoksul olmak pek şırdır.» der.

Bu konuşmalarından da anlıyoruz ki, Atatürk, ekonomik düzenin halkın yararına işlemesini istiyordu. O, kitle rin, zümrelerin çıkarıldığı bir düzene karşıydı. Toplumun insanıydı. Dolayısıyla halkıydı. Toplumcuydun...

Atatürk de biliyordu ki, toplumu ekonomi namusludur. Namuslu bir dü zende bireyler de namuslu olacaktır...

Bu gün ekonomik durumumuzun görünüşü acıdır. 27 Mayıs'tan sonra yapılan bir hesaplama, 2000 yılına kadar borçlanmış bulunuyorduk. O günden bu yana, tekrar borçlanmakta yız. Bu demektir ki, bizden sonraki ku şağı da yabancı uluslara borçlandırıyor ruz.

«Bir milletin doğrudan doğruya ha şağı ile, yükselişle, alçalışı ile ilgili o lan, münasebetli olan, ulusun iktisadi yaladır. Tarihin ve denemelerin tesbit ettiği bu hakikat, bizim millî hayatımız da ve millî tarihimizde de tamamen bel buhranlar doğurmaktadır. Ekmeğe bile güve rir. Gerçekten Türk tarihi incelenecek ni olmanın bir sınıfı doğuran düzensiz olursa, bütün yükseliş ve alçalış sebeplerinin iktisat meselesinden başka bir

sey olmadığı anlaşılır.» Atatürk, 1962 Türkiye'sinde böylesine borçlu ve öylesine düzensiz bir ekono miye sahip ulusun gerçek Atatürkçülü rini, bu sözleriyle utandırmaktadır.

Bunun içindir ki, artık utanmaktan kurtulmak istiyoruz!

Bu düzenin bizi sürekli borçlandırma çabını, gerileteceğini, sömürçenleri çoğal tacığını biliyoruz. Bir halk, devletine doğru gidelim diyoruz. Çünkü, Atatürk de:

«Yeni Türkiye devleti, bir halk dev letidir. Halkın devletidir. Geçmişteki ku rumlar ise tek kişilere bağlı devletti, kişilere bağlı olan devletti diyor du.»

Atatürk, ekonomik kalkınmamızın devletçilik yoluyla başarılacağını biliyor du. Devletçiliğin de, bir devlet kapitaliz mine değil, topluma çıkarma iç gören bir makine olması gerektiğini, sık sık tekrarladığı «Halk Hükümeti» deyimini ile belirtir.

Düşünelim bir... Bugünkü devlet, gerçekten hal kin devleti midir acaba?

İşsizleri, eğitimizleri, konutsuzları, elektriksizleri, hekimizleri, ilaçsızları, topraksızları çoğunlukta olan ve hâlâ bekliyen; bunun karşısında ulusal eko nomiyi har vurup harman savuran bir azınlığı olan bir devlet, gerçekten halk devleti midir?

Böyle bir düzende yaşayan insanla rın özgürlüğü olur mu? Siyasal özgürlüğün yalnız başına İktif edilir mi?

Siyasal özgürlüğün söz konusu edile bilmesi için, ekonomik özgürlüğün önce den halka sağlanması gerekmez mi?

Ve bu koşullar altında, emekçilerin birleşmesine de engel olunmaya çalışı lırsa, gerçek demokrasi kurulabilir mi? Veya demokrasi diye kurulan yöne tim oligarşi olmaz mı?

Halkımızın durumunun bilincine er meye başladığı unutulmamalıdır. Halkçı O günden bu yana, tekrar borçlanmakta bın, devletçiliği, devrimciliği çoktan unu tan okumuşlar, yöneticiler şunu iyi bili yorlar ki, yıllarca önce, Atatürk'ün bu lüp uygulamaya başladığı ilkel, bu gün geri kalmış uluslar benimserken, ilkel unutturulmaya çalışılıyor bize. Bizde uyulanamıyacağı bile söyleniyor. Çok acıdır. Üzgedür. Utandırmadır. Fakat gerçek budur.

Behzat Ay

dir. Güvenlik zaruretlerimiz bütçenin % 30 unu orduya çekmekte, çif gibi bilyüyen bürokrasinin maaş karşılıkları büt çenin % 34 ünü tutmaktadır. Buna bir de % 16 Osmanlı borçları eklenince kal kınma için elimizde sadece Türk halkı nın büyük ve sabırlı çabasına gücü kaldı ğı görülmektedir. Genç Cumhuriyet bu büyük gücü harekete geçirememiş, onun la sağlan bağlar kuramamıştır. Osmanlı fikir hayatının kısırlığı buna sebep ol muştur. Ömrü harp meydanlarında ge çen kumandanlar idareyi ele alıp da ay dınlara buyurun, memleketi nasıl idare edeceğimizi bize gösterin deyince, aydın ların hazırlıksız olduğu ortaya çıkarır mıştır. Memlekette kaç köy bulunduğu nu, kaç insan yaşadığını bile bu aydın takımı ancak Cumhuriyetten 5 sene son ra ne de Batıcı aydınlar yeni idareye ışı k tutana görevlerini yapamamışlardır. Li derler kendi yollarını kendileri çizmek zorunda kalmışlar, bazan birbirini tutma yan, bazan basit; fakat her zaman cesur ve idealizm dolu kararlarıyla deneye de neye, büyük güçlerini tükete tükete iler lemeye gayret etmişlerdir. Halk bu çaba lara ne katılmış ne de onlara karşı gel miştir. O şaşmaz bir sağ duyu ile yeni idarenin kendisine neler vereceğini bekle miştir. Bu beklime psikolojisini pek gü zel anlatan bir fıkraya var: Gün görmüş Yürük köylüsü, Milletvekili Hamdullah Suphiyi yakalar, ona dobra dobra der ki: «Abdülhamit devrinde bir takım pa şalar geldiler. Biz ver dediler verdik, öl dediler öldük. Onlar gitti yerine başka paşalar geldiler. Biz yeniler de ver dedi ler verdik, öl dediler öldük. Onlar da gitti yerine siz geldiniz. Siz de ver dedi niz verdik, öl dediniz öldük. Hanı aklı nıza bir şey gelmesin; daha cebimizde üç beş mangırımız, söyümüzle beş on deli kanımız var. İsterseniz onları da verece ğiz. Ama merak ettiğimiz bir şey var: bize ne vakit (A) diyeceksiniz.»

AKŞAM

Yarım Milyon

Dağıtıyor

AKŞAM

7'den 70'e herkesin gazetesi

Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel
Demokrasinin bekçisi

Gürsel, Fasist Kanunlar ve T.I.P.

Türk Devrim ocakları tarafından düzenlenen Sınbar Resim Sergisini ziyaret eden Cumhurbaşkanı Gürsel, demokrasinin bekçisi olduğunu bir defa daha gösterdi ve gençliğin kalbini fethetti.

Sergi ile sözü, Gürsel açtı ve gençlere memleket meselelerini sordu. Bunun üzerine Ankara Devrim Ocağı yöneticilerinden Yalçın Ceridoğlu, antidemokratik kanunları hatırlattı. Başkan Gürsel «Hürriyet ortamı şart. Türk san'atçısı ve aydını ancak hürriyet ortamı içinde yaratıcılığı gösterebilir» cevabını verdi. Ankara Devrim Ocağı Başkanı Yüksel Altın, «Ama antidemokratik kanunlar, bunu engeliyor» diye söz ze karıştı. Başkan Gürsel, buna gençleri savınca garkeden sözlerle cevap verdi: «Bu işi yarım bırakmayın. Antidemokratik kanunlar üzerinde çalışıyorlar. Bu günlerde bunların kaldırılması için bir anayasa mahkemesi ne başlatacağız?»

Bu büyük müjdeden sonra, Altın, sözlü İşçi Partisine geçirdi: «Taraftarız vatandaş olarak so ruyorum. Demokrasi denge rejimi demek. Bugünkü partiler ise muhafazakâr. Emekten yana, emekçileri tophyan doktrin partilerine ihtiyaç var Türkiye İşçi Partisi böyle bir parti. Ama diğer partiler, bu yeni partiyi karanlıksızla baskı altında tutuyorlar.»

Gürsel, bu soruya gerçek bir demokrate yakışan şu cevabı verdi: «Ehbet işlerine gelmez. Onlardan kopan oylar İşçi Partisine gidecek. Ama İşçi Partisinin kurulumu, gelişmesi yurdumuz için gereklidir. İşçi Partisini muhabetle selamlarım.»

Yalçın Ceridoğlu, Başkan Gürsel'i biraz daha konuşturmak istedi. «Ama İşçi Partisine yöneltilen baskının kanunî tutanakları da var. Bu hükümler, partinin gelişmesini önüyor.» Gürsel, bu soruya da «Söz dönüp do laşıp antidemokratik kanunlara geliyor. Bütün bunları kaldırmaya çalışın» şeklinde cevaplandırdı.

Gençliğin kalbini fetheden Gürsel, gençlerin çağınca alkışları arasında sergiden ayrıldı.

141 ve
142

Antidemokratik olduğu ilgili bakanlıklara da belirtilen 141. ve 142. maddelerin kaldırılması istemeyi, vatana hıyanetmiş gibi göstermeye çalışan bir kampanya genişliyor. Türkiye gazete eiler Sendikaları Federasyonu nun bu maddelerin kaldırılması nı savunması üzerine, Bursa gazeteciler sendikası ve bir kısım gazeteciler, Federasyonu protesto gösterilerine koyuldular. Yeni İstanbul stilinde bildiriler yayınladılar. Buna üzülmemek el

ması ve genç kuşakların kaynağa dönerek, Türkiyemizi için yeni bir çıkış yolu aramaları. Zinde kuvvetler, gücün şartlarına uydurulmuş bir Atatürkçülüğün Türkiye vi içinde bulunduğu çıkmazdan kurtaracağına inanıyorlar. Bu bakımdan Robert Kolej Mühendis Mektebi Talebe Cemiyeti Kültürel Organizasyon Komisyonu'nun terbiyelediği Atatürk seminerleri son derece ilgi çekici oldu. Atatürk'ün vakımları ve tanınmış fikir adam ları Robert College Konferanslarında, büyük kurtarıcıyı çeşitli yönlerden inceliyorlar.

İkinci bir teşebbüs, Türk Kültür Derneği ile Ankara Türk Devrim Ocağı'nın beraberce tertiple dikleri, Atatürk İlkeleri Semineri oldu. Tartışmalar, maksatlarının «Atatürk ilkelerini kalıplaştırmaktan kurtarmak ve açıklığa kavuşturmak» olduğunu söylüyorlar. İlk seminer 19 Kasım'da Türk Kültür Derneği binasında yapılacak.

Atatürkçü gençler

Ankara nümayişleri dolayısıyla tevkif edilen gençlerin yargılanması, kalabalık bir dinleyici kitlesi önünde yapıldı. Ceza Kanunu nun 571. maddesine göre, tahrip ve ıstırapdan sonra bulunan gençler, «Biz, fikre fikirle mukabele ederiz. Bir fikir müessesesi olan gazeteyi tahrip edecek kadar küçülecek insanlar değiliz. Yalnız bir noktada iyi anlaşılması lâzım. Atatürk İnkılabının ve 27 Mayıs ruhunun sonuna kadar savunmaya azimliyiz. 27 Mayıs ay kırı davranışlar karşısında. Ana yasaya uygun olarak yeni niima yişler yapacağımız bilinmelidir.»

Mahkemede gençler aleyhine, sadece Yeni İstanbul kalerifer cisi ile Ankara müesseseli tanıklık etti. Fakat gençlerin Avukatı Şişli Özenoğlu'nun talebi üzeri ne yüzleştirilince, iki tanık çok farklı sözler söylediler. Polisler ise, tahripçileri tefrik edemedik lerini belirttiler.

Durumunda, Üçüncü Asliye Ceza Hakimini İsmail Köylüoğlu, dürüst ve anlayışlı bir Atatürkçü hâkim olarak dikkati çekti. Köylüoğlu, eski İçişleri Bakanı Topaloğlu tarafından coplattırılan öğretmenleri de beraat ettiren insandır.

Plân çalışmaları

Plân Karma Komisyonu, bu yük bir ilgisizlik içinde, plân görüşmelerini bitirdi. Bütçe Komisyonlarının dahi, daha fazla ilgi topladığı düşünülürse durum ha zindir.

Karma Komisyon Toplantısının da en sanimî konuşmayı, A.P. Senato grubunun başına getirilen Cahit Okur yaptı. Okur, «bütün köy çocuklarını okutursak ideoloji meselesini nasıl çözeriz» mealinde konuşarak çocukların okurlarsa komünist olabilecekleri ni belirtmek istedi. Bu büyük komünist tehlikesini önlemek için, seçkin bir azınlığa en kaliteli se

plânla ne kadar az ilgilendiğini de görmeye vesile oldu. Meselâ Millî Eğitim Bakanı Hatiboğlu, öğretmen ihtiyacı miktarda tesbit edildiği halde bu miktarın Süraca kararlaştırılacağını söyledi. Plân, yeni üniversiteler açıl masını öngörmemiş halde, Bakan 4 üniversite açılacağını ileri sür di.

İktisadi kültür bakımından da, C.K.M.P.'nin zahire ticareti ile iş tical eden meşhur iktisatçısı Ahmet Oğuz'un bir sorusu, son de rece eğlenceliydi. İktisat ilmine yeni giren sermaye — hâsıla nisbetinin mahiyetine nüfuz eden yeni Ahmet Oğuz, 60 milyar yatırım yapılacağını, bununla 20 milyar lira hâsıla sağlanacağını be lirtirken, gariye kalan 40 milyarın nereye gittiğini sordu! Bu, ser maye — gelir münaasebetlerini bil miyen bir insanın sorusuydu. Ne var ki soruya verilen cevap, Müs teşar Ziya Müezzinoğlu'nun da sermaye — hâsıla nisbetinin an lamını işi bilmediğini ortaya koydu. Müezzinoğlu önümüzdeki 5 yılın millî hâsıla rakamlarını topharak, 60 milyar yatırımla 324 milyar lira gelir sağlanacağını söyledi. Fakat iktisat bilmiyen komisyon üyeleri bile, bu acem mübalâğasına inatmadılar ve bir plânlama müştşarının eski yatırımların gelir yaratıcı rolünü unutmalarına akıl erdiremediler...

Aybar'ın duruşması

Seçimlerden önce Başkan Gürsel yazdığı bu mektup yü

zünden, TİP Genel Başkanı Mehmet Ali Aybarın meşhur 161 maddeye göre yargılanması ve son radan savının fikri değiştirerek, Tedbirler Kanunu çıkmadan yazılmış bir mektup; Tedbirler Kanuna göre suç saymaya kalkışması, mandat sayısında olsa bu kuka inarınmış kimseler arasında tepkilere yol açtı.

Hukuka açıkça aykırı olan bu davranışın yaratıldığı tepkileri, TİP İzmir İl Başkanı Avukat Nuran Yılmaz, güzel bir şekilde belirtti:

«Ceza Kanunu'nun temel sayılan kanunsuz suç ve olmaz ilkesi, klasik özgürlüğümüzün ve dokunulmazlığımızın güvencidir. Batı demokrasilerinde bir vatandaşın Devlet Başkanına hi taben memleket sorunları ile ilgili mektup göndermesi olağandır. Hatta ünlü İngiliz filozofu Bertrand Russell'in Kübe olayları ile ilgili olarak Birleşik Amerika Başkanı Kennedy ve Sovyetler Birliği Başbakanı Kruşçev'e dün ya barışın korunması dileğiyle çektiği tetraflar gazetelerimizde en önemli haberler olarak yer almıştır.

Memleket sorunları ile değil, dünya siyaseti ile ilgili dileklerin den dolayı vatandaş Russell hak kında İngiliz kanunlarına göre kovuşturulması acıdır. Asla duy muyoruz.

Gerçek demokrasi Devlet Başkanına kadar vatandaşları da memleket sorunlarına dan sorumlu tutmaktadır. Çünkü fikir beşenil mezse bile söz hakkını korumak gerçek demokrasinin özüdür.»

Karma Komisyon, bakanların

Ahmet Oğuz
«Ah şu iktisat...»

plânla ne kadar az ilgilendiğini de görmeye vesile oldu. Meselâ Millî Eğitim Bakanı Hatiboğlu, öğretmen ihtiyacı miktarda tesbit edildiği halde bu miktarın Süraca kararlaştırılacağını söyledi. Plân, yeni üniversiteler açıl masını öngörmemiş halde, Bakan 4 üniversite açılacağını ileri sür di.

İktisadi kültür bakımından da, C.K.M.P.'nin zahire ticareti ile iş tical eden meşhur iktisatçısı Ahmet Oğuz'un bir sorusu, son de rece eğlenceliydi. İktisat ilmine yeni giren sermaye — hâsıla nisbetinin mahiyetine nüfuz eden yeni Ahmet Oğuz, 60 milyar yatırım yapılacağını, bununla 20 milyar lira hâsıla sağlanacağını be lirtirken, gariye kalan 40 milyarın nereye gittiğini sordu! Bu, ser maye — gelir münaasebetlerini bil miyen bir insanın sorusuydu. Ne var ki soruya verilen cevap, Müs teşar Ziya Müezzinoğlu'nun da sermaye — hâsıla nisbetinin an lamını işi bilmediğini ortaya koydu. Müezzinoğlu önümüzdeki 5 yılın millî hâsıla rakamlarını topharak, 60 milyar yatırımla 324 milyar lira gelir sağlanacağını söyledi. Fakat iktisat bilmiyen komisyon üyeleri bile, bu acem mübalâğasına inatmadılar ve bir plânlama müştşarının eski yatırımların gelir yaratıcı rolünü unutmalarına akıl erdiremediler...

Aybar'ın duruşması

Seçimlerden önce Başkan Gürsel yazdığı bu mektup yü

zünden, TİP Genel Başkanı Mehmet Ali Aybarın meşhur 161 maddeye göre yargılanması ve son radan savının fikri değiştirerek, Tedbirler Kanunu çıkmadan yazılmış bir mektup; Tedbirler Kanuna göre suç saymaya kalkışması, mandat sayısında olsa bu kuka inarınmış kimseler arasında tepkilere yol açtı.

Hukuka açıkça aykırı olan bu davranışın yaratıldığı tepkileri, TİP İzmir İl Başkanı Avukat Nuran Yılmaz, güzel bir şekilde belirtti:

«Ceza Kanunu'nun temel sayılan kanunsuz suç ve olmaz ilkesi, klasik özgürlüğümüzün ve dokunulmazlığımızın güvencidir. Batı demokrasilerinde bir vatandaşın Devlet Başkanına hi taben memleket sorunları ile ilgili mektup göndermesi olağandır. Hatta ünlü İngiliz filozofu Bertrand Russell'in Kübe olayları ile ilgili olarak Birleşik Amerika Başkanı Kennedy ve Sovyetler Birliği Başbakanı Kruşçev'e dün ya barışın korunması dileğiyle çektiği tetraflar gazetelerimizde en önemli haberler olarak yer almıştır.

Memleket sorunları ile değil, dünya siyaseti ile ilgili dileklerin den dolayı vatandaş Russell hak kında İngiliz kanunlarına göre kovuşturulması acıdır. Asla duy muyoruz.

Gerçek demokrasi Devlet Başkanına kadar vatandaşları da memleket sorunlarına dan sorumlu tutmaktadır. Çünkü fikir beşenil mezse bile söz hakkını korumak gerçek demokrasinin özüdür.»

Karma Komisyon, bakanların

Hedefler Beyannamesi

C.H.P. İdareciler Kurultaya yeni bir iktisadi ve sosyal hedef ler beyannamesi ile geleceklermiş. Görülmüş ki Kurultaylara bir hedefler beyannamesi kabul etirmek adet oldu. İlk hedefler beyannamesinden sonra C.H.P. son Kurultayda bir iktisadi ve sosyal hedefler beyannamesini ayakta alkışlar arasında benimsemişti. Seçim beyannamesi de bu hedeflere uygun şekilde hazırlan mıştı.

İktisadi ve Sosyal Hedefler Beyannamesi, çok genel ifadeler le yazılmış olmakta beraber fe na bir düşünme işi idi. Yalnız laftan ibaret kald. Hükümetin icraatı üzerinde bir ufak bir testi ri olmadı. Yeni beyannamesi de, görünen köy klavuz istemeyeceği ne göre, aynı akıbet bekliyor. Yi ne bir sürü güzel af alt alta sı ralanacak, beyanname alkışlar a rasında okunacak ve kabul edi lecek, sonra rafa kaldırılacak. E sâsen yeni beyannamede eskisinden farklı bulur edileceğini katiben beklememek lâzım. O halde yeni bir beyannameye ne lüzum var? Lüzum var çünkü C.H.P. idarecileri devletlere bir şeyler yapmak diyebilecek ve onla rın dikkatlerini daha az tehlike li konulara çekmek zorunda. Halk efkârını da avutmak lâzım. Bunun için beyanname hazırlam yor...

Hayalî beyanname yayımla mak yerinde, parti programını, uy gulanan politikaya uydurmak her halde daha dürüst bir davranış olur. Bu açıdan partinin halkçı lik ve devletçilik maddeleri de giştirilmesi, halkçı'ın maddesi kal dırılması, devletçilik de «özel te sebbüsten yana bir devletçilik» şeklinde özeltilmelidir. Hiç de gişse, devlet parasıyla kurulan Breğli — Çelik, «erki yabancı ö zel teşebbüs eliniz bırakıldığına göre, programın buna açık se kilde aykırı olan maddesi deçis tirilmeli ve C.H.P. programına aykırı davranışa itimandan kur tarılmalıdır!

Bununla beraber C.H.P. ileri programdan çok parti içi seçim lerle ilgili. Erim, Gülek, Doğan, Göle ve bir kısım 63'ler. Parti Meclisine varışta'arını sokmak için gayret gösterecekler. Evvel ce hiç de önemli olmayan 40 kişilik Parti Meclisi seçimleri bu yıl hayati. Zira bu yıl genel sekreter ni, Kurultay yerine Parti Meclisi seçecek. Bu durum seçim Ku rultaya kaldığı takdirde İnönü'nün dest. Alıyeceği Kemal Satır

karşısında az çok kazanma şansı na sahip bulunan Kasım Gülekin işini çok güçleştiriyor. Zira, Parti Meclisi seçimi'nde, isim yapmış CH.F. lilerin seçilmesi, şimdiki kadro değişmez kaide olmaktadır. İsim yapıtların çoğu da merk'lidir veya hiç değilse Güleklî'dir. Bu sebeple Parti Meclisi seçimlerini kazanmak hemen hemen imkânsızdır. Fakat Gülekin yine de şansı deniyebilir. Eğer kazanırsa, parti içinde merkeze karşı muazzam bir memnuniyetliğin mevcut olduğuna hükmetmek lâzım

Sosyalist Enternasyonal ve Türkiye

Sosyalist Enternasyonal'in genel sekreteri Mr. Albert Carthy, İngiliz Dışişleri Bakanlığının misafiri olarak Wilton Park Konferansı için İngiltere'de bulunan Mümtaz Sosyalist Londra'ya davet etti ve kendisiyle görüşerek Türkiye'deki sosyalist hareket konusunda bilgi aldı.

Londra'yı merkez olarak seçen Sosyalist Enternasyonal, hemen hemen bütün dünyadaki sosyalist partileri bir araya getirmekte ve sosyalistler arasında işbirliği sağlamakla çalışmaktadır. Üçüncü Enternasyonal'e karıştırlınması gereken Sosyalist Enternasyonal'in üyeleri arasında İngiliz İşçi Partisi, Avusturya, Belçika, Fransız Sosyalist Partisi, Danimarka, Finlandiya, Alman

Mr. Albert Carthy
Türkiye'ye geliyor

ya, İtalya, İtalya Japonya, İsveç, İsveç Sosyal Demokrat Partileri, Hollanda, İsrail, Yeni Zelanda, Norveç İşçi Partileri, Yunan Sosyalist Birliği ve Lüksemburg Sosyalist İşçi Partisi bulunmaktadır. Ayrıca memleketlerindeki seçim dotayısıyla serbestçe faaliyette bulunamayan çeşitli sosyalist partiler de gözlemci olarak Enternasyonal'in faaliyetlerine katılmaktadırlar.

Sosyalist Enternasyonal Türkiye'deki sosyalist hareketi çok yakından izlemekte ve gerekli bilgileri toplamaktadır. Şimdiye kadarki gelişmelerden son derece memnun olan genel sekreter Albert Carthy, Türk sosyalist hareketinin geleceğini ümitle bakmaktadır. YÖN'ün gördüğü geniş ilgiyi bilen ve Bildiri'nin bir tercümesi dosyalarında bulunduran Mr. Carthy'nin ifadesine göre, «Türkiye'deki sosyalist hareket birçok memleketlere nisbetle hayli geç başlamıştır ama, son bir yıl içinde alınan mesafe başka yerlerde otuz - kırk yıl süren gelişmelere bedel dir.»

Sosyalist Enternasyonal'in genel sekreteri ayrıca şunları da söylemiştir: «Türkiye'de uygulanacak bir sosyalist programın Batı'daki sosyalist partilerin programlarına nisbetle daha radikal olacağı gayet tabiidir. Sizde bir önce yapılmış gereken öyle köklü reformlar var ki, bunların Batı'daki sosyalist programlarda bulunmasına lüzum yoktur. Bu çeşit radikal programlarla ortaya

çıkanların memleketimizdeki bazı çevrelerde tepki uyandırması ve hareketin şu veya bu şekilde damgılanması da tabii karışmamak gerekir. Bizim için önemli olan sosyalizm yolundaki çalışmaların demokratik niteliğidir. Türkiye'de sosyalizmi yaymağa çalışanların demokratik yollardan yayın ve örgütlene yolundaki gayretlerini memnunklıkla izliyoruz. Bu safta dikkat edilmesi gereken nokta, güçleri dağıtma maktır. Sosyalist Enternasyonal, Türkiye'deki sosyalist hareketin kendi bünyesinde yer almasına imkân verecek şartların gerçekleşmesini ümitle beklemektedir.»

Üniversite ve Tıbbiyeliler

Tıp Fakültesinde hocalar arasında sürüp giden koltuk davası, genç tıbbiyelileri son derece üzüyor. Bu konuda, Tıp Fakültesi Talebe Cemiyeti Başkanı Vedat Özkoç'un kalemiyle yayınlanan bildiriyle, sayın hocalar dikkatle ve ibretle okunmalıdır:

«Yeni ders yılının başladığı bugünde Tıbbiyeliler olarak son derece üzüntülü ve umutsuzuz. 27 Mayıs devriminden evvel, Üniversite memleketin ka derini elinde bulunduran siyasi partiden pek farklı değildi.

Yeni Dünyada, İhtiyar ka lan fikirler Üniversiteyi geri bir kuruluş halinde bırakmış, bu hal ekonomik dengesizlik ile birleşince öğretim kadrosu, ilim le halk arasında bir komisyon en kimliğine bürünmüştü. Bu tarzın iyi işlemesi için, alt ka demeler de bu düşünüşe uygun kimselerden seçilmiş, uygun ol mayan da sinsi ve manevi baskılarla müsaat tıp haline getirilmiş, gelmeyenler ise ya sistemin gazabına çarpılarak uzaklaştırılmış veya gözdelelerin ve müstah demin kontrolü altında bırakılarak, esarete müstahak görün müştü. Bu suretle feodal sistem kuruluşunu çok derinlere indiren, yıkılması mümkün olmayan abidesini kurmuştu.

Tıp Fakültesindeki lider köşkeri bünyesi ve imkânları icabı ilimle halk arasında en çok komisyon alan, bazan vasetle bazan da periyodik olarak intikal eden, çıkar odakları olmuşlardır.

28 Nisan — 27 Mayıs devrimi memleketi kötüye götüren geri kuruluşları yıkmış, önümü ze yeni ufuklar açmıştı... Üni versitedeki feodal sistem de yı kılanların arasında idi. Fakat aradan geçen zaman içerisinde çeşitli kuruluş, tuhaf dostluklar ve Türkiye'deki katiyen değişen yen politikamız işleyiş tarzı Üni versiteyi ve bilhassa Tıp Fakül tesini içinden çıkılmaz güç bir duruma soktu.

Halk efkârının da yakından izlediği ilim ve hekimlik ile baş

laşmayan çirkin olaylar oldu. Maddi ve manevi komisyonların yeniden elde edilmesi için telâşlı klikler kuruldu. Tıp Fakültesi eskiden olduğu gibi bir şirket olma hevesine düştü. Mesele burada da kalmadı. Karar verme özgürlüğünden mahrum klikler teşekkül ederek Üniversiteye mutlak tarifi ile tefrika girdi.

Bugün Tıp Fakültesinde bir Üniversite formundan bahsetmek imkânsızlaşmıştır. Bundan zarar görenlerin başında bin derdine deva arayan zavallı halk kütelleri ile bir şeyler öğrenmek, en ucuz fiatla memleketi hizmet etmek amacı ile didinen Tıbbiyeliler olmuştur.

Bizler bunun böyle devam edemeyeceğine kanlız. Eğer bu tefrikaya bir yol bulunmazsa, durum düzeltilmezse, memleketin her ana davasında vazifesini yapmış Tıbbiyeliler olarak bizlere düşen yapmaya kararlı yız.»

Şah ve gençler

Gelişlerinde tansanlı bir şekilde karşılanıp uğurlanmaya alışmış olan İran Şahı Muhammed Rıza Pehlevi, bu defa Ankara'da gayet resmi ve ciddi bir hava ile karşılaştı. Kübra buhran dolayısıyla yapılan ziyaret ancak devlet adamları arasında cereyan eden görüş

meler bakımından önemliydi ve halkoyunda fazla tepki uyandırmadı. Şah'ın gelişini Türkiye'de okuyan ve memleketlerindeki rejimden hiç memnun olmayan İranlı gençlerin kendi hükümdarlarına bir «Açık Mektup» vermesini sağladı. Bu Açık Mektubun henüz basında yayınlanmayan kısımlarında şu satırlar vardır:

«Şah hazretleri Bizim ülkemiz bir sürü meseleler ve güçlüklerle karşı karşıyadır; meccis, hiçbir kanuni sebep gösterilmeden, anayasaya aykırı olarak feshedilmiştir; ekonomik güçlüklerimiz günden güne artıyor ve sosyal adaletin en ufak bir emaresi bile görünmüyor.

İran halkının 975 mi teşkil eden çiftçiler son derece sefil bir hayat yaşıyorlar. Ağalar, orta çağ düzeni, bu fakir halkın iliklerini sömürüyor. Çiftçiler, üzerinde yaşadıkları toprakla birlikte köle gibi satılıyorlar.

Siz 1953 den beri (Musaddık'a karşı hükümet darbesinin yapıldığı yıl) yaptığınız basın toplantılarında ve verdiğiniz demeçlerde, sık sık, toprak reformunun yapıldığından ve çiftçilerin hayat seviyelerinin yükseldiğinden söz ediyorsunuz. Fakat son Azerbey kan gezisi sırasında bittiğini söylediğiniz, toprak reformunun iç yüzünü bilmeyen yok. Ağaların başlarından atmak istedikleri birkaç parça kullanılmaz araziyi fakir çiftçilere taksitle satıp, bu toprakların karşılığında hazine den para verecek durumda olmadığınız için —çünkü hazine boştu—, birçok devlet fabrikalarını ağalara devrettiniz. 20.000 den fazla insanın ha

yatlarına matolan son deprem felâketleri, sizin o müreffeh çiftçilerinizin, mükemmel kara yollarınızın gerçek durumlarını, köylerdeki doktor, hastahane ve ilaç miktarını aydınlığa çıkarırdı.

Deprem sadece çiftçilerin başına gelen bir felâket değildir. Deprem herkesin başına gelebilir, Tahran'dakilerin de. Fakat, bilen bir gerçek ki saraylarda yaşayan ağalar bu gibi tabii afetlerden pek zarar görmezler; onlar, sağlam binalarda her türlü lüks yaşama imkânlarından faydalanarak yaşayan mutlu azınlığa mensuplardır.

İran'da işçilerin durumu da çiftçilerinkinden daha iyi değil. İş sahipleri, daha çok kazanmak için kadınları ve 6-14 yaşlarındaki çocukları çok düşük ücretlerle işe alırlar. İşçiler, temel haklarından biri olan sağlık sigortasından ve sosyal sigortalardan yoksundurlar. Bu sigortalardan ancak birkaç işyerinde uygulanır. Haklarını savunacak sendikalara sahip olmayan işçilerden grev hakkı da esirgenmiştir. Birkaç yıl önce, Tahran'ın yakınındaki tuğla fabrikalarında, ücretlerine birkaç kurusluk zam istediler diye işçiler ateşlenmeye hazır silâhlarla karşılandılar.

Petrolün işlenmesi İran'ın önemli sanayi kollarından sayılır. Oysa bu sanayi Petrol Konsorsiyumu tarafından yavaş yavaş ödüldürülmektedir. Amerika, İngiltere, Fransa ve Hollanda sermayelerinin birleşmesiyle meydana gelen Konsorsiyum, sadece İran'ın iç talebini karşılayacak miktarda petrolü İran'da işleme yi, geri kalanı ham olarak dışarıya akıtmayı çıkarlarına uygun buluyor. Petrol satışının bu şekilde ötürülmesi yüzünden, ül kemizde işçiler devamlı olarak küme küme işlerinden atılıyorlar.

Cok zengin petrol yataklarına sahip olan İran, bugün, sadece dışarıya ham petrol satan bir ülke durumuna düşmüştür. İran'ın Güneyindeki Hark adasında inşa edilmiş olan büyük petrol ihracat iskeleleri bu olayın delilidir.

Konsorsiyum İran halkını sömürüyor; her yıl 200 milyon dolara yakın parayı halkımızın sırtından kazanıyor. Konsorsiyum'un ülkemizin iç meselelerine karışması, işsizliğin ve mali güçlüklerin belli başlı sebeplerinden biridir. Son mali krizler bu durumun en önemli örnekleridir.

Şah hazretleri Amerika'ya yaptıkları son gezide verdikleri bir demeçte şöyle dediklerini hatırlıyorlardı:

«... İran'ın muazzam ekonomik gelişmesi sosyal adaleti sağlamak içindir. Memleketin her köşesinde birçok müsbet iş yapıyor. Bizim rejimimiz de insanların ilerlemeleri sadece kendi kabiliyetlerine bağlıdır. Toplumun herhangi bir sınıfından olmak ilerlemeye engel olamaz...»

Eski başbakan Amini ise, o günlerde yaptığı bir konuşmada şunları söylemişti:

«İran'daki hakim sınıfın sağ kanadına mensup olanlar bu son yıllarda sütlük gibi miltetimin kamu emekçileri arasında farklı derinleştirdiler ve komünizmin havası yaratırlar. Bunlar hâlâ bu faaliyetlerine devam etmek istiyorlar.»

Siz, «Memleketime Hizmet Sırasında» adlı son eserinizde şöyle yazıyorsunuz:

«Büyük imar projeleri, uygulanmak üzere plânlama teşkilâtı verilmiş ve diğer kamu hizmetleri gibi başarı ile icra edilmişlerdir.»

«İktidar sahipleri millet kandırdılar... Memleketin ır tık imar adı altında soyulma ya tahammülü kalmadı...»

Görüyorsunuz ki sizin sözleriniz ile başbakanımızın sözleri birbirini tutmuyor. Kimin sözlerine inanmalıyız? Fakat biz her şeyden önce, İran milletinin bu sefaletine erger bir çare bulma çabına inanıyoruz.»

Çünkü
Haberde Doğruluk
Haberde Çabukluk
Tarafsızlık
ve
En yetkili
İmzalar

VATAN
Enenlerin sayısı:
VATAN OKUMAK İHTİYAÇTIR

Ziraat Bankasında tasarruflunuz varsa Talih kuşu size de uğrayabilir

T.C. ZİRAAT BANKASI

KÜBA

Kennedy acaba gerçek bir başarı kazandı mı?

Küba buhranının durup dururken alevlendirilmesi ve iki hafta içinde beklenmedik gelişmelere yol açması, dün yanın bir nükleer savaş uçuşu mun kenarında dengeli güç belâ sağlayabilmesi, buhranı körüklemekten zımın gerçekten kazançlı kimsin kayıp olduğunu güç anlaşılmış, ortaya yeni yeni meseleler çıkması ancak şu atasözünü le belirtilebilecek bir durumu ortaya koymaktadır. Bir deli bir taş atar kırk akıllı çıkaramaz.

Gerçekten de, Başkan Kennedy'nin biraz da seçim endişeleri için de birdenbire giriştiği «gösterişli» davranışın, kendisine ne kazanırdığı enine boyuna incelececek bir husustur. Görünüşte, Başkan Kennedy istediklerini elde etmişe benziyor. Başkan Kennedy, bütün dünyanın sırtını soğuk ürpertiyle dolduran tehlikeli kararı almıştı. 1) Küba konusunda kendisinin uyusuk davranışını deri süren cumhuriyetçilerin ağızını kapamış, 2) Olayla yüz yüze bakanlar ya da bunlardan propaganda malzemesi olarak yararlanmayı düşünenler için Krüşçef'i geriletirerek siyasal bir başarı kazanmış, 3) Küba'da «taarruz» diye nitelendirilen füze üslerinin sökülmesini sağlamıştır.

Fakat acaba böyle mi? Başkan Kennedy'nin Küba konusundaki kararının seçimlerde nasıl bir rol oynadığını bugün kesinlikle anlayacağız. Bu kararın Kennedy'ye, daha doğrusu Demokrat Parti adaylarına bir miktar oy kazandırmaya muhtemeldir. Fakat bu durum, cumhuriyetçilerin tenkidlerini durduracağı hiç benzer memekteki. Küba'nın istilâsından söz açan, Başkan Kennedy'nin büyük tehlikelerle yüklü şimdiki kararını bile azımsayan usuların cumhuriyetçiler safında kalabaklığı görülmektedir. Bundan dolayı Başkan Kennedy'nin, bugün seçimlerde fazladan sağladığı birkaç oya karşılık, iki yıl sonraki başkanlık seçimlerinde de doğrudan doğruya zarar görmesi ihtimali daha büyüktür. Küba meselesi, soğuk savaşın en yeni ve en tehlikeli noktalarından biri niteliğini sürdürdüğü takdirde, başkanlık seçimlerine yaklaştıkça, oğünkünden çok daha tehlikeli davranışlara yol açması da çok muhtemeldir. Öte yandan, Başkan Kennedy, oğünkü seçimlerde, daha önceden tahmin edilen sonuçtan değişmediğini görür, yani Kongredeki Cumhuriyetçi — Demokrat temsilciler ortamında bir değişiklik olmazsa, bu gösterişli ve tehlikeli davranışına rağmen elde edeceği bu sonuç, pe restijini adanabilir sarsacaktır. Bunun da Başkan Kennedy'yi daha seğit davranışlara sürüklemesi beklenbilir.

Belirli bir amaçla davranan yaygın organlarının Başkan Kennedy'nin «zaferi» olarak gösterme çabıktıkları durum da gerçeklikle hayli uzak bir tutumdur. Sovyet Başbakanı Krüşçef'in Başkan Kennedy'nin azimli davranışından korkarak gerilediğini ile ri sürmek, olayları pek kaba bir şekilde değerlendirmekten başka bir anlam taşımaz. Üstelik buna inanmak, daha sert davranışların da aynı şekilde karşılanacağı sa masını uyandırdığından tehlikeli dir de. Başkan Kennedy ister Krüşçef'in yeni bi, oyununa gerek Küba konusundaki kararı sa vermiş olsun — Krüşçef'in Küba'daki Sovyet füze rampalarının kurulmasını bilhassa huzlandıra rak buna yol açtığı ihtimali hiç bir vakit yabana atılmamalıdır—, isterse tehlikeli olarak gördüğü bir durumu bir an önce önlemek amacıyla doğrudan doğruya harekete geçmiş olsun, istemediği hal de kendi hesabından çok Krüşçef hesabına çalışmıştır.

Yeni meseleler

Küba'daki füze rampalarının sökülmesi de bu açıdan ele alın mak gerâkır. Başkan Kennedy'

Küba Başbakanı Fidel Castro Dağlarda...

nin azimli davranışıyla Sovyetler'in bu rampaları hem de Birleşmiş Milletler nezaretinde sökmeyi kabul etmeleri kendi başına alındığı vakit bir başarıdır. Ama yukarıdaki ihtimal yani Krüşçef'in bu füze rampalarını Amerika'ya böyle bir davranışa yönelmek için bilhassa kurdurmuş olması ihtimali bir gerçekse, o vakit bu başarı, anlatılır bir başarıdır.

Buna karşılık Krüşçef, Sovyet siyasetinin yıllardan beri başlıca teması olarak işlenen «Yabancı üslerin dünya barışı için meydana getirdiği tehdidi Başkan Kennedy'nin ağızından dünya kamu oyununa anlatmak gibi bir durumu sağlamıştır. Hatâ bununla da kalmamış, yalnız yabancı üsler meselesinin değil, Nato ile Varşova paktlarının karşılıklı olarak tasfiyesi gibi Birleşmiş Amerika'nın yaşamadığı bir konunun müzakeresi lüzumunu Başkan Kennedy'ye kabul ettirmişti. Başkan Kennedy'nin, Küba'nın, Birleşik Amerika veya Amerika kıtasının başka bir ülkesinden herhangi bir istilâ teebbüsüne uğramavacağına dair Birleşmiş Milletler'de teminat vermeğe hazır olduğunu bildirmesi de, Küba'ya böyle bir teminatı vermek değil, Castro rejimini her ne pahasına olursa olsun devireceğini açıkça belirten Birleşik Amerika için önemli bir gelişme dir. Nihayet, Krüşçef, Küba buhranının başından bu yana olan davranışlarıyla, dünya kamuoyuna kendisini «barışsever» pozunda tanıtmayı başarmıştır.

Bununla birlikte, Sovyet liderinin Küba buhranından tamamiyle kazançlı çıktığı söylene mez. Füze rampalarının sökülmesi si konusundaki Küba Başbakanı Fidel Castro ile Sovyet Başbakanı Krüşçef'in tamamiyle uyusamadıkları anlaşılıyor. Füze rampalarının sökülmesine Castro değil Krüşçef karar vermiştir. Castro, rampaların sökülmesini Birleşmiş Milletler nezaretinde yapılmasını da Küba'nın egemenlik haklarıyla bağdaşmaz saymaktadır. Gerçi, rampaların Küba'ya herhangi bir Birleşmiş Milletler he yetli günceden önce sökülmesi o lacağı anlaşılmaktadır; ama bu durum, bu konudaki anlaşmazlığı önlememiştir. Öte yandan Krüşçef, Birleşik Amerika'nın Küba'daki üssü Guantanamo'nun boşaltılmasını da Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri U Thant'ın anlaşma şartı olarak ileri sürmüştür. Fakat, Castro'nun kuvvetli bir destek bulamadığı takdirde, bunu nasıl sağlayabileceği anlaşılmamaktadır. Son Küba buhranının en önemli gelişmelerinden biri de, böyle bir durum da Küba'nın «kuvvetli destek» olarak Sovyetler Birliği'ni değil, Komünist Çin'i seçmesi olacaktır. Böyle bir gelişme olacak mı? Bunu ancak önümüzdeki günler de anlayacağız. Her halde Krüşçef'in «iyi pazarlık» yardımcısından Anatas Mikoyan'ı alelacele Küba'ya göndermesi sebepsiz olmasa gerek.

Kuruluşu günden beri Birleşik Amerika tarafından açık kapağı, resmi gayriresmî istilâ tehditleriyle karşı karşıya bulunan Küba, kendisini tatmin edici bir teminat alamaz, va da Castro Guantanamo üssünün boşaltılması konusunda ısrarı tercih eder se, Başkan Kennedy Küba'dan çıkmasını sağladığı Sovyet füze

rampaları yerine Komünist Çin silahları görebilir. Bu durum, Başkan Kennedy'nin Küba konusundaki son davranışının nasıl yanlış bir hesaba dayandığını o vakit daha büyük açıklıkla gösterilecek, Birleşik Amerika yağmur dan kaçarken doluya tutulmuş duruma düşecektir. Çünkü, Komünist Çin'in Sovyetler Birliği'nden çok daha sert, uzlaşmaz bir tavır takacağı şüphe götürmez. O vakit, Küba'daki Sovyet rampalarının geri alınmasını karşılık Krüşçef'in Türkiye'deki Amerikan rampalarının geri alınması teklifiyle karşılıklı olarak Başkan Kennedy, bu seçer Küba'ya karşı For moza'nın «trampesi» teklifiyle karşı karşıya kalacaktır. Bu durumda, yani bir «üstünlük komplesi» içinde bulunan Birleşik Amerika ile bir kurtuluş döneminin sert, katı ve uzlaşmaz bilmez dogma'cı tutumu içinde bulunan Komünist Çin'in karşı karşıya gelmesi halinde, savaş ihtimalleri daha çok artacaktır.

Bugün için, hangi ihtimalin daha büyük olduğunu kestirmek mümkün değildir. Fakat açıkça bilinen şey, Küba meselesinin ya kan bir çözümlükte çözümlük söyle dursun, soğuk savaşın en hassas noktalarından biri olacağı, «bir deli bir taş atar kırk akıllı çıka ramaz» gerçeğinin önümüzdeki günlerde daha iyi anlaşılacağıdır.

ÇİN VE HİNDİSTAN

Çinin barışçı yollar yerine zorbalığı seçmesi tarafsızlığa indirilen bir darbe oldu

Komünist Çin'in zorla bir düzeltme hareketi, Hindistan tarafsızlık politikasından azaklaştıracak ve bütün tarafsız memleketleri bir kütürek askeri blokların kucağına atabilecek kadar ciddi sonuçlara yol açabilecek.

Anlaşmazlık, Çinlilerin 1914 te İngiliz Mac Mahon tarafından çizilen Çin — Hindistan hududunu tanımamalarıyla doğuyor. Hindistan ise Mac Mahon hattını savunuyor. Bu anlaşmazlık yıllardır sürüp gitmekte, zaman za

man silâhı çatışmalar olmaktadır. Fakat Çinlilerin geniş çapta harekete girişmesi yenidir. Çin, ilk defa ofarak Mac Mahon hatından 20 — 30 kilometre içeri gir di. Herleme biraz daha devam ederse, Çin, Hindistanın kolayca istilâsına imkân verecek stratejik noktaları ele geçirebilecek.

Hindistan, bu sebeple, Çin ilerlemesine şiddetle karşı koy mak karârında. Yalnız mücadele eşit değil. Çin askerlerinin modern silâhlarla mücehhez olması na karşılık, zayıf Hindistan birlik leri İkinci Dünya Harbinden kal ma silâhlarla dayanmaya çalışı yor.

Arabacılar teşebbüsleri de sonuç vermedi. Başkan Nâsırın, tarafların son Çin ilerlemesinden önceki hudutlara çekilmesi ve anlaşmazlığa barışçı bir çözüm yolu aranmaları şeklindeki teklifi ni, Çin reddetti. Çin, 20 Ekimde ki fiili hudut durumunun tanım masını istiyor. Sovyetler Birliği ise, Çin müdahalesinden hoşlan mamakla beraber, mecburen Çin destekler gözlük için, açıkça arabuluculuğuna gidemiyor.

Bu durumda zayıf Hindistan, başta Amerika olmak üzere, Batılardan silâh yardımı istemek zorunda kaldı. Fakat silâh yardımı, Çinin askeri üstünlüğünü kolayca değiştiremez. Ümitler şimdiki, bu dağlık bölgede kısmi bastırma sına bağlı. Kış, askeri harekâtı durdurabilecek.

Herhalde, Çinin barışçı yollardan müzakerelerine, zor balığı seçmesi, tarafsızlık politikasına indirilen bir darbe oldu.

BATI ALMANYA

«Spiegel» olayı, Federal Almanya'yı kabine buhranı ile karşı karşıya getirdi.

Haftalık «Spiegel» dergisi nia üç hafta önce, Batı Almanya'nın savunması konusunda yayınladığı bir incele me yazısının devletin dış güvenli ğine zarar verici olduğu gerekçe sile, dergi sorumlularını ve yazar ların tevkif edilmesini, merkez ve şubeler bürolarının polis tarafından aranması, bazılarının mühür lenmesi Federal Cumhuriyet'te gü nün konusu haline geldi.

«Spiegel» İkinci Dünya Sava şından sonra kurulmuş ve kısa zamanda tutulmuş bir dergi. 500 bin normal tirajı var. Bir fikir vermek bakımından Amerikan «Times» ve «Newsweek» dergileri ne benzeritebilir. Özellikle Batı Almanya'da çok kuvvetli ve geniş bir haber alma ağına sahip. Dergi, «Fallex 62» NATO manev ralarını illedikten sonra, Batı Almanya'nın savunma sisteminin bir nükleer baskın hücumunu karşılayacak yeterlikte olmadığı ve muhtemel bir baskında 10 mil yon Almanın öleceği sonucuna varıyor. Böylesine bir vurgunun «sokaktaki Alman» olduğu ka dar Bonn hükümetini de telaşa vereceği açık. Ayrıca, NATO savunma zincirindeki bir gevşeklik ihtimali Batı savunma ittifakı bakımından da önemli sayılıyor.

İşte bu sebepler öne sürüle rek dergi sorumluları ve mensup ları arasında tevkiflere girişildi ve bütün patirde bundan sonra

Basın özgürlüğü

Olay, kısa zamanda Federal Almanya'da bomba tepkisi meydana getiriyor ve derhal harekete geçen basın sendikaları ve der nekter hükümetin dikkatini, özellikle «meşru şekide haber top lyan ve demec alan gazetecinin sorunlu tutulmaması» gerçeği ne çekiyo. Ortada açıklanmış bir askeri sır varsa, Alman res mî makamlarının beceriksizliği meydana çıkarılmış olur ki bu da aslında oasının hükümeti bir çeşit uyarılması sayılmalı. Alman güvenlik sistemindeki bozukluk hiç bir zaman basın özgürlüğü nün kayyınması ile giderilemez. Tevkiler «strateji basın çevrelerini ağı. Sosyalist çitilmiş 40 kadar sanayici, yazar ve aydın Savun ma Bakanı Strauss'un derhal is

tifasını istemek» meselesine yeni bir açıdan bakılması yolunda önemli bir çıkış yaptılar. 40'lar ay nı zamanda askeri surların kamu oyuna açıklanması, harbin bir politika ileri oluştuktan çıktığı bu devirde bir manevi yüküm olduğunu ve Spiegel ile beraber olduklarını belirttiler. Tepkiler kısa zamanda Federal Cumhuri yet'in surlarını da aşmıştı. Bu ara da Ankara gazeteciler sendikası nın dayanışma mesajını da yerin de bir hareket olarak karşılamak gerek.

Spiegel ve

Strauss

Adenauer'in Savunma Bakanı Strauss'un «Spiegel» olayında başlıca özne olduğu volundaki ısrar lı söylentiler, yarı resmî Alman ajansı DPA'nın bir haberi üzeri ne birinci plana geçti. Gerçekten Spiegel ve Strauss arasında ol dukça gerive uzanan bir soğuk luk var. Haftalık dergi Herr Franz-Josef Strauss'un fırsat bul dukça sert tenkit ve hücumların hedefi yapmış ve bu arada Alman ordusunun silâh teçhizat ve di ğer malzeme ihtiyaçları ile ilgili önemli rol oynamış.

Herr Strauss, «Spiegel» olayına o derece karıştı ki bir Nu remberg gazetesi demek vere rek, «tarafından bir üç alma söz konusu değil. Bu olayla gerçek ten hiç bir 'igim çok» demek ge reğini de, fakat olayla ilgili olarak resmî ve askeri dairelerde yapılan soruşturmadır sonucunda bir albayın geçen pazar günü tevkif edilmesini üzerine Strauss'u bu «açıklama» kurtarabilecek mi sorusu zihinlere daha sık belir meye başladı. Olayın eksen de ğistirecek Strauss'ın vutacak bir seyir izlenisi mühtün.

Liberallerin üfimatomu

«Spiegel» meselesini alevlen diren en güçlü ve etkili davranış koalisyon kabinesinin liberal Adalet Bakanı Dr. Wolfgang Stammberger yapı. Stammberger, Spiegel mensuplarının tevkifinden önceden haberdar edilme diğini belirterek istifasını sundu ve Başbakan Adenauer'in ısrarına rağmen parti alman Arkadaşları ile dayanışmalarını belirten kabi nedeki diğer dört liberal bakan de Adenauer'e bir üfimatome ve gerek koalisyonu istikbake düşü ren çanları çaldılar. Liberaller Spiegel olayındaki tutumunu hak lı göstermek tatminkâr bir açık lamada bulunmak üzere Başba kan Adenauer'e geçen pazartesi geceyarısı sona zren bir üfimatome verdiler ve bazı garantiler talep ettiler. Garantilerin neler olduğu bilinmiyor. Fakat, Cum hurbaşkanı Lübke'nin Liberal Parti lideri Dr. Erich Mende ile «iç ve dış durum» konusunda görüşme si kabine için çökeceği endişesinin nerelere vardığına işaret sayılabilir. Bundestag'ın oğünkü kom pozisyonu kristiyas — demokrat + liberal formülünden başkasına müsait değil. Liberaller hükümet ten çekilirse, Hristian — demok ratların, sosyal — demokratlarla işbirliği yapması ihtimali son de mec zayıf. Üçüncü bir çık da mev cut olmadığını göre, seçimlere gitmek gerekecektir ki bu en son düşünülecek bir çözüm.

Seçimlere mi?...

Üç büyük müttefikin olağan üstü hâl vukunda isgal statüsü yürürlüğe koyma hususundaki saklı haklarını kaldırmak ve böyle cece Federal Almanya'nın egemen liğinin soğ saflarına tamamlanmak üzere gayretlerini arttıran Ade nauer hükümetinin bu olaydan zararlı çıktığı bir gerçek. Hükümet bu noktaya açıkça kabul et ti. Adenauer'in başkanlık sive si konusunda şartı ortaktık ya pan liberallerin koalisyonunda çekilmesi genel seçimlere gitmeyi gerektirecek. Bu durumda, yeni başbakan, Strauss'ı fedâ ede rek daha pratik ve kolay bir çö züm yoluna gideneceğini söylemek için cesareti belirttiler. Mevcut de ğişile de, bu nokta ihtimal deş de ğil.

ATATÜRK'ÜN POSTACISI

eç geldim geçitlerden geçerek
Soluk soluğa yoksul ovalardan
Kayalara tutuna tutuna, ellerim param parça
Deve dikenli bozkırlardan yürüye yürüye
Ayaklarım param parça
Vardım ama, vardım son dakikada
Vardım halkın kapısına tan sökerken
Vuruyorum, vuruyorum bir mektup var.
Geç geldim, güç buldum, ama geldim, ama buldum.
Gelineye değin neler çektim.
Kırk haramiler zarfı beni mektubu vermedim
Zalimler düştü ardıma, mektubu vermedim.
İnançsızlar ormanında yolumu yitirdim
Para dediler vermedim, pul dediler vermedim.
Zengin sofralar serdiler, bir lokma yemedim
Uykular sundular, düş altını
Uyumadım, mektubu vermedim,
Mektubu getirdim.

Ben bu mektubu on Kasım perşembe günü aldım.
Yola çıktım çok iş geçti başımdan
O günden bugüne veremedim
Çok iş geçti başımdan, bir türlü veremedim.

Bir ulusun gözyaşı pınarlarından
Trenine ateşler yakılan köylerden
Geca vakti alı mahşer istasyonlar
Ağtların ulu safağundan geçtim.

Köy Enstitüsü Gönen'de bir sabah çocukların
Halay halkasından geçtim, inece sevinciyle
Eşit rüzgârlarla boyatan halk çiçeği
Kahrolasıca ellerinde geriliğin, o karanlıktan geçtim.

Aydınlara köprüsüyle karşı kıyasına halkın
Aşk Veysel bağlamasıyla halkevlerinden,
Sivas-Erzurum demiryolunda genç mühendislerin
Dağdan dağa attığı köprülerden geçtim.

Polonya'da alı Fatımcılar dönerken
Savaş geldi çocuklar vuruldu bahçelerde
Yurtta barış, dünyada barış, kutlanası barış
Gül açan Misak, Milli sınırlarımdan geçtim.

Anadolu güneşinde kızaran insanca üzüm
Nakış aydınlığım, sevinin çalışmanın
Açılmış kitabevelerinde yaprakları uygarlığın
Eflâtun'un, Şiller'in, Çehov'un evrenlerinden geçtim.

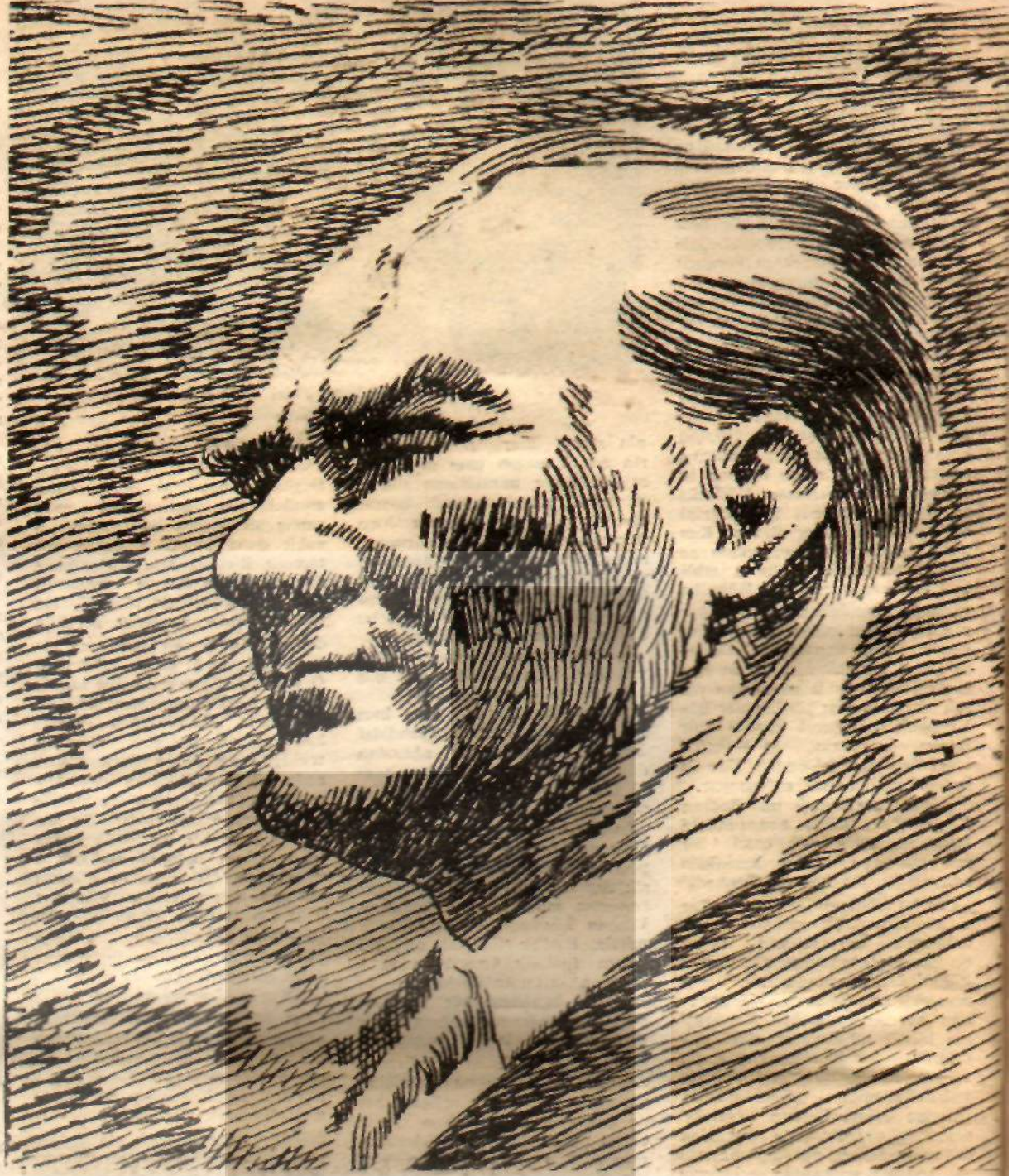
Silolarca çürüyen yoksul buğdayın acısından,
Yeşil Keşfinden, Sivas düzünden
Tutsak köylerimin insan-insan tüttüğü,
Sonsuz ağa topraklarından geçtim.

Demokrasi demokrasi diye lâf ebelerinin,
Bir taş üstünde söyledikleri on yalan,
İstmadan yüreğini üşümüş halkımın
Kardeş çorbasını soğutan ayrılık gayrılıktan geçtim.

Tanrı uludur, Tanrı uludur diyen müslüman Türkçenim
Halepli arapçaya kul olduğu beş vakitlerden,
Din tüccarlığında soyar halkımın gönlünü
Oy alır satar çarşılarından geçtim.

Bölüşürler bir ulusun rızkını
Bir büyük yakma oyununda
Derin açlığında uyurlar çirliçiplak
Vatandaş çocukların gecesinden geçtim.

Oturmuşlardı benim aşımın başına,
Son çorbama kaşık çalan
O utanmaz suratları gördüm,
Geçtim o korkunç talan sofrasından.

Yalanların azgın ırmağı kopmuş geliyordu
Töre, sevgi, erdem ve kardeşlik
Akıp sürükleniyordu sellerin önünden
İnsanca birşey kalmıyordu yurdumda.

Ve ben bir gün yirmisekiz Nisan
Gökyüzünün kurşunlandırdı Beyazıt meydanından geçtim
Götürememişli o azgın sel her şeyimizi
Birşey kalmıştı gençlik halinde güzel ve namuslu.

Ve kıslaların.. O güzelim halk çocuklarını
Seher uyanışından geçtim yirmiyedi Mayıs'ta
Nöbete kalkıyordu erdem,
Selâm duruyordu gelen güne kardeşlik.

Ve bir gün Urfalı kadınların trahomlu gözlerinden
Nemrut dağı eteçlerinden yüzde doksan
Bir unutulmuş halkın EVET dediği günden
Dokuz Temmuz anayasasından geçtim.

Ve yıllarca önce bağımsız ovalarımda yeşeren,
Halkın emeği gerçek demokrasiden,
Mustafa Kemal yıldızının alev aldığı
Cemflerin Cezayirli bayrağından geçtim.

Ve toz ve duman.. İşte geçtim,
Ellerim paramparça, ayaklarım paramparça
Ama mektubu getirdim.
Diriliş, uyanış, kurtuluş içinde

İster okuyun, ister okumayın
Ben görevimi yaptım:
Bu mektubu kapınıza bıraktım,
Yaşamak ta, ölmek te elinizde.

Ben başkanın yanına dönüyorum,
Yeni mektupları elabilir,
Bir umut çayırı gibi süren kuşaklara
Bağımsız, halkçı ve kardeş
Mustafa Kemal Türkiyesini kuracaklara!..

Ceyhan Atuf KANSU

ATATÜRK

Atatürküm eğilmiş vatan haritasına
Görmedim tunç yüzünde büylesine geceler
Atatürk neylesin memleketin yarasına
Uğup gitmiş elinden eski makbul çareler

Nerde İstiklâl Harbinin o mutlu günleri
Türlü düşmana karşı kazanılan zaferi
Hiç sanmam öyle ağarsın bir daha tan yeri
Atatürküm ben ölecek adam değildim der.

Git hemşerim, git kardeşim toprağına yüz se
O'dur karşı kıyıda cümlemizi düşünür
Resimlerinde bile malûl mahzun görünür
Atatürküm kabrinde rahat uyumak ister.

Cahit Sıtkı TARANCI

MUSTAFA KEMAL

Ankaranın taşına bakma
Gözlerimin yaşına bak,
Kaldır da başını
Bir sabah vakti
Etnografya müzesinden
Memleketin haline bak!

Fethi GIRAY